

บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

นริศรา บังใบ

6420831032015

153 หน้า (5 เล่ม)

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2566

บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

นริศรา บังใบ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2566

FORMAL AND INFORMAL LEADER ROLE THAT EFFECT EXISTENCE OF THE BOONLUANG TRADITIONS DAN SAI DISTRICT, LOEI PROVINCE

NARITSARA BANGBAI

A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTLAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE MASTER DEGREE OF POLITICAL SCIENCE
FACULTY OF SOCIAL SCIENCE
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2023

หัวข้อสารนิพนธ์	:	**บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย**
ชื่อนักศึกษา	:	**นริศรา บังใบ**
ชื่อปริญญา	:	**รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**รองศาสตราจารย์ ดร. สุขพัฒน์ อนนท์จารย์**

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีคณะสังคมศาสตร์ .....

(พระมหาสุรไกร ชินพุทฺธิสิริ)

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....

(ดร. อาทิตย์ แสงเฉวก)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา) .....

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุขพัฒน์ อนนท์จารย์)

กรรมการ .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรพล พรมกุล)

กรรมการ .....

(ดร. วีรนุช พรมจักร์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thematic Topic	:	Formal and informal leaders roles that affect existence of the Boon Luang tradition Dan Sai District, Loei Province
Student's Name	:	Naritsara Bangbai
Degree Sought	:	Master of Political Science
Anno Domini	:	2023
Advisor	:	Assoc. Prof Dr. Sukhapat Anonjarn

Accepted by the Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master Degree of Political Science.

Dean of Faculty of Social Sciences .....

(Phramaha Surakrai Jinabuddhisiri)

Thesis Committee :

Chairman .....

(Dr. Artit Saengchawek)

Member (Advisor) .....

(Assoc. Prof Dr. Sukhapat Anonjarn)

Member .....

(Asst. Prof. Dr. Suraphon Promgun)

Member .....

(Dr. Weeranuch Promjak)

Faculty of Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อสารนิพนธ์	:	**บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย**
ชื่อนักศึกษา	:	**นริศรา บังใบ**
ชื่อปริญญา	:	**รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**
ปีพุทธศักราช	:	**2566**
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	**รองศาสตราจารย์ ดร. สุขพัฒน์ อนนท์จารย์**

สารนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้นำแบบเป็นทางการ ได้แก่ นายอำเภอด่านซ้าย 1 คน นายกเทศมนตรี 2 คน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน กำนัน 1 คน และผู้ใหญ่บ้าน 14 คน รวมทั้งสิ้น 27 คน ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าพ่อกวน 1 คน นางเทียม 1 คนพ่อแสน 19 คน นางแต่ง 4 คน พระภิกษุ 2 รูป และปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน รวมทั้งสิ้น 27 คน โดยกำหนดพื้นที่ในการศึกษา ดังนี้ 1) ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของเทศบาลตำบลด่านซ้าย และเทศบาลตำบลศรีสองรัก อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย 2) วัดโพนชัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และ 3) วัดศรีภูมิ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

ผลการวิจัยพบว่า

1) บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวงอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย พบว่า ผู้นำแบบเป็นทางการมีบทบาทมีส่วนให้การสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรในการจัดงานประเพณี เช่น จัดสรรเจ้าหน้าที่ในส่วนราชการต่าง ๆ ให้เข้าร่วมจัดงาน มีการประชุมส่วนราชการหัวหน้าสวนราชการเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรูปแบบของขบวนแห่ด้านพิธีการให้เกิดความโดดเด่น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เข้ามาสัมผัสความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ ส่งเสริมการกระตุ้นเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังได้สร้างรูปแบบของขบวนแห่ให้ทันสมัยปรับปรุงให้เข้ากับเวลาและสถานที่ พร้อมมีส่วนช่วยในการอำนวยความสะดวกให้เข้ากับนักท่องเที่ยว อีกทั้งมีการทำงานแบบสอดประสานกันกับผู้นำแบบไม่เป็นทางการเพื่อส่งผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ให้คงอยู่ ถ้าผู้นำแบบเป็นทางการไม่ทำงานสอดประสานกับผู้นำแบบไม่เป็นทางการก็จะเกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชนคนในชุมชนก็จะไม่ให้ความเคารพนับถือ เนื่องจากผู้นำแบบเป็นทางการมีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดโครงการให้เป็นที่รู้จักในปัจจุบัน และผู้นำแบบไม่เป็นทางการมีส่วนในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมโดยเจ้าพ่อกวน นางเทียม พ่อแสน นางแต่ง และผู้นำทางจิตวิญญาณในชุมชนให้เกิดการ

ถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านพิธีกรรม เช่น การจัดเตรียมงานก่อนวันงานจริง มีการทำพิธีสงฆ์ให้สอดประสานกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านความเชื่อทางสังคมให้เป็นที่รู้จักและสืบทอดเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ในวัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิม อีกทั้งยังต้องให้ความร่วมมือและทำงานแบบสอดประสานกันโดยการเข้าร่วมประชุมกับผู้นำแบบเป็นทางการเพื่อที่จะให้งานเป็นไปในทิศทางเดียวกันเป็นการผสมกลมกลืนระหว่างพิธีแบบดั้งเดิมและการจัดรูปแบบขบวนแห่ในรูปแบบที่ทันสมัยให้ลงตัวโดยไม่ให้สูญเสียความเชื่อแบบดั้งเดิม อีกทั้งยังทำให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ

2) เปรียบเทียบบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ พบว่า ผู้นำแบบเป็นทางการมีบทบาทในการวางแผน การประชาสัมพันธ์ การติดต่อประสานงาน การจัดเตรียมงานแบบพิธีการ และการเปิดงานแบบทางการ ส่วนผู้นำแบบไม่เป็นทางการมีบทบาทในการบวชพราหมณ์ การทำบุญตักบาตร การบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวน การบายศรีสู่ขวัญพระเวสสันดร การเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสน และการเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์

คำสำคัญ: ผู้นำแบบเป็นทางการ, ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ, การคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง

ABSTRACT

Thematic Topic	:	**Formal and Informal Leader Roles that Effect Existence of the Boonluang Traditions Dan Sai District, Loei Province**
Student's Name	:	**Naritsara Bangbai**
Degree Sought	:	**Master of Political Science**
Anno Domini	:	**2023**
Advisor	:	**Assoc. Prof. Dr. Sukhapat Anonjarn**

The objectives of this thesis are 1) to study Formal and informal leaders roles that affect existence of the Boon Luang tradition Dan Sai District, Loei Province. 2) Comparison of formal and informal leaders roles. The target group is the formal leaders roles were 1 District Chief of Dan Sai, 2 Mayors, 9 Chiefs of Subdistrict Administrative Organizations, 1 Village Chief and 14 Village Headmen, totaling 27 people. The informal leaders were 1 Chao-pho Kuan, 1 Nang Tiam, 19 Pho-Saen, 4 Nang Tang, 2 monks and 1 village sage, totaling 27 people. The study area is defined as follows: 1) Communities located in the area of Dan Sai Subdistrict Municipality and Si Song Rak Subdistrict Municipality, Dan Sai District, Loei Province 2) Phon Chai Temple, Dan Sai District, Loei Province and 3) Sri Phum Temple, Dan Sai District, Loei Province.

The research results as follows:

1) Formal and informal leaders roles that affect existence of the Boon Luang tradition Dan Sai District, Loei Province. It was found that the formal leaders role in supporting budgets and personnel in organizing traditional events such as Allocation of officials in various government agencies to participate in the event. There is a meeting of the government department head of the government department to participate in organizing the form of the ceremonial parade to stand out to attract both

Thai and international tourists foreigners to come and experience the identity and uniqueness promote economic stimulus in addition, the parade style was modernized, adapted to the time and place. ready to contribute to facilitating the arrival of tourists. There is also a work in tandem with informal leaders to influence the preservation of unique cultures and identities. If formal leaders do not work in harmony with informal leaders. There will be conflicts in the community, the people will not respect in the community. Because the formal leaders are involved in supporting the project to be known currently and informal leaders participate in the preservation of cultural traditions by Chao-pho Kuan, Nang Thiam, Pho Saen, Nang Tang and spiritual leaders in the community to transfer knowledge in rituals such as preparing the event before the actual day. Monastic ceremonies are performed to harmonize with Buddhist beliefs to strengthen social beliefs to be known and inherited in order to maintain uniqueness and identity in traditional culture. It is also necessary to cooperate and work in harmony by meeting with the formal leaders in order to keep the event in the same direction, blending the traditional ceremony and the parade formation in modern style to fit perfectly without losing the traditional beliefs and also making it known to both domestic and international tourists.

2) Comparison of formal and informal leaders roles, it was found that formal leaders had a role in planning, public relations, liaison, ceremonial arrangements and the formal opening. The informal leaders have roles in the ordination of Brahmins, giving alms to monks, Bai-sri Su Kwan Chao-Por Kuan Ceremony, Bai-sri to Kwan Phra Vessandorn, Prospering the Buddha's Mantra and Sermon Phra Malai Muen, Phra Malai Saen, and the 13 chapters of thet Maha chat.

Keywords: Formal leaders, informal leaders, persistence of the Boon Luang tradition

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่องบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความเมตตากรุณาและความช่วยเหลือจากบุคคลหลายท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รศ. ดร. สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ ที่ปรึกษา ดร. วีรนุช พรมจักร์ ที่ปรึกษาร่วม ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก กรรมการ และ ผศ. ดร. สุรพล พรมกุล กรรมการ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนได้แก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญ รศ. ดร. ภาสกร ดอกจันทร์ ผศ. ดร. วรเชษฐ์ โทอื้น และ ดร. กรรณิกา ไวโสภา ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยที่นักศึกษาสร้างขึ้น รวมทั้งให้คำแนะนำในการแก้ไขเครื่องมือที่ใช้สำหรับการวิจัยให้มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากนายอำเภอด่านซ้าย นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่อำเภอด่านซ้าย กำนันตำบลด่านซ้าย ผู้ใหญ่บ้านในตำบลด่านซ้าย เจ้าพ่อกวน นางเทียม คณะพ่อแสน และคณะนางแต่ง ที่อนุญาตให้นักศึกษาเข้าเก็บข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เข้าร่วมโครงการทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่าน ที่กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่คอยช่วยเหลือเป็นอย่างดี และกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ญาติพี่น้อง กัลยาณมิตรทั้งหลาย ที่คอยเกื้อหนุนเป็นกำลังใจให้เสมอมา และเป็นแรงผลักดันตลอดเส้นทางของการเรียนรู้จนประสบความสำเร็จในครั้งนี้

นริศรา บังใบ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... **จ**

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... **ฉ**

กิตติกรรมประกาศ ..... **ซ**

สารบัญ ..... **ฌ**

สารบัญตาราง ..... **ฏ**

สารบัญภาพ ..... **ฑ**

บทที่ 1 บทนำ **1**

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย 1

1.2 วัตถุประสงค์ 2

1.3 ขอบเขตของการวิจัย 2

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย 3

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 3

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ 4

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง **5**

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทผู้นำชุมชน 5

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคงอยู่ 20

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ 23

2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ประเพณีของชุมชน 26

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำกับการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น 39

2.6 สภาพพื้นที่วิจัย 42

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 53

2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย 63

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย **64**

3.1 วิธีดำเนินการวิจัย 64

3.2 การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 65

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการใช้เครื่องมือ 65

3.4 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย 66

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 ผลการวิจัย 68

4.1 บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย 68

4.2 เปรียบเทียบบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย 88

บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 82

5.1 สรุปผลการวิจัย 82

5.2 อภิปรายผลการวิจัย 86

5.3 ข้อเสนอแนะ 92

บรรณานุกรม 93

ภาคผนวก 99

ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 100

ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ 102

ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล 104

ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย 117

ภาคผนวก จ ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) 123

ภาคผนวก ฉ ภาพประกอบผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลสำคัญ 125

ประวัติผู้วิจัย 132

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	คุณธรรมจริยธรรมตามกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จภูมิพลอดุลยเดช เนื่องด้วยในวโรกาสครองราชย์ครบ 60 ปี	29
2.2	การสังเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา	34
3.1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	65
4.1	แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ของผู้ตอบแบบสอบถาม	69
4.2	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 โดยรวมและรายด้าน	70
4.3	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านความยุติธรรม จำแนกรายข้อ	71
4.4	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านความรับผิดชอบ จำแนกรายข้อ	72
4.5	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านความไว้วางใจ จำแนกรายข้อ	73
4.6	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านความซื่อสัตย์ จำแนกรายข้อ	74
4.7	ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ด้านความเคารพ จำแนกรายข้อ	75
4.8	ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 จำแนกตามเพศ	76

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ **หน้า**

4.9 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและผู้บริหารเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา..... 77

4.10 ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน..... 78

4.11 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและผู้บริหารต่อภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน 79

4.12 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของ PostHoc ; Scheffe ด้านความยุติธรรมของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน..... 80

4.13 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของ PostHoc ; Scheffe ในภาพรวมของภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน..... 80

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	63
4.1	บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย.....	90

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

มนุษย์ได้มีการอยู่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นชุมชนนับตั้งแต่ที่มนุษย์รู้จักการรวมตัวทางสังคม รวมทั้งสิ่งมีชีวิตทั้งหลายที่เกิดขึ้นตามมาและมีการรวมตัวกันหรือที่เรียกว่า “สังคม” มนุษย์ได้มีการสร้างสรรค์และพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ขึ้น โดยการนำเอาศาสตร์ต่าง ๆ มาสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง และเพื่อให้เกิดความสมดุลการอยู่ร่วมกันที่เรียกว่า “ศาสตร์แห่งการปกครอง” เป็นเรื่องของการเมืองการปกครอง มนุษย์จะเป็นผู้มีหน้าที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมือง มนุษย์มีสัญชาตญาณต้องการอยู่ร่วมกันและต้องมีมนุษย์สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับผู้อื่นด้วย ดังสังคมไทยมีลักษณะความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิและมีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ซึ่งยังคงพบเห็นได้ตามท้องถิ่นชนบท กล่าวคือ สังคมที่มีหมู่บ้านหรือตำบลเป็นหน่วยหลัก การปกครองจะขึ้นอยู่กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นสำคัญ ส่วนชุมชนเมืองจะมีคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้นำทางการปกครอง ผู้นำชุมชนตามวิถีเดิมจะมีความสัมพันธ์กับลูกบ้านแบบพ่อปกครองลูก แบบพี่น้อง หรือญาติสนิท (อัษฎา วงศ์สมุทรไพศาล, 2551) การอยู่ในชุมชนสังคมมีความแตกต่างและหลากหลาย ทั้งในด้านของความรู้สึก ความต้องการทำให้มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและจะทำให้เกิดการพัฒนา ในขณะเดียวกันก็เกิดปัญหาขึ้นระหว่างกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ตอบสนองต่อความต้องการเพื่อบรรลุประโยชน์และความสำเร็จที่เป็นจุดหมาย ต้องอาศัยการร่วมแรงร่วมใจระหว่างกันเป็นสิ่งสำคัญ สื่อกลางที่สำคัญในการช่วยประสานคนในชุมชนให้เกิดความร่วมแรงร่วมใจ คือ “ผู้นำชุมชน” ซึ่งเป็นบุคคลที่จะมาช่วยประสานกำลังแรงใจและสมองในการทำงานร่วมกันให้เป็นไปในทางที่ดี (เอมอร แสนภูวา, 2559)

ผู้นำตามกฎหมาย หรือผู้นำแบบทางการ คือ ผู้นำชุมชนที่มีตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ผู้นำประเภทนี้เป็นผู้นำที่องค์กรแต่งตั้งโดยพิจารณาถึงความรู้ความสามารถและความเหมาะสมกับตำแหน่ง ผู้นำที่เกิดจากบารมี หรือแบบไม่เป็นทางการ เป็นผู้นำที่มีคุณสมบัติพิเศษเหนือผู้อื่น เช่น บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นผู้นำตามธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชนมาเป็นเวลานาน จนทำให้ประชาชนในชุมชนให้ความไว้วางใจทั้งความคิดและการกระทำสามารถชักจูงให้ประชาชนปฏิบัติตามได้ (Whitehead, 1963)

ผู้นำทางจิตวิญญาณ หรือผู้นำแบบไม่เป็นทางการ หรือผู้นำของกลุ่มอันเกิดจากความรัก ความเชื่อถือ หรือเกิดจากการยอมรับของคนในชุมชนซึ่งจะส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ประเพณี

และวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน (เคร็ทเนอร์ Kreitner, 1985; อ้างถึงใน วิเชียร วิทยอุดม, 2548, หน้า 13)

ประเพณีบุญหลวง เป็นประเพณีที่รวมเอางานบุญฮีตเดือนสี่ (บุญเผวส) ฮีตเดือนห้า (บุญสงกรานต์) ฮีตเดือนหก (บุญบั้งไฟ) และฮีตเดือนเจ็ด (บุญซำฮะ) มาจัดขึ้นพร้อมกันในช่วงเดือนแปดของทุกปี ซึ่งอยู่ระหว่างปลายเดือนมิถุนายนถึงต้นเดือนกรกฎาคมของทุกปี เพื่อเป็นการบูชาอารักษ์หลักเมือง และพิธีการบวงสรวงดวงวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าในอดีต ทั้งนี้เจ้าพ่อกวนเป็นผู้กำหนดวันโดยการทำพิธีการเข้าทรงล่วงหน้า การจัดงานเริ่มต้นจัดที่วัดโพนชัย วัดศรีสะอาด วัดโพธิ์ศรี และวัดศรีภูมิ ตามลำดับ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีของจังหวัดเลย ที่อำเภอด่านซ้าย มีประเพณีสำคัญ โดดเด่น เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นสืบทอดกันมายาวนานจนถึงปัจจุบัน คือ ประเพณีบุญหลวง และการละเล่นผีตาโขน มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในระดับประเทศและนานาชาติ มีการจัดแสดงมหกรรมหน้ากากนานาชาติ มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาในประเทศเป็นจำนวนมาก ส่งผลต่อเศรษฐกิจของประเทศก่อให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้ครอบครัว ท้องถิ่น จังหวัด และประเทศชาติ

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ทั้งนี้ผลการจากศึกษาจะเกิดประโยชน์ในด้านการรักษา การหวงแหน และการคงอยู่ของประเพณี สร้างความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว และมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

1.2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณี และแนวคิดทฤษฎีบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย รวมถึงเข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้วิจัย

1.3.2 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ ดังนี้

1) ผู้นำแบบทางการ

(1) นายอำเภอด่านซ้าย 1 คน

(2) นายกเทศมนตรี 2 คน

(3) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน

(4) กำนันตำบลด่านซ้าย 1 คน

(5) ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน

2) ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ

(1) เจ้าพ่อกวน 1 คน

(2) นางเทียม 1 คน

(3) พ่อแสน 19 คน

(4) นางแต่ง 4 คน

(5) พระภิกษุ 2 รูป

(6) ปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษา ดังนี้

1) ชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของเทศบาลตำบลด่านซ้าย และเทศบาลตำบลศรีสองรัก อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2) วัดโพนชัย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

3) วัดศรีภูมิ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หลักฐานทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แล้วนำเนื้อหามาสรุปให้ชัดเจน

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ได้ทราบถึงบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

1.5.2 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

บทบาท หมายถึง การกระทำที่เกิดจากการได้มอบหมาย หรือพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหมายให้บุคคลกระทำ เป็นการแสดงออกของบุคคลซึ่งจะแตกต่างกันเพราะอุปนิสัย ความคิด ความสามารถ การอบรม กำลังใจ มูลเหตุจูงใจ ความพอใจในสิทธิหน้าที่ สภาพจิตใจ และร่างกายไม่เหมือนกัน เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามเงื่อนไขและอำนาจหน้าที่ต้องกระทำเมื่อเข้ามาดำรงตำแหน่ง

ผู้นำแบบเป็นทางการ หมายถึง ผู้นำชุมชนที่มีตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร การดำรงตำแหน่งได้ต้องมีการคัดเลือกหรือการเลือกตั้งโดยมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในตำแหน่งอย่างครบถ้วน ได้แก่ นายอำเภอด่านซ้าย นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศบาล กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในเขตเทศบาล อำเภอด่านซ้าย ที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวงอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ หมายถึง ผู้นำตามธรรมชาติ เกิดจากบารมี การมีสัมพันธภาพกับประชาชนในชุมชนมาเป็นระยะเวลานาน จนทำให้ประชาชนให้ความไว้วางใจในการนำความคิดและการกระทำ ได้แก่ เจ้าพ่อกวน นางเทียม พ่อแสน นางแต่ง พระภิกษุ และปราชญ์ชาวบ้านที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวงอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

การคงอยู่ หมายถึง การกระทำใด ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบำรุงรักษา ส่งเสริม เผยแพร่ สืบทอด และระวังป้องกันสิ่งต่าง ๆ ไว้ให้คงสภาพเดิมโดยไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือสูญหายของประเพณีบุญหลวง

ประเพณี หมายถึง ประเพณีบุญหลวงที่จัดขึ้นที่อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ซึ่งจัดขึ้นในช่วงเดือนแปดของทุกปี (อยู่ระหว่างปลายเดือนมิถุนายนหรือต้นเดือนกรกฎาคมของทุกปี) จะประกอบด้วยพิธีกรรมต่าง ๆ คือ พิธีบวชพราหมณ์ พิธีบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวน การละเล่นผีตาโขน พิธีจุดบั้งไฟ และพิธีแห่ข้าวโพด

บุญหลวง คือ บุญหลวง เป็นประเพณีที่รวมเอางานบุญฮีตเดือนสี่ (บุญเผวส) ฮีตเดือนห้า (บุญสงกรานต์) ฮีตเดือนหก (บุญบั้งไฟ) และฮีตเดือนเจ็ด (บุญซำฮะ) มาจัดขึ้นพร้อมกันในช่วงเดือนแปดของทุกปี ซึ่งอยู่ระหว่างปลายเดือนมิถุนายนถึงช่วงต้นเดือนกรกฎาคมของทุกปี เพื่อเป็นการบูชาอารักษ์หลักเมือง และพิธีการบวงสรวงดวงวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าในอดีต

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา ค้นคว้าตามกรอบแนวคิดการวิจัย ทั้งนี้ได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทผู้นำชุมชน

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคงอยู่

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ประเพณีของชุมชน

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำกับการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น

2.6 สภาพพื้นที่วิจัย

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทผู้นำชุมชน

2.1.1 ความหมายของบทบาท

บทบาทตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า role เป็นเรื่องของพฤติกรรมและหน้าที่ความรับผิดชอบ (function) ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 602) ให้ความหมายของบทบาทว่าหมายถึง การทำตามบทโดยปริยาย หมายความว่า การทำหน้าที่ที่กำหนด เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทครู บทบาทเป็นการแสดงออกของบุคคล

สุพัตรา สุภาพ (อ้างถึงใน อาณัติ อยู่นัด, 2546) ได้กล่าวถึงบทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพบทบาทและสถานภาพเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้เสมอและการแสดงบทบาทแตกต่างกันเพราะแต่ละคนมีนิสัย ความคิด ความสามารถ การอบรม กำลังใจ มูลเหตุจูงใจ ความพอใจในสิทธิหน้าที่ สภาพของจิตใจและร่างกายไม่เหมือนกัน

มัทนา บำรุงเชื้อ และชื่นกมล หนองหลวง (2565) ให้ความหมายบทบาทผู้นำชุมชน ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ คือ ทำให้ครัวเรือนสามารถพึ่งตนเองได้ ส่งเสริมอาชีพที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน และส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนตามความเหมาะสม

2. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน คือ บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม เสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี และวางระบบโครงสร้างพื้นฐานเพียงพอต่อความต้องการ

3. ด้านสุขภาพอนามัย คือ วางระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสุขภาพจากการมีส่วนร่วมของชุมชน จัดการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพ การป้องกันโรค และการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง

4. ด้านศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี คือ การนับถือศาสนาที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ การมีวิถีชีวิตแบ่งปันเอื้ออาทร และการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

5. ด้านการพัฒนาคน คือ การจัดการความรู้ ภูมิปัญญา การพัฒนาผู้นำและสมาชิกในชุมชน

6. ด้านการบริหารจัดการชุมชน คือ การจัดทำระบบข้อมูล การจัดทำแผนชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชน และการเสริมสร้างการเมือง การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

7. ด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คือ การป้องกันรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของชุมชน และการป้องกันภัยธรรมชาติ

เบ็ญจา อ่อนท้วม (2531, หน้า 54-59) บทบาทของผู้นำชุมชนในการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้นำที่ดีจะต้องมีบทบาทและทำหน้าที่ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ สำหรับบทบาทและหน้าที่ของผู้นำชุมชนนั้นได้จำแนกออกเป็น 2 บทบาทใหญ่ ๆ ดังนี้

1) บทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ได้แก่ บทบาทของผู้นำชุมชนในการที่จะนำกลุ่มให้สามารถทำงานออกมาให้สำเร็จตามเป้าหมายโดยมีวิธีการ คือ ทำความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการทำงานและให้ผู้ร่วมงานเข้าใจตรงกัน การวางแผนงานและขั้นตอนการทำงานกับผู้ร่วมงาน การแบ่งงานและมอบหมายการทำงานอย่างเหมาะสม ริเริ่มความคิดใหม่ ๆ แสวงหาข้อมูลความคิดเห็นหรือให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน ช่วยให้กลุ่มมีความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ช่วยประสานความคิดของผู้ร่วมงาน ขจัดปัญหาต่าง ๆ ในการทำงาน ติดตามประเมินผลงาน ควบคุมมาตรฐานของงานและประเมินผลงานเมื่องานสำเร็จและปรับปรุงงาน

2) บทบาทเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม คือบทบาทของผู้นำชุมชนในการช่วยกลุ่มให้มีกำลังใจมีความพึงพอใจที่จะทำงานร่วมกันอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

อานนท์ อาภาภิรมย์ (2516) ให้ความหมายไว้ว่า โดยปกติวิสัยแล้วสถานภาพและบทบาทเป็นสิ่งควบคู่กันไป แต่อย่างไรก็ดี บทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่เข้าดำรงตำแหน่งนั้น ๆ เพราะฉะนั้น บทบาทจึงเป็นรูปการณ์ที่เคลื่อนไหวหรือรูปการณ์ทางพฤติกรรมของตำแหน่ง

ไพฑูรย์ เครือแก้ว (2518) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า การกระทำหรือพฤติกรรมที่บุคคลนั้น ๆ แสดงออกตามสิทธิและหน้าที่สำคัญได้มอบให้แก่เขาตามฐานะที่เขามีอยู่ จึงเห็นว่าบทบาทกับฐานะของบุคคลในสังคมเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก ถ้าไม่มีฐานะแล้วบุคคลก็ย่อมไม่มีบทบาทเช่นเดียวกัน ถ้าบุคคลไม่มีบทบาทแล้วเขาก็ไม่มีฐานะในสังคม ฐานะและบทบาทของบุคคลในสังคมจึงต้องสัมพันธ์และขึ้นอยู่กับฐานะและบทบาทของคนอื่นตลอดเวลา

สุชา จันทร์เอม และสุรางค์ จันทร์เอม (2520) ให้ความหมายของบทบาทว่า บทบาทมีความหมายใกล้เคียงกับสถานภาพมาก บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ พึงกระทำนั่นคือ เมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใดอย่างไรแล้ว บุคคลในสถานภาพนั้น ๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้

อมรา พงศาพิชญ์ (2521) กล่าวว่า บทบาท คือ สิทธิและหน้าที่ในการประพฤติปฏิบัติที่บุคคลหนึ่งมีต่อบุคคลอื่นในสังคมตามสถานภาพของตัว เช่น บทบาทของพ่อแม่ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูลูกให้เป็นคนดีและรู้จักทำมาหากิน และบทบาทของลูกต้องเคารพเชื่อฟังพ่อแม่และทำตนเป็นคนดี

โสภา ชูพิกุลชัย (2522) บทบาท หมายถึง การแสดงออกหรือการทำหน้าที่ของบุคคลซึ่งสมาชิกคนอื่นของสังคมมุ่งหวังให้เขากระทำภายใต้สถานการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่ง โดยถือเอาฐานะทางสังคมของบุคคลนั้นเป็นมูลฐาน

ไพบูลย์ ช่างเรียน (อ้างถึงใน ศิริพันธ์ ศรีกงพลี, 2540) ได้อธิบายความหมายของคำว่าบทบาท ว่า บทบาทโดยทั่วไปจะพิจารณาได้สองนัย คือ นัยแรกพิจารณาโครงสร้างสังคมที่มีชื่อเสียงแตกต่างกันไป ซึ่งแสดงถึงคุณลักษณะและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น และอีกนัยหนึ่งพิจารณาในด้านการแสดงบทบาทหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้นบทบาทจึงหมายถึง ผลสืบเนื่องที่มีแบบแผนของการกระทำที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์แห่งการปฏิสัมพันธ์นั้น บทบาทตามนัยแรกเป็นการพิจารณาโครงสร้างสังคมที่มีชื่อเสียงแตกต่างกันไป ซึ่งถูกจำแนกโดยคุณสมบัติและพฤติกรรมของเขาที่มีปทัสถาน ตามนัยหลังบทบาทที่เป็นวิธีการแสดงพฤติกรรมของบุคคลว่าจะปฏิบัติอย่างไรหรือคาดหวังว่าบุคคลอื่นจะปฏิบัติต่อตนอย่างไร บทบาทของบุคคลในสังคมย่อมขึ้นอยู่กับสถานภาพที่ตนครองอยู่และคุณสมบัติส่วนตัวของเขา บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างออกไปตามลักษณะ สถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มูลเหตุ จูงใจ การอบรม ความพอใจ ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1) บทบาทมีประจำอยู่ทุกสถานภาพของบุคคล

2) วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ของสังคมเป็นสิ่งจำเป็นในการกำหนดบทบาท

3) การที่บุคคลจะทราบบทบาทได้ต้องทราบสังคมประกิต (Socialization)

4) บทบาทจริงที่บุคคลแสดงนั้นไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนบทบาทที่คาดหวังหรือที่ควรจะเป็นเพราะบทบาทที่เป็นจริงนั้นเป็นผลแห่งปฏิกิริยาแห่งบุคลิกภาพของบุคคลที่ครองสถานภาพของบุคคลที่มาร่วมในพฤติกรรม และสิ่งกระตุ้นที่มีในเวลา และสถานที่ซึ่งมีการแสดงบทบาทนั้น

อาคม วัดไธสง (2547, หน้า 71-78) กล่าวว่า บทบาทของผู้นำชุมชนมี ดังต่อไปนี้

1) บทบาทด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่มหรือคนในชุมชนเพื่อให้กลุ่มหรือคนในชุมชนได้ดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2) บทบาทการกระตุ้นจูงใจให้ผู้ตามได้เกิดความกระตือรือร้นจะทำตามบทบาทที่ได้รับมอบหมายหรือเกิดแรงจูงใจที่จะคิดค้นกิจกรรมเพื่อชุมชน มีการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองเพื่อสร้างอิทธิพลให้เกิดขึ้นหรือพฤติกรรมของคนในชุมชน

3) บทบาทในการเป็นนักวิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์งาน แผนงานต่าง ๆ ของกลุ่มเพื่อให้เกิดความเท่าทันในการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้น

4) บทบาทในการเป็นผู้ประสานงาน ติดต่อกับภายนอก ผู้นำจึงจำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจในรูปแบบการติดต่อสื่อสารกับบุคคล เข้าใจในเครือข่ายการสื่อสาร เข้าใจระบบการรายงานผล การดำเนินงานประสานงานกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มได้

5) บทบาทในการวางแผนในตัวบุคคล กิจกรรมการวางแผนการปฏิบัติงาน วางแผนระบบงบประมาณและตัดสินใจว่าจะใช้วิธีการใดหรือใช้อะไรมาประกอบการดำเนินงาน จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวางแผน

6) บทบาทในฐานเป็นผู้ควบคุมความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ทำบทบาทประสานบุคคล ดูแลเรื่องต่าง ๆ ภายในกลุ่ม พัฒนาระบบความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในกลุ่มของตนเอง

7) บทบาทฐานะเป็นผู้ไกลเกลี่ย เมื่อเกิดความขัดแย้งภายในกลุ่มผู้นำจะต้องเข้าใจถึงสาเหตุของความขัดแย้งอย่างละเอียดรอบคอบ วินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้น มีความสามารถในการเจรจาต่อรอง ไกล่เกลี่ยเพื่อจัดการความขัดแย้งอย่างมีประสิทธิภาพ

8) ผู้นำในฐานะเป็นแบบอย่าง ผู้นำควรมีพฤติกรรมที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่างแก่สมาชิกในกลุ่ม

9) ผู้นำในฐานะเป็นผู้เผยแพร่และถ่ายทอดข่าวสาร อาจจะด้วยวิธีการพูด การเขียน การประกาศ การแลกเปลี่ยน การประชุม เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างเป็นปัจจุบัน

อุทัย หิรัญโต (2526) ได้อธิบายว่าบทบาทหรือหน้าที่พฤติกรรมอันพึงคาดหมายของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือสังคมหนึ่ง ๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าว โดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคม หรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติและบุคคลในสถานะหนึ่งที่พึงมีต่อบุคคลอื่นในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน

พัทยา สายหู (อ้างถึงใน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2540) ได้อธิบายว่าบทบาทหน้าที่ คือสิ่งที่ทำให้เกิดความเป็นบุคคลและเปรียบได้เสมือนบทของตัวละครที่กำหนดให้ผู้แสดงในละครเรื่องนั้น ๆ เป็น (ตัวละคร) อะไร มีบทบาทที่จะต้องแสดงอย่างไรถ้าแสดงผิดบทหรือไม่สมบทก็อาจถูกเปลี่ยนตัวไม่ให้แสดงไปเลย ในความหมายเช่นนี้บุคคลก็คือการกระทำต่าง ๆ ที่บทกำหนดไว้ให้ผู้แสดงต้องทำตราบใดที่ยังอยู่ในบทนั้น

Getzels and Guba (อ้างถึงใน เปลี่ยน พากเพียร, 2537) อธิบายว่า เพราะคนเรา มีความคิดและความต้องการแตกต่างกัน การแสดงพฤติกรรมที่แท้จริงของบุคคลย่อมผูกพันกับความคาดหวังของผู้อื่นซึ่งถือว่าเป็นฝ่ายสถาบันฝ่ายหนึ่ง กับผูกพันกับความต้องการส่วนตัวของตนเองเรียกว่าฝ่ายบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง พฤติกรรมตามบทบาทที่แสดงออกจึงเป็นการผสมผสานกันระหว่างความมุ่งหวังขององค์การและบุคลิกภาพของเจ้าของบทบาท ซึ่งบทบาทที่องค์การกำหนดไว้และความมุ่งหวังของคนในองค์การย่อมไม่ตรงกันกับบุคลิกภาพและการสนองความต้องการของบุคคลเสมอไป พฤติกรรมที่แสดงออกจึงเกิดจากการปรับความมุ่งหวังกับบุคลิกภาพของเจ้าของบทบาทให้กลมกลืนกัน ถ้าส่วนทั้งสองผสมผสานกันได้เรียบร้อย พฤติกรรมที่แสดงออกย่อมเป็นที่ยอมรับในบทบาทนั้น

Marvin R. Shaw and Philip R. Costanzo (1982) กล่าวถึงบทบาทไว้ว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ในการปฏิบัติของบุคคล เมื่ออยู่ในลักษณะหรือสถานภาพเฉพาะในสถานการณ์เฉพาะทางสังคมอย่างหนึ่งอย่างใด

Ralph Linton (อ้างถึงใน สงวน สุทธิเลิศอรุณ และคณะ, 2522) กล่าวว่า สถานภาพเป็นนามธรรม หมายถึงฐานะหรือตำแหน่งซึ่งจะเป็นเครื่องกำหนดบทบาทของตำแหน่งว่าตำแหน่งนั้นจะมีหน้าที่อย่างไรเมื่อมีตำแหน่งสิ่งที่ควบคู่ตามมาคือบทบาท เพราะทุก ๆ ตำแหน่งจะต้องมีบทบาทกำกับ บทบาทเป็นชุดของความคาดหวังตามกฎเกณฑ์ (Normative Expectation) ที่เกี่ยวกับสถานภาพทางสังคม ทำให้มองได้ว่าบุคคลในสถานภาพต่าง ๆ ในสังคมจะมีบทบาทเป็นกรอบและถูกคาดหวังพฤติกรรม

Hollander (1985, p. 487) กล่าวว่า บทบาทผู้นำ คือ การที่บุคคลซึ่งมีบุคลิกภาพ รวมทั้งผู้ที่ถูกสถานการณ์แต่งตั้งให้เป็นผู้ใช้อิทธิพลต่อการดำรงไว้ซึ่งความเป็นกลุ่ม และดำเนินให้กลุ่มสู่เป้าหมายในการกระทำเช่นนั้น ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ที่จะดำเนินการใด ๆ ก็ตามที่จะนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ

อรวีย์ แสงทอง (2555) กล่าวว่า หน้าที่และบทบาทของผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ประสานสมาชิกของชุมชน ปฏิบัติภารกิจชุมชนและส่งเสริมสนับสนุน

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543, หน้า 47-49) กล่าวว่า ฐานะหรือตำแหน่งจะเป็นเครื่องกำหนดบทบาทของตำแหน่งนั้น ๆ ว่าควรจะมีบทบาทอย่างไรบ้าง ฉะนั้นเมื่อมีตำแหน่งเกิดขึ้นสิ่งควบคู่มากับตำแหน่ง คือ บทบาท เพราะว่าทุก ๆ ตำแหน่งจะต้องมีบทบาทกำกับเปรียบเสมือนเหรียญ ถ้ามีด้านหนึ่งของเหรียญ คือ ตำแหน่ง อีกด้านหนึ่งของเหรียญ คือ บทบาทนั้นเอง และบุคคลที่จะสวมบทบาทจะแสดงบทบาทได้ดีหรือไม่นั้นย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1) วัฒนธรรม ประเพณี และความคาดหวังของสังคม

2) ลักษณะเฉพาะของสังคม

3) บุคลิกภาพและความจำเป็นของผู้แสดงบทบาท

ก่อ สวัสดิพานิช (2520) บทบาทเป็นพฤติกรรมของคนที่ได้แสดงไปตามหน้าที่ที่กำหนดไว้เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามเงื่อนไขและอำนาจหน้าที่ ต้องกระทำเมื่อบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใด และพฤติกรรมดังกล่าวนั้นย่อมมีส่วนผูกพันกับความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งเองและความคาดหวังของสังคมที่เห็นว่าบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งนั้นควรจะกระทำและในแง่ของจิตวิทยาสังคมถือว่าความคิด ความรู้สึก พฤติกรรม ต่างก็มีความสัมพันธ์กับการปรากฏตัวของคนอื่น ตำแหน่งเป็นเพียงระบบของการคาดหวังบทบาทพฤติกรรมของคนจริง ๆ ที่ปรากฏนั้น เป็นผลเนื่องมาจากปฏิกิริยาระหว่างตัว กับ บทบาท ทันทีที่คน ๆ หนึ่งทราบว่าตัวถูกคาดหวังว่าจะทำบทบาทคน ๆ นั้นก็จะเกิดการคาดหวังบทบาทจากผู้ที่ตัวจะมีปฏิกิริยาต่อ ซึ่งเรียกว่าการคาดหวังปฏิกิริยา ดังนั้นพฤติกรรมของคนเราจะเป็นไปได้ถูกต้องหรือไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้ 1) ความถูกต้องแน่นอนของการคาดหวังบทบาทซึ่งขึ้นอยู่กับการคาดการณ์ของตำแหน่งตัวเองและตำแหน่งของผู้ที่จะทำปฏิกิริยา

2) ความสันทัดในการดำเนินบทบาท ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับเหตุการณ์ในขณะที่มีปฏิกิริยา และ 3) สภาพตนของคนนั้น ๆ ซึ่งหมายถึง จิตใจ อารมณ์ ในขณะที่มีปฏิกิริยาสัมพันธ์อันจะเป็นผลต่อการคาดหวังบทบาท และความสันทัดในการดำเนินบทบาทด้วย ถ้าหากผู้แสดงบทบาทอารมณ์ไม่ดี ก็ย่อมแสดงได้แตกต่างจากการแสดงขณะอารมณ์ดี

ศิริรัตน์ แอดสกุล (2555, หน้า 66) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เป็นบทบาทที่คาดหวังจากกลุ่มคนหรือสังคมเพื่อจะได้มีการกระทำระหว่างกันได้ รวมทั้งสามารถคาดการณ์พฤติกรรมที่สามารถเกิดขึ้นได้ เช่น บทบาทของแม่ สังคมคาดหวังไว้ว่าจะต้องเลี้ยงลูก เอาใจใส่ลูก ส่งเสียให้เรียนหนังสือ ให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูก เป็นต้น

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2549, หน้า 41) กล่าวว่า บทบาท คือ สิ่งซึ่งบรรยายให้เห็นส่วนที่แตกต่างกันซึ่งผู้คนแสดงออกในการปฏิสัมพันธ์กัน เช่น บทบาทการเป็นนิสิต เป็นเพื่อน หรือเป็นลูกค้า ฯลฯ เราอาจแยกบทบาททางสังคมออกได้อย่างเป็นระบบโดยใช้โครงสร้างทางสังคม และกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นตัวชี้บทบาท

ประเสริฐ แย้มกลิ่นฟุ้ง (2511) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า เมื่อคน ๆ หนึ่งเป็นสมาชิกหลายกลุ่มก็ย่อมดำรงตำแหน่งหลายตำแหน่ง และแต่ละตำแหน่งก็ย่อมมีหน้าที่ปฏิบัติสำหรับตำแหน่งนั้น คือบทบาทหน้าที่เป็นสิ่งที่ควบคู่ไปกับตำแหน่ง แต่มีข้อสังเกตว่าตำแหน่งเหมือน ๆ กัน เมื่อคนต่างกันมาดำรงตำแหน่งนั้นการปฏิบัติหน้าที่ตำแหน่งนั้นของแต่ละคนไม่เหมือนกัน จึงทำให้เราเห็นความแตกต่างของแต่ละคนได้

ยาเบ็น เรืองจรูญศรี (2553) ให้ความหมายของบทบาทของผู้นำยุคใหม่ว่า บทบาทผู้นำเป็นการแสดงออกโดยอิสระที่มีผลดีต่อผู้อื่นหรือสังคม เช่น การตัดสินใจ การจูงใจให้คนทำงาน การแสดงออกทางความคิด การพูด พฤติกรรมทางอารมณ์ การอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม โดยลักษณะที่สำคัญของผู้นำมี ดังนี้

1) เป็นผู้ชี้นำให้คำปรึกษาหารือในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม และเป็นธรรมในสังคมแห่งความรู้ มีความต้องการบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถชี้นำหรือให้คำปรึกษาในฐานะเป็นผู้ชำนาญการหรือผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้นำทางปัญญาย่อมเป็นผู้รอบรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ชัดเจนเรียกว่าระดับมืออาชีพ (professional) เช่น ครูมืออาชีพ ผู้บริหารมืออาชีพ นักธุรกิจมืออาชีพ เป็นต้น โดยคุณลักษณะมืออาชีพประกอบด้วยความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งเจตคติที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรมในวิชาชีพของตนเอง

2) เป็นผู้จูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามตัวแบบหรือตัวอย่างที่ดีได้ ผู้นำจึงปฏิบัติตนเป็นตัวแบบที่ดีทำให้ผู้อื่นเชื่อถือ ศรัทธา ยอมรับในบุคลิกภาพความคิดเห็น และยอมรับในพฤติกรรมดังกล่าว เช่น ครู อาจารย์ พระสงฆ์ โต๊ะครู โต๊ะอิหม่าม นายกรัฐมนตรี นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น โดยการจูงใจไม่ใช่เพียงแต่การพูดเพื่อให้ผู้อื่นเชื่อและปฏิบัติตามเท่านั้น แต่ผู้นำ

ยังต้องแสดงพฤติกรรมที่ทำให้เป็นตัวอย่างที่น่าเคารพศรัทธา ทำให้ผู้อื่นรับรู้และปฏิบัติตามด้วยความเชื่อ ความชอบ และความชื่นชม

3) เป็นผู้พัฒนาให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่พึงประสงค์ขององค์การหรือสังคม ผู้นำจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ มองไกลในอนาคต และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ไม่เห็นแก่ตัวและพวกพ้องตนเอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและเป็นผู้พัฒนาให้สังคมอยู่อย่างมีความสุข สร้างความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น และมีความคิดเชิงบวก มองโลกในทางดี ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

Krech, Crutchfield, and Ballauhy (2008, p. 46) ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของผู้นำไว้ดังต่อไปนี้

1) ผู้นำในฐานะผู้บริหาร บทบาทที่เห็นได้ชัดที่สุดของผู้นำก็คือบทบาทในฐานะผู้บริหารซึ่งประสานงานระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในองค์การหรือในฐานะผู้ประสานงานภายในกลุ่มที่ตนเป็นผู้บริหาร

2) ผู้นำในฐานะนักวางแผน ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลแผนที่วางไว้มีการดำเนินงานตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่

3) ผู้นำในฐานะผู้กำหนดนโยบาย งานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของผู้นำคือการกำหนดเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของหมู่คณะและการวางนโยบายซึ่งมีที่มาจาก 3 แห่ง คือ (1) เบื้องบนหรือเจ้านายที่มีตำแหน่งสูง (2) เบื้องล่าง คือได้มาจากคำแนะนำหรือมติของบุคลากรใต้บังคับบัญชา และ (3) ผู้นำของหมู่คณะนั้น ๆ ไม่ว่านโยบายจะมาจากแหล่งใดผู้นำมีอำนาจโดยเสรีที่จะกำหนดหรือเลือกด้วยตนเอง

4) ผู้นำในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ทำหน้าที่คล้ายกับผู้ชำนาญการในสายวิชาชีพนั้น

5) ผู้นำในฐานะตัวแทนติดต่อกับบุคคลภายนอก ผู้นำมักได้รับเลือกให้ไปทำหน้าที่แทนเป็นเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม

6) ผู้นำในฐานะผู้ควบคุมความสัมพันธ์ของสมาชิก ผู้นำมักจะทำหน้าที่ควบคุมดูแลรายละเอียดต่าง ๆ ภายในกลุ่ม

7) ผู้นำในฐานะผู้ให้คุณ ให้โทษ บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเสนอให้คุณและให้โทษแก่บุคลากรอื่นหรือมีอำนาจให้คุณให้โทษ จะกลายเป็นผู้ทรงอำนาจสำคัญและกลายเป็นผู้นำในที่สุด

8) ผู้นำในฐานะคนกลางหรือผู้ตัดสิน เมื่อมีการขัดแย้งใด ๆ เกิดขึ้นบุคลากรคนใดคอยไกล่เกลี่ยให้สงบและเข้าใจกันได้บุคลากรผู้นั้นมักจะกลายเป็นผู้นำในภายหลัง

9) ผู้นำในฐานะเป็นบุคคลตัวอย่าง บุคลากรที่มีความประพฤติดีหรือปฏิบัติงานดีจนได้รับการยกย่องอยู่เสมอว่าเป็นตัวอย่างที่ดีขององค์การมักจะกลายเป็นผู้นำของบุคลากรอื่นได้โดยง่าย

10) ผู้นำในฐานะสัญลักษณ์ของกลุ่ม ความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวของกลุ่มคนทุกชนิดมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของกลุ่ม แต่คนหมู่มากอยู่ด้วยกันจะให้สามัคคีกันตลอดเวลาย่อมลำบาก กลุ่มจึงมักมีคน ๆ หนึ่งหรือบางคนที่ได้รับการยกย่องจากบุคลากรทั้งหลายว่าเป็นตัวแทนและเป็นคนดีที่หาที่ติไม่ได้ของเขา

11) ผู้นำในฐานะผู้แทนรับผิดชอบ บุคลากรในกลุ่มจะมอบหมายให้ผู้นำมีอำนาจตัดสินใจกระทำการใด ๆ แทนตนได้ เพื่อป้องกันความผิดพลาดซึ่งอาจเป็นเหตุให้ผู้นำของตนต้องพลอยรับผิดโดยไม่ได้กระทำผิดกับพวกเขา

12) ผู้นำในฐานะผู้มีอุดมคติ เป็นผู้กำหนดอุดมคติสร้างความเชื่อหรือศรัทธาต่าง ๆ ให้แก่บุคลากรอื่น แม้กระทั่งคุณธรรมประจำใจและขนบประเพณีต่าง ๆ ของกลุ่ม

13) ผู้นำในฐานะบิดา ผู้นำประเภทนี้วางตัวเป็นผู้ใหญ่ มีอาวุโสที่สุดในกลุ่มและมีบุคลิกลักษณะน่านับถือในฐานะเป็นบิดาของกลุ่มซึ่งจะดุด่าใครก็ตาม การดุด่านั้นไม่มีใครโกรธ เพราะทุกคนทราบดีว่าเบื้องหลังคำพูดด่าของคน ๆ นั้น เขามีความรักความหวังดีอยู่ด้วยเสมอไป

14) ผู้นำในฐานะรับผิดชอบแทน เมื่อใดมีความเสียหายเกิดขึ้นผู้นำจะถูกลงโทษแทนบุคลากรของตน

จากการศึกษาบทบาทผู้นำสามารถสรุปได้ว่า บทบาทผู้นำ หมายถึง หน้าที่ที่กำหนดไว้ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพบทบาท และสถานภาพเปลี่ยนแปลงได้เสมอ การแสดงออกของบุคคลจะแตกต่างกันเพราะอุปนิสัย ความคิด ความสามารถ การอบรม กำลังใจ มูลเหตุจูงใจ ความพอใจในสิทธิหน้าที่ สภาพจิตใจ และร่างกายที่ไม่เหมือนกัน เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามเงื่อนไขและอำนาจหน้าที่ต้องกระทำเมื่อเข้ามาดำรงตำแหน่ง บทบาทของผู้นำชุมชนจำแนกออกเป็น 2 บทบาท ดังนี้ 1) บทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ผู้นำจะต้องมีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของงาน มีการวางแผน กำหนดนโยบาย ขั้นตอนในการทำงาน และการติดตามประเมินผลการทำงาน พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ผู้ร่วมงานเข้าใจตรงกัน 2) บทบาทเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม ผู้นำชุมชนมีส่วนช่วยในการให้กำลังใจให้บุคคลในกลุ่มพร้อมใจที่จะทำงานร่วมกันอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยจะนำไปใช้เป็นนิยามศัพท์ในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.1.2 ประเภทของบทบาท

ฑิตยา สุวรรณชฎ (2527, หน้า 9-10) ได้กล่าวถึงบทบาทว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1) บทบาทอุดมคติ คือ บทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมควรจะปฏิบัติบทบาทอุดมคติกำหนดโดยการอบรม คำแนะนำ สั่งสอน หน้าที่และความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

2) บทบาทที่ปฏิบัติจริง คือ บทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมจะต้องปฏิบัติบทบาทที่เป็นจริงนี้กำหนดโดยผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมนำเอาบทบาทอุดมคติไปแปลเพื่อปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่นั้นบทบาทที่ปฏิบัติจริงจะใกล้เคียงหรือแตกต่างจากบทบาทอุดมคติมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสามารถในการแปลความหมายบทบาทอุดมคติและสภาพแวดล้อมจะเน้นทั้งข้อจำกัดและส่วนเกื้อกูลที่สำคัญ

Broom and Selznick (1973, p. 36) จำแนกบทบาทออกได้ ดังต่อไปนี้

1) บทบาทตามอุดมคติ (ideal role) เป็นบทบาทในอุดมคติที่มีการกำหนดสิทธิหน้าที่ระบุเป็นลายลักษณ์อักษร หรือมีตัวบทกฎหมาย ระเบียบ กำหนดให้กระทำกิจกรรมในตำแหน่งหน้าที่นั้น ๆ

2) บทบาทที่เป็นจริง (performed role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริง ซึ่งจะขึ้นกับการสังเคราะห์จากความเชื่อ ความหวัง การรับรู้ และประสบการณ์ของผู้ที่เข้ามาดำรงตำแหน่ง ทั้งยังต้องพิจารณาถึงความกดดัน ขีดจำกัดและโอกาสในแต่ละสังคมในระยะเวลานั้น ๆ ด้วย

3) บทบาทที่ควรปฏิบัติ (perceived role) เป็นบทบาทที่ผู้ดำรงตำแหน่งเชื่อหรือหวังว่าควรกระทำตามตำแหน่งที่ได้รับ แต่ยังไม่ได้กระทำซึ่งอาจจะไม่เหมือนกับบทบาทในอุดมคติ (ไม่มีอยู่ในระเบียบ กฎหมาย) และบทบาทที่กระทำจริง นอกจากนี้บทบาทที่ควรกระทำยังขึ้นกับความแตกต่างขององค์กร ความคิดนึก ประสบการณ์และการรับรู้ของผู้ดำรงตำแหน่งแต่ละคนด้วย

Allport (1967, p. 181-184) กล่าวว่า เมื่อบุคคลจะแสดงพฤติกรรมในขณะดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 ประการ คือ

1) บทบาทที่บุคคลอื่นคาดหวัง (role expectation) คือ บทบาทตามความคาดหวังของบุคคลอื่น หรือสังคมคาดหวังให้บุคคลอื่นปฏิบัติเมื่อดำรงอยู่ในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งในสังคม

2) มโนทัศน์ของบทบาท (role conception) คือ การที่บุคคลมองเห็นบทบาทตามความรับรู้ของตนเองหรือความต้องการของตนเองว่ามีบทบาทอย่างไร ไปตามวิถีทางของตนเองซึ่งอาจจะสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมหรือไม่ก็ได้

3) การยอมรับบทบาท (role acceptance) คือ การยอมรับบทบาทของบุคคลซึ่งจะเกิดขึ้นภาพหลังเมื่อมีความสอดคล้องกันเองของบทบาทที่คาดหวังและมโนทัศน์ของบทบาท

4) การปฏิบัติตามบทบาท (role performance) คือ การแสดงบทบาทตามสภาพจริง (actual) ซึ่งอาจแสดงบทบาทที่คาดหวังตามการรับรู้และเข้าใจของตนเอง ตลอดจนการที่บุคคลจะแสดงบทบาทได้ดีเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับบทบาทนั้น ๆ ของบุคคลที่คลองตำแหน่งอยู่หรือเนื่องจากความสอดคล้องของบทบาทตามความคาดหวังของสังคม และตามการรับรู้บทบาทของตนเอง

จากการศึกษาประเภทของบทบาทสามารถสรุปได้ว่า บทบาทตามอุดมคติ หรือที่ควรปฏิบัติ เป็นบทบาทที่มีการกำหนดสิทธิ หน้าที่ระบุเป็นลายลักษณ์อักษร หรือมีตัวบทกฎหมาย ระเบียบกำหนดให้กระทำในตำแหน่งหน้าที่นั้น และบทบาทที่ปฏิบัติจริง เป็นบทบาทของผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมจะต้องปฏิบัติ บทบาทที่เป็นจริงกำหนดโดยผู้ดำรงตำแหน่งทางสังคมนำเอาบทบาทอุดมคติไปแปลเพื่อปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่นั้น จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.1.3 ทฤษฎีบทบาท

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2527) ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาท 4 ทฤษฎี ที่สำคัญดังต่อไปนี้

1) ทฤษฎีของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton’s Role Theory) กล่าวว่า ตำแหน่งของสถานภาพเป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งครูต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์เป็นต้น ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น บุคลิกภาพของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย

2) ทฤษฎีของแนเดล (Nadel’s Role Theory) กล่าวว่า “บทบาท” คือส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม 3 ลักษณะ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท เช่น ครูต้องพูดเก่ง หรือมีอารมณ์ขัน ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญและขาดไม่ได้ เช่น ครูต้องสอนหนังสือ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกคุรุสภา เป็นต้น ถ้ากำหนดให้ P คือ บทบาท a คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท b คือ ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้ c คือ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย ดังนั้น สามารถเขียนเป็นสมการได้ว่า P = a, b, c.....n จากสมการอธิบายได้ว่าบทบาทต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลาย ๆ ส่วนอย่างน้อย 3 ส่วนขึ้นไปจนถึง n ส่วน

3) ทฤษฎีของเมอร์ตัน (Merton’s Role Theory) กล่าวว่า บุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและบทบาทควบคู่กันไปซึ่งไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะของสังคมที่เขาสังกัดอยู่ ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น

4) ทฤษฎีของกัสติน (Guskin’s Role Theory) กล่าวว่า พฤติกรรมของแต่ละบุคคล คือผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั้นเอง และบทบาทจัดเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่าง ๆ ควรปฏิบัติอย่างไรบ้าง

จากการศึกษาทฤษฎีบทบาทสรุปได้ว่า ตำแหน่งเป็นผู้กำหนดบทบาทของแต่ละบุคคล และบุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและบทบาทควบคู่กันไป ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปตามพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ลักษณะของสังคมที่สังกัดตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.1.4 ความหมายของผู้นำชุมชน

มงคล ชาวเรือ (2528, หน้า 65–66) ได้กล่าวถึงผู้นำชุมชน ดังนี้

1) ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือผู้นำจึงมีสำคัญในการริเริ่มโครงการและการจูงใจให้ประชาชนในชุมชนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้

2) ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับชาวบ้านในชุมชน ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงรู้สภาพของชุมชน รู้ปัญหาของชุมชน มองเห็นความต้องการของประชาชนในชุมชนสามารถจัดโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ได้เหมาะสม แก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนได้ดี

3) ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาชุมชนและความสามารถในกระบวนการพัฒนาชุมชนเกือบทุกขั้นตอน

4) ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีความสามารถในการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นผู้ปฏิบัติงานในชุมชนจนเป็นที่รู้จักของหน่วยงานทุกแห่งเป็นเวลานาน

Pfeiffer and Presthun (1965, p. 18) ให้ความหมายผู้นำในเชิงปฏิบัติว่าเป็นผู้ที่บริหารงานของกลุ่ม โดยทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยการ การจูงใจ การริเริ่ม การประนีประนอมและการประสานงาน

Plano and Riggs (1973, p. 35) กล่าวว่า ผู้นำเป็นบุคคลซึ่งใช้อิทธิพลได้มากในการควบคุมและกระทำการที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ผู้ซึ่งได้รับอำนาจจากความมั่นคง สถานภาพด้านครอบครัว ชั้นวรรณะ ระบบ หรือ ความมีสติปัญญา ผู้นำเป็นองค์ประกอบของโครงสร้างอำนาจท้องถิ่น ชาติ และชุมชน

McFarland (1979, pp. 214-215) กล่าวว่า ผู้นำ คือบุคคลที่มีความสามารถในการใช้อิทธิพลให้คนอื่นทำงานในระดับต่าง ๆ ที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

Huse and Cumming (1985, p. 227) กล่าวว่า ผู้นำ คือผู้ที่มีความสามารถในการชักจูงให้คนอื่นทำงานให้สำเร็จตามต้องการ

Hall (2011, p. 21) กล่าวว่า

1) ตัวผู้นำ คือ ผู้ที่เป็นผู้นำคนอื่นซึ่งไม่สามารถจะเป็นได้ โดยการอาศัยแต่เพียงการมีคุณลักษณะทางกายภาพและบุคลิกภาพของผู้นำเท่านั้น เพราะคุณลักษณะของผู้นำมีความสัมพันธ์หรือเข้ากันได้กับลักษณะกิจกรรมและเป้าหมายของผู้ตามด้วย

2) ผู้ตาม คือ ผู้ปฏิบัติงานในองค์การที่มีหน้าที่ และความรับผิดชอบที่จะต้องรับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชามาปฏิบัติให้สำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์

3) ลักษณะงานที่ต้องปฏิบัติ คือ ต้องเปิดโอกาสให้ลูกน้องทำงานและสนับสนุนให้ความก้าวหน้าเป็นลำดับ และตัดสินด้วยความยุติธรรม

4) ลักษณะขององค์กรมีสิ่งควรพิจารณา ได้แก่ รูปแบบขององค์กร ขนาดขององค์กร อายุขององค์กร โครงสร้างขององค์กรบรรยากาศขององค์กร

5) สิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร ได้แก่ องค์กรอื่นที่มีความสัมพันธ์กับระบบองค์กร ระบบเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม

Yukl (1989, pp. 3-4) กล่าวว่า ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอิทธิพลสูงสุดในกลุ่ม และเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติภาระหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำที่ได้รับมอบหมาย ส่วนบุคคลอื่นในกลุ่มที่เหลือก็คือผู้ตาม แม้จะเป็นหัวหน้ากลุ่มย่อยหรือผู้ช่วยในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ก็ตาม

พัฒน์ บุญรัตน์พันธ์ (2527, หน้า 53-54) กล่าวว่า ผู้นำชุมชน หมายถึง บุคคลที่มีบุคลิกภาพเด่น ประกอบกับความสามารถพิเศษในกลุ่มหรือท้องถิ่นนั้น ซึ่งในแต่ละกลุ่มย่อยประกอบด้วยบุคคลที่มีบุคลิกภาพ ความสามารถ และทักษะแตกต่างกันออกไป ในขณะที่ทุกคนมีความผูกพันซึ่งกันและกันในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม จะต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ด้วยเหตุนี้สถานการณ์จึง

เป็นตัวหนึ่งที่ผลักดันให้สมาชิกของกลุ่มกลายเป็นผู้นำบางคนกลายเป็นผู้ตาม ความจริงผู้นำมักปรากฏขึ้นเพราะเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมบีบตัว

ประยุทธ์ สุวรรณโกตา (2536, หน้า 33) กล่าวว่า ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่ช่วยให้ผู้อื่นหรือชุมชนได้มีการตกลงกัน และพยายามหาทางให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ พฤติกรรมของผู้นำท้องถิ่นจะมีอิทธิพลเหนือประชาชนในท้องถิ่นนั้น อันจะก่อให้เกิดการร่วมมือกันทำงาน โดยมุ่งความสำเร็จของชุมชนเป็นสำคัญ

เสรี พงศ์พิศ (2547, หน้า 27-29) กล่าวว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีอำนาจ บารมี และบทบาทเหนือผู้อื่น สามารถจูงใจหรือชี้นำให้ผู้อื่นทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ผู้นำอาจได้รับการยอมรับให้ดำรงตำแหน่งสำคัญซึ่งอาจมาจากการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่มีความสามารถและคุณสมบัติที่ชุมชนยอมรับ

บูรณชัย ศิริมหาสาคร (2549, หน้า 18-19) ได้กล่าวว่าผู้นำมีความหมาย 3 ลักษณะ คือ

1) เป็นผู้ที่สามารถชักจูงให้ผู้อื่นคล้อยตามได้โดยการพูดจูงใจหรือทำกิจกรรมที่ทำให้เกิดการยอมรับเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

2) เป็นผู้ที่สมาชิกในกลุ่มให้การยอมรับและเต็มใจปฏิบัติตามคำสั่งในสถานการณ์หนึ่ง ๆ อาจเรียกว่าเป็นผู้นำตามสถานการณ์ (Situation Approach)

3) เป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในชุมชนนั้น ๆ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ณัฐนรี ศรีทอง (2551, หน้า 2) ผู้นำชุมชนเป็นผู้ที่ได้รับตำแหน่งมาโดยการคัดเลือกเพื่อให้เป็นศูนย์กลางของหน่วยงาน เป็นผู้กำหนดเป้าหมายของหน่วยงานต้องประพฤติปฏิบัติตนให้มีความเหมาะสมกับบทบาท ต้องเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย เป็นผู้ที่มีอิทธิพลสูงสุดในกลุ่มบุคคลของหน่วยงาน เป็นผู้มีอำนาจสั่งการแก่ผู้ตามให้ปฏิบัติงานไปในทิศทางที่ต้องการ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการจูงใจให้ผู้ตามทำงานให้ประสบความสำเร็จด้วยความสมัครใจ เต็มใจ และด้วยความกระตือรือร้น เป็นผู้ส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีในหน่วยงาน และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสานสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างผู้ตามและระหว่างคนภายนอกหน่วยงาน เพื่อให้งานประสบความสำเร็จตามเป้าหมายอยางราบรื่น

จากการศึกษาความหมายของผู้นำชุมชนสามารถสรุปได้ว่า ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในชุมชนนั้น ๆ หรือผู้ที่ได้รับตำแหน่งมาโดยการคัดเลือก เป็นผู้มีอิทธิพล บารมี มีอำนาจในการตัดสินใจ ประชาชนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ สามารถชักจูงหรือชี้นำให้ประชาชนในชุมชนปฏิบัติตามแผนให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ เป็นผู้ที่มีความสามารถในการประสานงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่จนเป็นที่รู้จักของหน่วยงานทุกแห่ง จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.1.5 ภาวะผู้นำ

มนัส สุทธิการ และอิดริส ดาราไก่ (2556) ได้กล่าวว่า ลักษณะภาวะผู้นำมีอยู่หลากหลายทฤษฎีล้วนแต่เหมาะสมกับอัตลักษณ์ อุดมการณ์ ลักษณะงาน และเจตจำนงในบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารที่แตกต่างกัน ภาวะผู้นำรูปแบบหนึ่งที่ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในระดับซับซ้อนเพราะมิใช่แต่การน้อมนำทางการกระทำหากแต่เป็นการน้อมนำในระดับลึกซึ้งถึงจิตใจ คือ ภาวะผู้นำแห่งจิตวิญญาณ ผู้นำทางจิตวิญญาณจะตั้งคำถามกับชีวิตที่เป็นอยู่เป็นผู้สร้างพลังขับเคลื่อนทางสังคมที่สำคัญ มีความเสียสละ ไม่หวังผลประโยชน์ของตนเอง ผู้นำด้านจิตวิญญาณไม่ได้มีตำแหน่งแต่สามารถนำผู้อื่นได้ เพราะผู้นำด้านจิตวิญญาณเป็นผู้สร้างความเชื่อ สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นอารมณ์ในการทำงาน โดยผู้นำประเภทนี้ไม่ต้องสั่ง หรือ บังคับบัญชาใคร ผู้นำทางด้านจิตวิญญาณ คือ ผู้สร้างพลังขับเคลื่อนทางสังคมที่สำคัญ มีความเสียสละไม่หวังผลประโยชน์ของตนเอง ต่อสู้เพื่อทำให้เกิดความเสมอภาค และความยุติธรรมที่เป็นสากล เพื่อให้ผู้คนในสังคมได้ยกระดับความเป็นมนุษย์และมีความเป็นอยู่ที่ดี โดยเป็นผู้ที่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลทั้งทางโลก และทางธรรม มีหลักศาสนา ความเชื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวที่สำคัญ

Stogdill (1974, p. 411) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นความริเริ่มและธำรงไว้ซึ่งโครงสร้างของความคาดหวังในสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกของกลุ่ม

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2536, หน้า 10) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นการใช้อิทธิพลของคนหรือของตำแหน่งให้ผู้อื่นยินยอมปฏิบัติตาม เพื่อที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของกลุ่มที่ได้กำหนดเอาไว้ หรือสรุปได้ว่าภาวะผู้นำ คือ รูปแบบของอิทธิพลระหว่างบุคคล

สงวน ช้างฉัตร (2541, หน้า 172) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่บุคคลหนึ่งพยายามที่จะมีอำนาจเหนือบุคคลอื่น โดยอาศัยอำนาจที่เกิดจากการบังคับให้คนอื่นกลัว อำนาจที่เกิดจากการให้รางวัลหรือการเสริมแรงทางบวก อำนาจทางกฎหมายหรืออำนาจที่ผู้ครอบครองตำแหน่งได้รับมอบหมายจากองค์การ อำนาจที่เกิดจากความเชี่ยวชาญ และอำนาจที่เกิดจากการอ้างอิง คำสั่งของผู้บังคับบัญชา จุดประสงค์ของการใช้อำนาจเหนือบุคคลอื่นดังกล่าว ก็เพื่อให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จอย่างดีที่สุดภายใต้ข้อจำกัดเวลา ทรัพยากร เทคโนโลยีและความสามารถของสมาชิกกลุ่มหรือบุคลากรในองค์กร

Mitchell and Larson (1987, p. 435) ชี้ให้เห็นองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ สำหรับการพิจารณาว่าผู้นำใดมีภาวะผู้นำหรือไม่ ได้แก่ (1) ผู้นำเป็นกระบวนการ (2) มีระดับความถูกต้องของการใช้อิทธิพล และ (3) มีความสำเร็จของจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการของการใช้อิทธิพลที่ผู้นำพยายามจะมีอิทธิพลเหนือผู้ตามเพื่อให้มีพฤติกรรมการปฏิบัติงานตามความต้องการ โดยมีจุดมุ่งหมายขององค์การเป็นเป้าหมายหลัก ไม่ใช่เรื่องของบุคคลที่จะพึงมีภาวะผู้นำได้โดยที่ไม่ได้มีการกระทำใด ๆ เป็นกระบวนการ เพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อผู้อื่น ดังนั้นผู้นำจากการแต่งตั้ง เช่น ผู้นำชุมชน อาจจะมีภาวะผู้นำหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่ามีลักษณะทั้ง 3 ประการดังที่กล่าวมาหรือไม่

2) ภาวะผู้นำนอกจากเป็นกระบวนการแล้ว ภาวะผู้นำจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้ตามยอมให้ผู้นำใช้อิทธิพลต่อตัวเขา ซึ่งโดยทั่วไปก็ต้องพิจารณาถึงระดับความถูกต้องของอิทธิพลที่ใช้ด้วยว่าไม่ใช่เป็นการใช้อำนาจเข้าข่มขู่เข็ญ หรือบีบบังคับให้ทำตามเพราะถ้าเป็นการเช่นนั้นก็ไม่ถือว่าผู้นำมีภาวะผู้นำ

3) ภาวะผู้นำจะถูกอ้างถึงเมื่อจุดมุ่งหมายของกลุ่มหรือองค์การประสบผลสำเร็จ ดังนั้นถ้าหากผู้นำไม่สามารถนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จได้ก็ย่อมหมายถึงผู้นำไม่ได้แสดงภาวะผู้นำหรือไม่มีความสามารถในการนำนั่นเอง

จากการศึกษาภาวะผู้นำสามารถสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการของการใช้อิทธิพลที่ผู้นำมีอำนาจเหนือบุคคลอื่น โดยอาศัยอำนาจที่เกิดจากการบังคับให้คนอื่นกลัว เกิดจากการให้รางวัล อำนาจทางกฎหมาย หรืออำนาจที่ผู้ครอบครองตำแหน่งได้รับมอบหมายจากองค์การ อำนาจที่เกิดจากความเชี่ยวชาญ และอำนาจที่เกิดจากคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ภาวะผู้นำอีกรูปแบบที่ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการน้อมนำการกระทำ น้อมนำจิตใจให้ผู้ตามเกิดความเชื่อ ความศรัทธา พร้อมปฏิบัติตาม คือ ภาวะผู้นำแห่งจิตวิญญาณ และหากผู้นำไม่สามารถนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จได้ย่อมหมายถึงผู้นำไม่ได้แสดงภาวะผู้นำหรือไม่มีความสามารถในการนำ จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.1.6 ประเภทของผู้นำ

Whitehead (1963, pp. 35-37) แบ่งประเภทผู้นำตามสถานะของการเป็นผู้นำไว้ 3 ประเภท ได้แก่

1) ผู้นำตามกฎหมาย (legal leaders) หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้นำหรือหัวหน้าโดยกฎหมาย คือ ระเบียบแบบแผนขององค์กร เช่น ปลัดกระทรวง อธิบดี ผู้อำนวยการ ผู้จัดการ หรือตำแหน่งอื่น ๆ ที่มีหน้าที่ปกครองบังคับบัญชาคน ผู้ที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวจะมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ผู้นำประเภทนี้เป็นผู้นำที่องค์กรแต่งตั้งโดยพิจารณาถึงความรู้ความสามารถและความเหมาะสม

2) ผู้นำที่เกิดจากบารมีส่วนตัว (charismatic leaders) ผู้นำประเภทนี้เป็นผู้นำเพราะมีคุณสมบัติเป็นผู้นำ หรือเกิดมาเพื่อเป็นผู้นำ โดยที่เขาได้รับตำแหน่งผู้นำจากการที่มีคุณสมบัติพิเศษในการนำคน เช่น บุคลิกภาพดึงดูดใจคน มีความสามารถในการพูด มีความเฉลียว มีคุณธรรม เป็นต้น ซึ่งคุณสมบัติพิเศษเหล่านี้จะต้องมีเหนือบุคคลทั่วไป และผู้นำประเภทนี้ไม่จำเป็นจะต้องมีตำแหน่งอยู่ในองค์กรแต่เขาก็สามารถครองใจผู้อื่นโดยอาศัยบุคลิกภาพซึ่งมีอยู่ในเรือนกายและเรือนใจ

3) ผู้นำทางสัญลักษณ์ (symbolic leaders) ผู้นำประเภทนี้โดยตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบหรือคุณสมบัติส่วนตัวเป็นเพียงสัญลักษณ์ของกลุ่ม หรือเป็นสัญลักษณ์ของคนทั้งหลาย ซึ่งคนทั่วไปต้องเคารพนับถือ เช่น องค์พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระสังฆราช ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น ผู้ที่อยู่สถานภาพดังกล่าวจะเป็นผู้นำทางสัญลักษณ์ในทันทีทันใดที่ได้ดำรงตำแหน่งนั้น

อาคม วัดไธสง (2547, หน้า 26) ได้อธิบายเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของผู้นำตามหลักการใช้อำนาจของผู้นำของเลวิน ลิฟฟิตต์ และไวท์ (Citing Lewin, Lippitt and White, 1939, pp. 271-299) โดยจำแนกผู้นำเป็น 3 แบบ คือ

1) แบบประชาธิปไตย (democratice) ผู้นำจะแสดงบทบาทการนำโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ยึดหมู่คณะเป็นหลัก ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การปฏิบัติงาน การแก้ปัญหาและการประเมินผลการปฏิบัติงาน

2) แบบอัตตาธิปไตย (autocratic) ผู้นำจะแสดงบทบาทการนำโดยยึดตนเองเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจ ไม่กระจายอำนาจแต่เน้นการควบคุมบทบาทของสมาชิกในทุกกิจกรรมขององค์กร

3) แบบตามสบาย (laissez-fair) ผู้นำจะอยู่แบบปล่อยตามสบายให้อิสระในการกระทำใด ๆ แก่สมาชิกอย่างเต็มที่ใครจะตัดสินใจทำอะไรก็ได้ผู้นำจะไม่เข้าไปก้าวก่ายมีหน้าที่หลักเป็นเพียงผู้ผ่านเรื่อง ไร้ระบบการกำกับควบคุม ติดตาม หรือตรวจสอบ

อุทัย หิรัญโต (2524, หน้า 19-20) ได้จัดแบ่งประเภทของผู้นำตามลักษณะการได้มาซึ่งอำนาจไว้เป็น 3 แบบ ดังนี้

1) แบบตามกฎหมายหรือแบบพระเดช (legal) บทบาทการบริหารของผู้นำจะใช้อำนาจตามตำแหน่งที่ดำรงอยู่อย่างเคร่งครัด

2) แบบมีคุณลักษณะพิเศษ หรือแบบพระคุณ (charismatic) บทบาทสำคัญของผู้นำจะเน้นการใช้ศิลปะในการจูงใจผู้อื่นให้ปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ มีบุคลิกภาพโดยรวมเป็นผู้ที่มีท่าทางสง่าน่าเคารพนับถือ เป็นที่เสื่อมใสศรัทธาของผู้ร่วมงาน

3) แบบสัญลักษณ์ (symbolice) ผู้นำจะแสดงบทบาทในฐานะบุคคลที่ควรเคารพบูชาเป็นศูนย์รวมแห่งความภักดีจนได้รับการยอมรับให้เป็นสัญลักษณ์จนเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในองค์กรในที่สุด

เอ็ทซิโอนิ (Etzioni, 1965, pp. 50-57) ได้แบ่งประเภทของผู้นำไว้ 4 แบบคือ

1) แบบเจ้าระเบียบ (regulative) จะมีพฤติกรรมการทำงานที่ยึดระเบียบ กฎหมายเป็นหลักในการจัดการงานขององค์การ

2) แบบบงการ (directive) จะมีพฤติกรรมการทำงานแบบใช้อำนาจสั่งการ ขาดมนุษย์สัมพันธ์ ติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานในองค์การตามแบบพิธีการเป็นส่วนใหญ่

3) แบบจูงใจ (persuasive) จะมีพฤติกรรมการทำงานที่เน้นการจูงใจให้เพื่อนร่วมงานในองค์กรทำงานด้วยความเต็มใจ ให้มีส่วนร่วมในการทำงาน และรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก เน้นระบบการติดต่อสื่อสารแบบสองทาง

4) แบบร่วมใจ (paticipative) จะมีพฤติกรรมการทำงานแบบสร้างความร่วมมือร่วมใจให้เกิดขึ้นกับบุคลากรทุกกลุ่มในองค์กร โดยมีการปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างสัมพันธภาพแบบมิตรสัมพันธ์กับบุคลากร

จากการศึกษาประเภทของผู้นำสามารถสรุปได้ว่า ผู้นำแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ผู้นำตามกฎหมาย หรือแบบทางการ คือ ผู้นำที่มีตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษรตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ผู้นำประเภทนี้เป็นผู้นำที่องค์กรแต่งตั้งโดยพิจารณาถึงความรู้ความสามารถและความเหมาะสมกับตำแหน่ง 2) ผู้นำที่เกิดจากบารมี หรือแบบไม่เป็นทางการ เป็นผู้นำที่มีคุณสมบัติพิเศษเหนือผู้อื่น เช่น บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมและจริยธรรม หรือผู้นำตามธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชนมาเป็นเวลานาน จนทำให้ประชาชนในชุมชนให้ความไว้วางใจทั้งความคิดและการกระทำ สามารถชักจูงให้ประชาชนปฏิบัติตามได้ จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคงอยู่

2.2.1 ความหมายของการคงอยู่

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยมีผู้ให้ความหมายของการคงอยู่ไว้หลายท่าน ดังนี้

วันดี สันติวุฒิเมธี (2545, หน้า 219-221) ได้อธิบายว่า กระบวนการดำรงอัตลักษณ์หรือการคงอยู่ทางชาติพันธุ์เกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ทางสังคมที่สลับซับซ้อน หลากหลายไม่หยุดนิ่งตั้งแต่อดีต สันนิษฐานกันว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ณ ช่วงเวลาเดียวกัน มีการติดต่อสัมพันธ์กันทั้งในเชิงซื้อขาย แลกเปลี่ยนสิ่งของจนถึงการรบราฆ่าฟันกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวก่อให้เกิดการหยิบยืมและผสมปนเปทางวัฒนธรรมระหว่างกัน เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มต้องการรักษาความเป็นหนึ่งเดียวหรือความเป็นปึกแผ่นในพวกเดียวกัน กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เพื่อสร้างความเหมือนในพวกเราและความแตกต่างในพวกเขาจึงเกิดขึ้นในกระบวนการนี้ อาจมีทั้งการสร้างขึ้นมาใหม่อย่างสิ้นเชิง และการหยิบยืมบางส่วนทางวัฒนธรรมคนอื่นมาทำให้เป็นของเรา อัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นมาในยุคหนึ่ง แต่เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไป อัตลักษณ์นั้นอาจจะใช้ไม่ได้ผล เนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มมีการปรับตัวและหยิบยืมวัฒนธรรมระหว่างกัน ด้วยเหตุนี้เมื่ออัตลักษณ์เก่ามีพลังน้อยลง อัตลักษณ์ใหม่จึงถูกสร้างขึ้นมาทดแทน อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนตายตัวและไม่หยุดนิ่ง การสืบทอดและผลผลิตอัตลักษณ์ใหม่จึงเกิดขึ้นได้เสมอภายใต้กาลเวลา และบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป

สุพัตรา สุภาพ (2543, หน้า 51) ได้กล่าวไว้ว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยมนุษย์ ซึ่งมีหน้าที่ในการทำนุบำรุง ถ่ายทอด และเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทเดียวที่มีวัฒนธรรม มีวิธีการเรียนรู้ รับช่วงสืบทอดต่อกันมาได้และสร้างสรรค์เพิ่มเติม การที่มนุษย์สามารถสร้างวัฒนธรรมได้ดีก็เพราะมนุษย์มีลักษณะทางกายและทางจิตใจที่พิเศษเหนือกว่าสัตว์ทั้งปวงและสิ่งนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ วัฒนธรรมทำให้คนเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง วัฒนธรรมจึงมี

ความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มนุษย์มิได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีในการปฏิบัติ การจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อค่านิยม ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

งามพิศ สัตย์สงวน (2532, หน้า 33-44) ได้กล่าวถึงการคงอยู่ของวัฒนธรรมว่า สิ่งใดที่คนในสังคมให้การยอมรับยึดถือปฏิบัติ ทำการสืบทอดต่อให้คนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง ย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าสิ่งนั้นมีคุณค่า และความจำเป็นของสิ่งนั้นที่มีต่อผลการดำเนินชีวิตจนกลายเป็นสิ่งที่ต้องสืบทอดให้คนรุ่นต่อไปรักษาเอาไว้

อมรา พงศาพิชญ์ (2533, หน้า 23-24) ได้กล่าวถึงการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมว่า เมื่อวัฒนธรรมกลายเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ผ่านการยอมรับของสังคมมาช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยระหว่างนั้นอาจเกิดการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคม แต่ก็ยังคงมีการสืบทอดผ่านคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง

จำนง อคิวัฒนสิทธิ์ และคณะ (2540, หน้า 22-23) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การที่วัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งจะสามารถดำรงอยู่ได้ในชุมชนหรือสังคมใดนั้น แสดงว่าวัฒนธรรมนั้นได้รับการตัดสินใจจากคนในชุมชนหรือในสังคมนั้นแล้วว่าเป็นสิ่งที่ให้คุณค่าและมีประโยชน์ จึงได้รับการยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ รวมถึงความคิด ความเชื่อ วัตถุ หรือสิ่งใด ๆ ที่คนในสังคมได้สร้างขึ้นสะสมไว้ ทำการถ่ายทอด หมั่นปรับปรุงเรื่อยมาจนสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น จนกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต

จุไรวรรณ บินดุเหลม (2562) ความตั้งใจคงอยู่ในงาน หมายถึง บุคลกรมีความต้องการและมีความพึงพอใจที่จะปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรนี้ต่อไปให้ยาวนานที่สุดเท่าที่ทำได้ด้วยความเต็มใจ ไม่ต้องการที่จะมองหาอาชีพอื่นหรือเปลี่ยนสถานที่ทำงานในอนาคต และบุคคลที่มีความตั้งใจคงอยู่ในงานจะมีความสุขในการทำวาน มีความทุ่มเทในการทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ มีความภูมิใจที่ได้ทำงานในองค์กรแห่งนี้ ไม่มองว่าการทำงานในองค์กรแห่งนี้เป็นการผูกมัดตัวเอง ส่งผลให้บุคลากรไม่มีความคิดที่จะลาออกจากงาน ถึงแม้จะมีองค์กรอื่นเสนองานที่ดีกว่านี้บุคลากรก็ไม่เปลี่ยนใจ

ปรียาภรณ์ วงศ์นุตรโรจ (2553) ได้อธิบายว่า ความตั้งใจคงอยู่ในงานเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความผูกพัน และความจงรักภักดีต่อองค์กร โดยผู้ที่มีความผูกพันและจงรักภักดีต่อองค์กรจะปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรด้วยความพอใจและเต็มใจจะปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรนั้นนานที่สุดและไม่คิดจะลาออก และความตั้งใจคงอยู่ในงานเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงความสามารถขององค์กรในการธำรงรักษาบุคลากรให้คงอยู่กับองค์กร และมีความประสงค์จะปฏิบัติงานกับองค์กรต่อไปอย่างยาวนาน

นงนุช วงษ์สุวรรณ (2559) ที่ได้กล่าวถึง การคงอยู่ในงานว่า หมายถึงการที่องค์กรธำรงรักษาบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำงานให้ปฏิบัติงานในองค์กรได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ และตัวบุคคลมีความรู้สึกผูกพัน และเต็มใจที่จะปฏิบัติงานในองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพและยาวนานที่สุด

กิ่งกาญจน์ มั่งมีศรี (2559) ได้ให้ความหมายความตั้งใจคงอยู่ในงาน คือ ความต้องการและพึงพอใจส่วนบุคคลในกรทำงานต่อไปในองค์กรด้วยความสมัครใจ และไม่ต้องการย้ายสถานที่ทำงานในอนาคตโดยอาจจะเกิดจากสาหตุหลายประการ เช่น การได้ทำงานที่มีความท้าทาย การมีเพื่อนร่วมงานที่ดี การได้เป็นส่วนหนึ่งของงาน บรรยากาศในการทำงานสนุกสนาน โอกาสเติบโตในงาน และได้รับผลตอบแทนอย่างยุติธรรม

อนันต์ชัย คงจันทร์ (2557) กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลหรือความสัมพันธ์ต่อการคงอยู่ในงาน หรือที่เรียกว่าการแบ่งออกเป็น 4 พวกใหญ่ ๆ คือ

1. คุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพในการทำงาน (ถาวรหรือชั่วคราว) ระดับการศึกษา

2. คุณลักษณะเกี่ยวกับงาน ได้แก่ ขอบเขตของงาน ความท้าทายของงาน ความเข้าใจในหน้าที่ หรือบทบาทในการทำงาน ความพอใจในการทำงาน

3. คุณลักษณะที่เกี่ยวกับองค์กร ได้แก่การกระจายอำนาจในองค์กร ความสำคัญของหน้าที่ของตน ความชัดเจนของกฎข้อบังคับ ขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำงาน ความเป็นเจ้าของกิจการ สมาชิกในองค์กรได้ร่วมในการตัดสินใจ

4. ประสบการณ์จากการทำงาน ได้แก่ความรู้สึกไว้วางใจเชื่อถือที่สมาชิกมีต่อองค์กร การนึกถึงองค์กรหรือการที่องค์กรให้ความสำคัญต่อสมาชิก ความคาดหวัง ทัศนคติของเพื่อนร่วมงาน ความรู้สึกว่าตนเองได้รับค่าตอบแทนด้วยความยุติธรรม

จากการศึกษาความหมายของการคงอยู่สามารถสรุปได้ว่า การคงอยู่ หมายถึง การธำรงรักษา การอนุรักษ์สิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ให้คงอยู่ และคนในสังคมให้การยอมรับยึดถือปฏิบัติ มีการสืบทอดต่อให้คนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง และสิ่งนั้นมีคุณค่า มีผลต่อการดำเนินชีวิตจนกลายเป็นสิ่งที่ต้องสืบทอดให้คนรุ่นต่อไปรักษาเอาไว้อย่างต่อเนื่อง จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยจะนำไปใช้เป็นนิยามศัพท์และการอภิปรายผลเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.2.2 ความสำคัญของการคงอยู่

พรรณี มามาตร์ (2557) กล่าวถึงความสำคัญของการคงอยู่ ว่า วัฒนธรรมใดจะสามารถคงอยู่ในสังคมได้นั้น จะต้องประกอบด้วย 1. วัฒนธรรมนั้นได้รับการยกย่องว่าเป็นมรดกทางสังคมที่มีคุณค่าน่าสะสม มีประโยชน์กับคนในสังคม สอดคล้องกับวิถีชีวิต หรือแนวทางในการปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนรุ่นก่อนสร้างขึ้นและมุ่งถ่ายทอดให้คนรุ่นต่อไป 2. วัฒนธรรมนั้นจะต้องมีการปรับปรุง หากวัฒนธรรมที่คนรุ่นต่อมารับเอาไว้เพียงเป็นมรดก มีแต่รักษาไว้หรือไม่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันหรือยุคสมัยวัฒนธรรมนั้นย่อมไม่มีความเจริญงอกงาม อาจเสื่อมความนิยมหรือสูญเสียไปในที่สุด 3. วัฒนธรรมนั้นต้องได้รับการถ่ายทอด เพื่อให้คนรุ่นต่อไปได้รับช่วงการสืบทอด และเผยแผ่ให้แพร่หลายเพื่อให้วัฒนธรรมนั้นสืบทอดต่อเนื่องกันไม่ขาดตอน และคงอยู่ในสังคมนั้นต่อไป

การที่วัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งจะสามารถดำรงอยู่ได้ในชุมชนหรือสังคมใดนั้น แสดงว่าวัฒนธรรมนั้นได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนหรือในสังคมนั้นแล้วว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ จึงได้รับการยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ รวมถึงความคิด ความเชื่อ วัตถุ หรือสิ่งใด ๆ ที่คนในสังคมได้สร้างขึ้น สะสมไว้ ทำการถ่ายทอด หมั่นปรับปรุงเรื่อยมาจนสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นจนกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต

วัฒนธรรมจะดำรงอยู่ได้จึงจะต้องเป็นสิ่งที่สังคมต้องเรียนรู้ และรับช่วงการสืบทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นก่อน การที่คนในสังคมเห็นพ้องต้องกันว่าอะไรควรยึดถือหรือควรปฏิบัติโดยทั่วไปมักจะยึดหลักใหญ่ ๆ ที่ถือเป็นข้อตกลงร่วมกันของคนในสังคม หากพบว่าวัฒนธรรมสอดคล้องกับบรรทัดฐาน หรือค่านิยมของคนในสังคมช่วงเวลานั้น การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจะพบว่ามีลักมณะบางประการของวัฒนธรรมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่บรรทัดฐานค่านิยมที่เป็นหลักใหญ่ ๆ ที่ใช้เป็นกฎเกณฑ์หรือแนวทางในการประพฤติปฏิบัติสำหรับคนในสังคมจะยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไป

กรมศิลปกร, กระทรวงวัฒนธรรม (2563) ได้ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม หรือการคงอยู่ของวัฒนธรรม ว่า 1. เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติของเผ่าพันธุ์ท้องถิ่น 2. เป็นสิ่งที่แสดงถึงเกียรติและความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นและของคนในชาติ ทำให้เกิดความรัก หวงแหน เห็นคุณค่า 3. เป็นสิ่งก่อให้เกิดความรู้สึก ความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ เป็นความมั่นคงของชาติ 4. เป็นหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ค้นคว้า วิจัย (การดำเนินการทางวิชาการ) เพื่อการเผยแพร่การสืบทอดและนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอันนำไปสู่การพัฒนาสังคมเศรษฐกิจที่ยั่งยืนต่อไป เช่น การประกอบอาหาร การถักทอผ้า การคิดประดิษฐ์ลายผ้า วิธีการตัดเย็บ เครื่องมือ เครื่องใช้ เครื่องเรือน การแพทย์ การผลิตยา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และหากมีการเผยแพร่เป็นที่นิยมของชาวต่างประเทศจะช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจได้ แทนที่คนไทยจะเป็นผู้บริโภควัฒนธรรมของชาติอื่นแต่ฝ่ายเดียว

จากการศึกษาความสำคัญของการคงอยู่สามารถสรุปได้ว่า การคงอยู่ของประเพณีวัฒนธรรมนั้นมีความสำคัญต่อการดำเนินวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ เป็นสิ่งที่มีคุณค่า แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคม แสดงถึงความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นทำให้เกิดความรักความหวงแหน และได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนหรือในสังคมว่าเป็นสิ่งที่ดี จึงได้รับการยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติสืบมา

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

2.3.1 ผู้นำแบบเป็นทางการ

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ให้ความหมาย ผู้นำเป็นทางการ (Formal Leader) ไว้ว่า เป็นผู้นำชุมชนที่มีตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร การดำรง

ตำแหน่งได้ต้องมีการคัดเลือกหรือการเลือกตั้งโดยมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในตำแหน่งอย่างครบถ้วน ผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการ มีหลายตำแหน่ง ดังนี้

1) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่รับผิดชอบที่สำคัญ คือ บริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามมติข้อบังคับและแผนพัฒนาตำบล รับผิดชอบการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานผลปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลทราบอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง และปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ทางราชการมอบหมาย

2) กำนัน มีหน้าที่ป้องกันภัยให้ประชาชน แนะนำตักเตือนประชาชนให้ปฏิบัติตามกฎหมาย รักษาความสงบเรียบร้อยโดยทั่วไปในชุมชน รักษาความมั่นคงภายใน จัดประชุมชี้แจงข้อราชการแก่ประชาชน รายงานเหตุผิดปกติ ไกล่เกลี่ย และระงับข้อพิพาท จัดทำและรักษาระเบียนท้องที่ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานในการปกครองอันเกี่ยวกับเขตปกครองประชากรครอบครัว และลักษณะพื้นที่การคุ้มครอง ป้องกัน มิให้มีการบุกรุกทำลายแหล่งน้ำ ที่สาธารณะ ทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลในชุมชน การประสานพลังแผ่นดินและปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งของทางราชการ

3) ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ดูแลป้องกันภัยให้ประชาชนและแนะนำตักเตือนประชาชนให้ปฏิบัติตามกฎหมาย รักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน

4) ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่บริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลจัดทำแผนพัฒนาตำบลและงบประมาณรายจ่ายประจำปี รายงานการปฏิบัติงานค่าใช้จ่ายและปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ทางราชการมอบหมาย

เคร็ทเนอร์ (Kreitner, 1985; อ้างถึงใน วิเชียร วิทยอุดม, 2548, หน้า 13) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำที่เป็นทางการ (formal leadership) หมายถึง ผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งตามระบบองค์การหรือสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง ผู้นำประเภทนี้จะทำงานบนพื้นฐานของการใช้อำนาจหน้าที่ตามตำแหน่งเป็นหลัก

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระถนัด วฑฺฒโน (2561) ได้แบ่งประเภทผู้นำที่เป็นทางการได้แก่ ข้าราชการครู ตำรวจ คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน กำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ผู้นำแบบทางการ (Formal Leaders) หมายถึง ผู้บังคับบัญชาในหน่วยงาน หรือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้า ผู้นำประเภทนี้ให้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามกฎระเบียบขององค์กร จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยจะนำไปใช้เป็นนิยามศัพท์ในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.3.2 ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ

เคร็ทเนอร์ (Kreitner, 1985; อ้างถึงใน วิเชียร วิทยอุดม, 2548, หน้า 13) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำที่ไม่เป็นทางการ (informal leadership) หมายถึง ผู้นำที่เป็นผู้นำของกลุ่มอันเกิดจากความรัก ความเชื่อถือ และการยอมรับจากสมาชิกเป็นหลัก ไม่ได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งตามระบบสังคมหรือองค์การแต่อย่างใด ผู้นำประเภทนี้จะใช้อำนาจบารมีหรืออำนาจอิทธิพลเป็นหลัก

ณัฐวุฒิ พงศ์สิริ (2553) กล่าวว่า ผู้นำทางด้านจิตวิญญาณที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จัก มักจะเกี่ยวข้องกับทั้งทางโลกและทางธรรม เช่น องค์ดะไล ลามะ (Dalai Lama) และ อะยาตอลลาโคไมนี (Ayatullah Khomeini) และที่ได้รับการยกย่อง เช่น เนลสัน แมนเดลา (Nelson Mandela) แม้จะไม่ได้มีตำแหน่งเกี่ยวข้องกับศาสนาโดยตรง แต่มีศรัทธาแรงกล้าในศาสนา

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) ให้ความหมาย ผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ (Informal Leader) ไว้ว่า เป็นผู้นำตามธรรมชาติซึ่งเกิดจากการมีสัมพันธ์ภาพกับประชาชนในชุมชนมาเป็นระยะเวลานาน จนทำให้ประชาชนให้ความไว้วางใจในการนำความคิดและการกระทำ เช่น ผู้อาวุโสในชุมชน ผู้ที่มีความสามารถในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะข้าราชการบำนาญซึ่งอยู่อาศัยในชุมชนและผู้มีฐานะดี

Fry (2003) กล่าวไว้ว่า สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ทำให้เกิดแนวคิดภาวะผู้นำรูปแบบใหม่ที่มีการพัฒนาขึ้นมาจากภาวะผู้นำในอดีต เป็นภาวะผู้นำที่มีความเกี่ยวข้องระหว่างจิตวิญญาณในการทำงานและแรงจูงใจ ที่เรียกว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ โดยภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณมีพื้นฐานอยู่บนทฤษฎีภาวะผู้นำและมิติของจิตวิญญาณในการทำงาน

วาลิกา อัครนิตย์ (2558) กล่าวไว้ว่า ผู้นำทางจิตวิญญาณ หมายถึงการมีความมุ่งมั่นฝึกฝนกล่อมเกลาจิตใจให้เข้าสู่ความดีงาม ความมีคุณธรรมจริยธรรม เคารพผู้อื่น เอื้อเฟื้อเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ลดละความเห็นแก่ตัว และกิเลสตัณหาทุกชนิด โดยอาจใช้หลักของศาสนาพุทธ หรืออาจใช้หลักการทางการศึกษา คือหลักพัฒนาการด้านคุณธรรม 6 ขั้นของ ลอว์เร้น โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg’s Stages of Moral Development) หรืออาจใช้หลักความต้องการ ของมนุษย์ ที่เสนอโดย มาสโลว์ (Maslow’s Hierarchy of Needs) ก็ได้เพื่อบรรลุการเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจสูง

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระถนัด วฑฺฒโน (2561) ได้แบ่งประเภทผู้นำที่ไม่เป็นทางการได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน (ผู้มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ) ข้าราชการบำนาญ หรือผู้มีฐานะทางการเงินดี

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (Informal Leaders) หมายถึงผู้นำที่เป็นผู้นำของกลุ่มอันเกิดจากความรักความเชื่อถือและการยอมรับจากสมาชิกเป็นหลัก แต่ไม่ได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งตามระบบสังคมหรือองค์กรแต่อย่างใด ผู้นำประเภทนี้จะใช้อำนาจบารมีหรืออำนาจอิทธิพลเป็นหลัก จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยจะนำไปใช้เป็นนิยามศัพท์ในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ประเพณีของชุมชน

2.4.1 ความหมายของวัฒนธรรม

ราชบัณฑิตยสถาน (2542, หน้า 1058) ได้ให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทยวัฒนธรรมในการแต่งกาย วิถีชีวิตของหมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา

ธิดา สาระยา (2552, หน้า 84) กล่าวว่าวัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตโดยรวมของคนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องผ่านการเรียนรู้ และการปลูกฝังทางสังคมนั่นเอง เช่น สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม วัฒนธรรมไทยแต่แรกเริ่มจึงผูกพันอยู่กับกิจกรรมทางการเกษตร เมื่อรับพุทธศาสนาเข้ามาเป็นพื้นฐานสำคัญ ลักษณะเดิมของวัฒนธรรมก็ยังคงอยู่ ประสมประสานเป็นวัฒนธรรมที่มีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานหลัก

ส. พลายน้อย (2553, หน้า 353) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง เพาะปลูกให้งอกงาม เป็นการแสดงถึงความเจริญงอกงาม ผลิดอกออกผลเพื่อประโยชน์แก่มนุษย์ในอันจะใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ ไม่ว่าทางกาย เช่น การใช้บริโภคหรือใช้ประกอบทำสิ่งของเครื่องใช้ที่มนุษย์จะใช้ได้ หรือทางใจ เช่น การชมในฐานที่เป็นสิ่งเจริญตาเจริญใจ เป็นต้น และการเพาะเลี้ยงสัตว์ให้เจริญงอกงามก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

สุพัตรา สุภาพ (2549, หน้า 25-31) กล่าวว่าวัฒนธรรม (Culture) หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรม หรือความคิด ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ฉะนั้น วัฒนธรรมคือระบบในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้น มิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ 1) ในวิชาทางมนุษย์วิทยา และสังคมวิทยา วัฒนธรรมหมายถึงปรากฏการณ์ในชีวิตทางสังคมทั้งหมด ซึ่งไม่เพียงเป็นเรื่องของการผลิตทดแทนขึ้นใหม่และการคงไว้ของมนุษย์ ดังนั้นประเพณีในภาคสนาม นิสัยในการสมาคม ข้อสังเกตทางศาสนา และความเชื่อที่เจาะจงบางอย่าง จึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม วัฒนธรรมมักถูกมองว่ามีบทบาทในการสร้างและรักษาไว้ซึ่งระเบียบทางสังคมขณะที่พวกนักมานุษยาวิทยาโครงสร้างนิยม (structuralize) มองว่าวัฒนธรรมเป็นปมของสัญลักษณ์เป็นอันดับแรก และจึงมองถึงหน้าที่หรือบทบาทของมันเป็นอันดับรอง 2) ในความหมายทั่วไป หมายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณี นิสัยและทัศคติ ซึ่งมีความหมายเกี่ยวกันกับการผักผ่อนหย่อนใจ (leisure) ความหมายนี้มีการแบ่งเป็นวัฒนธรรมสูง (high culture) ซึ่งหมายถึงวัฒนธรรมที่ต้องการการศึกษาเรียนรู้ การฝึกฝน เช่น ศิลปะต่างๆ และ วัฒนธรรมต่ำ (low culture) ที่ใครก็เข้าถึงได้ เช่นการเต้นรำ กิจกรรมบันเทิงและกีฬา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่การผักผ่อน

จรัญ พรหมอยู่ (2526, หน้า 89) กล่าวว่าวัฒนธรรม คือ ผลรวมของหลายสิ่งหลายอย่าง ซึ่ง ช่วยให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่น ๆ และอาจกล่าวได้ว่าช่วยให้มนุษย์มีพฤติกรรมสูงกว่าสัตว์อื่น ๆ ซึ่งได้ทำการสรุปคำจำกัดความในทางสังคมวิทยาไว้โดยแบ่งเป็นสองช่วงระยะ คือ ช่วงแรกในอดีตวัฒนธรรมนั้นคือทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น ทั้งในด้านความรู้ ความเชื่อ กฎหมาย ธรรมเนียม

ประเพณี และสิ่งอื่น ๆ ที่เป็นวัตถุสามารถจับต้องได้และเป็นมรดกตกทอดสืบต่อกันมา บางสิ่งบางอย่างที่ไม่เหมาะสมก็ปรับปรุงนำมาใช้ บางสิ่งบางอย่างก็สร้างขึ้นมาใหม่ และช่วงปัจจุบันวัฒนธรรม คือความรู้ ความเชื่อ และวิถีในการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งมนุษย์ได้มีส่วนรวมในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม และได้มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536, หน้า 3) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามที่มนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังกม และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นทั้งระบบความรู้ ความคิด หรือความเชื่อ จนมีการยอมรับปฏิบัติกันมาเป็นวิธีการหรือแบบแผน และมีการอบรมและถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์

ยศ สันดสมบัติ (2544, หน้า 11-12) กล่าวว่าวัฒนธรรม เป็นระบบความเชื่อและค่านิยมทางสังคมซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ โดยวัฒนธรรมก็คือกฎระเบียบหรือมาตรฐานของพฤติกรรมที่คนในสังคมให้การยอมรับในการกำหนดใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำรงวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม โดยวัฒนธรรมได้มีลักษณะสากลที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญ ดังนี้คือ 1) วัฒนธรรมเป็นความคิดร่วมและค่านิยมทางสังคม เป็นตัวกำหนดมาตรฐานพฤติกรรมของมนุษย์ 2) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ได้ เกิดจากการสะสมความรู้จากสังคมหนึ่ง ๆ 3) วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการที่มนุษย์ในสังคม ใช้ระบบสัญลักษณ์ในการสื่อความหมายระหว่างกันและกันในการดำรงชีวิตประจำวัน 4) วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้ และภูมิปัญญาในการตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ 5) วัฒนธรรมคือกระบานการที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับสิ่งมีชีวิตและสิ่งของต่าง ๆ ในบริบทแวดล้อมมนุษย์ 6) วัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไม่เคยหยุดนิ่งนั่นคือการเป็นพลวัตในลักษณะของการเกิดใหม่ มีการตั้งดำรงอยู่กับการปรับตัวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและท้ายสุดวัฒนธรรมสามารถที่จะตายหรือสูญสิ้นไปได้

อมรา พงศาพิชญ์ (2551, หน้า 25) ได้ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นกำหนดขึ้นมิใช่สิ่งที่มนุษย์ทำตามสัญชาติญาณ ตลอดจนวิธีการหรือระบบการทำงาน ฉะนั้นวัฒนธรรมก็คือ ระบบในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้น มิใช่ระบบที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติตามสัญชาตญาณ วัฒนธรรมเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันในสังคมเดียวกันทำความตกลงกันว่าจะยึดระบบไหนดี พฤติกรรมใดบ้างที่จะถือเป็นพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติและมีความหมายอย่างไร แนวความคิดใดจึงจะเหมาะสม ข้อตกลงเหล่านี้คือการกำหนดความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ ในสังคม เพื่อว่าสมาชิกของสังคมจะได้เข้าใจตรงกันและยึดระบบเดียวกัน หรืออีกนัยหนึ่งเราอาจเรียกระบบที่สมาชิกในสังคมได้ตกลงในความหมายแล้วนี้ว่า ระบบสัญลักษณ์ ดังนั้นวัฒนธรรมก็คือ ระบบสัญลักษณ์ในสังคมมนุษย์ที่มนุษย์สร้างขึ้น เมื่อสร้างขึ้นมาแล้วจึงสอนให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้หรือนำไปปฏิบัติ ฉะนั้นวัฒนธรรมจึงต้องมีการเรียนรู้และมีการถ่ายทอด เมื่อมนุษย์เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมมนุษย์ก็รู้ว่าอะไรคือขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม

อุษา พิทักษ์พิเศษ (2559) ให้ความหมายของวัฒนธรรม หมายถึง วิถีแห่งการดำรงชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ นับตั้งแต่การดำรงชีวิติ ในแต่ละวัน การกิน การอยู่ การแต่งกาย การพักผ่อน การทำงาน การจราจรการขนส่ง การแสดงอารมณ์ การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ซึ่งวิถีชีวิตนั้นเริ่มมาจากการที่มีต้นแบบอาจจะเป็นตัวบุคคลแล้วมีคนส่วนใหญ่หรือประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยและปฏิบัติสืบทอดกันมา โดยสิ่งนั้นต้องเป็นสิ่งที่ ดีงามเพื่อดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมไทยตราบจบชั่วลูกชั่วหลาน วัฒนธรรม มาจากคำว่า วัฒน จากคำศัพท์ วท.ฒน ในภาษาบาลีหมายถึงความเจริญส่วนคำว่า ธรรม มาจากคำศัพท์ ธร.ม ในภาษาสันสันสกฤต หมายถึงความดี เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกัน จึงได้คำว่า วัฒนธรรม หมายถึงความดีอันจะก่อให้เกิดความงอกงามที่เป็นระเบียบเรียบร้อย วัฒนธรรมไทยมีที่มาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ 1) สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากสังคมไทยมีลักษณะทางด้านภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่มและอุดมสมบูรณ์ด้วยแม่น้ำลำคลอง คนไทยได้ใช้น้ำในแม่น้ำลำคลอง ในการเกษตรกรรมและการอาบ กิน เพราะฉะนั้นเมื่อถึงเวลาหน้าน้ำ คือ เพ็ญเดือน 11 และเพ็ญเดือน 12 ซึ่งอยู่ในห้วงเวลาปลายเดือนตุลาคมและปลายเดือนพฤศจิกายน อันเป็นระยะเวลาที่น้ำไหลหลากมาจากทางภาคเหนือของประเทศ คนไทยจึงจัดทำกระทงพร้อมด้วยธูปเทียนไปลอยในแม่น้ำลำคลองเพื่อเป็นการขอขมาแม่คงคา และขอพรจากแม่คงคาเพราะได้อาศัยน้ำกินน้ำใช้ทำให้เกิดประเพณีลอยกระทง 2) ระบบการเกษตรกรรม สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม (Agrarian Society) กล่าวคือประชากรร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า คนไทยส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตผูกพันกับระบบการเกษตรกรรม และระบบการเกษตรกรรมเป็นที่มาของวัฒนธรรมไทยหลายประการ เช่น ประเพณีขอฝน ประเพณีลงแขก และการละเล่น เต้นกำรำเคียว เป็นต้น 3) ค่านิยม (Values) กล่าวได้ว่า ค่านิยม มีความเกี่ยวพันกับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิดและค่านิยมบางอย่างได้กลายมาเป็นแกนของวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ วิถีชีวิตของคนไทยโดยส่วนรวมมีเอกลักษณ์ซึ่งแสดงออกถึงอิสรภาพและเสรีภาพ 4) การเผยแพร่ทางวัฒนธรรม (Cultural diffusion) วัฒนธรรมทางหนึ่งย่อมแตกต่างไปจากวัฒนธรรมทางสังคมอื่น ๆ นักท่องเที่ยว พ่อค้า ทหาร หมอสอนศาสนา และผู้อพยพที่ย้ายถิ่นที่อยู่จากแห่งหนึ่งไปยังแห่งอื่น ๆ เขาเหล่านั้นมักนำวัฒนธรรมของพวกเขาติดตัวไปด้วยเสมอซึ่งถือได้ว่าเป็นการเผยแพร่ทางวัฒนธรรมได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวาง

จากการศึกษาความหมายของวัฒนธรรมสามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น วิถีแห่งการดำรงชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ ทั้งความรู้ ความคิด การกิน การอยู่ การแต่งกาย หรือความเชื่อ โดยสิ่งนั้นต้องเป็นสิ่งที่ดีงามจนเป็นที่ยอมรับปฏิบัติกันมาเป็นวิธีการหรือแบบแผน มีเรียนรู้และการอบรมถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของมนุษย์ จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.4.2 ความสำคัญของวัฒนธรรม

อุษา พิทักษ์พิเศษ (2559) กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรม ดังนี้

1) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ชี้แสดงให้เห็นความแตกต่างของบุคคล กลุ่มคน หรือชุมชน

2) เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นว่าตนมีความแตกต่างจากสัตว์

3) ช่วยให้เราเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เรามองเห็นการแปลความหมายของสิ่งที่เรามองเห็นนั้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของกลุ่มชน ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม เช่น ชาวเกาะซามัวมองเห็นดวงจันทร์ว่ามีหญิงกำลังทอผ้า ชาวออสเตรเลียเห็นเป็นตาแมวใหญ่กำลังมองหาเหยื่อ ชาวไทยมองเห็นเหมือนรูปกระต่าย

4) วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดปัจจัย 4 เช่น เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย การรักษาโรค

5) วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดการแสดงความรู้สึกทางอารมณ์ และการควบคุมอารมณ์ เช่น ผู้ชายไทยจะไม่ปล่อยให้น้ำตาไหลต่อหน้าสาธารณะชนเมื่อเสียใจ

6) เป็นตัวกำหนดการกระทำบางอย่างในชุมชนว่าเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งการกระทำบางอย่างในสังคมหนึ่งเป็นที่ยอมรับว่าเหมาะสมแต่ไม่เป็นที่ยอมรับในอีกสังคมหนึ่ง

วัฒนธรรมสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) วัฒนธรรมทางวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้ที่มนุษย์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความสุขทางกาย ได้แก่ ยานพาหนะ ที่อยู่อาศัย ตลอดจนเครื่องป้องกันตัวให้รอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง

2) วัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงามอันได้แก่ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม คติธรรม ตลอดจนศิลปะ วรรณคดี และระเบียบแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมสามารถแสดงออกมาได้ผ่านดนตรี วรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม การละคร และภาพยนตร์

วัฒนธรรมมีความสำคัญต่อคนไทยและสังคมไทยหลายประการ ดังนี้

1) เป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญและเชิดชูเกียรติของบุคคลและประเทศชาติ

2) เป็นเครื่องที่แสดงถึงบุคลิกลักษณะประจำชาติและดำรงความเป็นชาติไทย

3) เป็นเครื่องกล่อมเกลาจิตใจมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข

4) เป็นเครื่องช่วยให้คนไทยภูมิใจในชาติไทย

5) เป็นเครื่องช่วยในการสร้างสัมพันธ์กับนานาชาติ โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกันและนำมาปรับใช้กับสังคมไทย

ลักษณะของวัฒนธรรมไทย มีดังนี้

1) วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมแบบเกษตรกรรม นับตั้งแต่อดีตคนไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะการเพาะปลูกข้าว ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนไทย เช่น พิธีแรกนาขวัญ พิธีสู่ขวัญข้าว เป็นต้น

2) วัฒนธรรมไทยมีแบบแผนทางพิธีกรรม มีขั้นตอนรวมถึงองค์ประกอบในพิธีหลายอย่าง เช่น การทำพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำศพ พิธีมงคลสมรส

3) วัฒนธรรมไทยเป็นความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นองค์ความรู้ซึ่งเกิดจากการสั่งสมและสืบทอดกันมา เช่น ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์และศาสนา ค่านิยมการรักนวลสงวนตัวของสตรี

4) วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมแบบผสมผสาน นอกจากคนไทยจะมีวัฒนธรรมเป็นของตนแล้ว ยังมีการรับวัฒนธรรมของชาติอื่นมาด้วย เช่น การไหว้จากอินเดีย การปลูกบ้านโดยใช้คอนกรีตจากวัฒนธรรมตะวันตก หรือการทำสวนยกร่องจากวัฒนธรรมจีน

5) วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิต บรรทัดฐานทางสังคม ศิลปกรรม วรรณกรรม พิธีกรรมตลอดจนประเพณีต่าง ๆ เช่น การตักบาตรเทโว ประเพณีการตักบาตรเทโว ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีถวายสลากภัต

จากการศึกษาความสำคัญของวัฒนธรรมสามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต วัฒนธรรมไทยเป็นแบบเกษตรกรรม มีแบบแผนทางพิธีกรรม มีระบบความคิดความเชื่อและเป็นแบบผสมผสานวัฒนธรรมของชาติอื่นด้วย วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ชี้แสดงให้เห็นความแตกต่างของบุคคล กลุ่มคน หรือชุมชนเป็นเครื่องแสดงถึงความเจริญและเชิดชูเกียรติของบุคคลและประเทศชาติ เป็นเครื่องที่แสดงถึงบุคลิกลักษณะประจำชาติและดำรงความเป็นชาติไทย เป็นเครื่องกล่อมเกลาจิตใจมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข ช่วยให้คนไทยภูมิใจในชาติไทย และสร้างสัมพันธ์กับนานาชาติโดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมของกันและกันและนำมาปรับใช้กับสังคมไทย จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.4.3 ความหมายของประเพณี

ดนัย ไชยโยธา (2546, หน้า 117) ประเพณี หมายถึง แบบความคิด ความเชื่อ การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผน ที่กระทำในโอกาสต่าง ๆ ลักษณะสำคัญของประเพณี คือ สิ่งที่ปฏิบัติเชื่อถือมานานจนกลายเป็นแบบอย่างความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบต่อกันมาและยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของส่วนรวม สิ่งใดเมื่อประพฤติซ้ำ ๆ กันอยู่บ่อย ๆ จนเป็นความเคยชินก็เกิดเป็นนิสัยขึ้นมา ความประพฤติเหมือน ๆ กันเป็นส่วนใหญ่ในหมู่คณะเรียกว่าประเพณีหรือนิสัยสังคม อาจกล่าวได้ว่าประเพณีคือความประพฤติของคนส่วนรวมที่ถือเป็นธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบแผนและสืบต่อกันมาจนเป็นพิมพ์เดียวกัน และยังคงอยู่ได้เพราะมีสิ่งใหม่เข้ามาช่วยเสริมสร้างสิ่งเก่าอยู่เสมอและกลมกลืนเข้ากันได้ดีจนทำให้ประเพณีเดิมยังคงอยู่ต่อไปได้

บันเทิง พาพิจิตร (2549, หน้า 78) ประเพณี คือ สิ่งที่คนในสังคมส่วนรวมสร้างขึ้นให้เป็นมรดกที่ผู้เป็นทายาทจะต้องรับไว้และปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป รวมทั้งมีการเผยแพร่แก่คนในสังคมอื่นด้วยรูปลักษณ์สำคัญของประเพณี มีดังนี้ 1) เป็นสิ่งที่ยึดถือร่วมกันของกลุ่มชน 2) เป็นพิธีการ 3) เป็นการกระทำที่มีการแสดงออกทางอารมณ์ทำกันอย่างเอิกเกริกหรือทำอย่างตั้งใจ 4) เป็นสิ่งที่

ทำให้คนมีความรู้สึกว่าตนมีข้อผูกมัดต่อสังคมหรือคนมีความรับผิดชอบชั่วดี 5) เกี่ยวกับความเชื่อของกลุ่มชนในเรื่องของอำนาจเหนือมนุษย์ 6) เป็นพิธีการขอความช่วยเหลือหรือการบูชาคุณที่กลุ่มชนนับถือ

พระยาอนุมานราชธน (2514, หน้า 37) กล่าวว่า ประเพณี คือความประพฤติที่ชนหมู่หนึ่งอยู่ในที่แห่งหนึ่งถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกัน และสืบต่อกันมานานถ้าใครในหมู่ประพฤติออกนอกแบบก็ผิดประเพณีหรือผิดจารีตประเพณี

คำว่าประเพณี ตามพจนานุกรมภาษาไทยฉบับบัณฑิตยสถานได้กำหนดความหมายประเพณีไว้ว่า ขนบธรรมเนียมแบบแผน ซึ่งสามารถแยกคำต่าง ๆ ออกได้เป็น ขนบ มีความหมายว่า ระเบียบแบบอย่าง ธรรมเนียม มีความหมายว่า ที่นิยมใช้กันมา และเมื่อนำมารวมกันแล้วมีความหมายว่า ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ยึดถือเป็นแบบแผนและได้ทำการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นต้นแบบที่จะให้คนรุ่นต่อ ๆ ไปได้ประพฤติปฏิบัติตามกันต่อไป

พระยาอนุมานราชธน (2514, หน้า 1-4) กล่าวว่า ประเพณี หมายถึง ขนบธรรมเนียมแบบแผน ขนบ คือ ระเบียบแบบอย่าง ธรรมเนียม คือ ที่นิยมใช้กันมา แล้วยังมีคำว่า จริต ซึ่งในพจนานุกรมฉบับนั้นนิยามไว้ว่า ความประพฤติธรรมเนียมประเพณี เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า คำว่า ประเพณี ธรรมเนียมประเพณี ขนบธรรมเนียมประเพณี ระเบียบประเพณี จารีตประเพณี ถ้าว่าเป็นสามัญก็มีความหมายเท่ากัน กล่าวคือ

“ความประพฤติที่คนในส่วนรวมถือกันเป็นธรรมเนียมหรือเป็นระเบียบแบบแผน และสืบต่อกันมานาน จนลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน”

ในภาษาอังกฤษ ถ้าเป็นประเพณีใช้ว่า Custom ถ้าเป็นกิริยาความประพฤติใช้ว่า manner เมื่อกล่าวถึงระเบียบประเพณีก็ใช้ควบกันไปว่า custom and manner ถ้าต้องการจะอธิบายแยกแยะทางวิชาการ ถือคำ custom หรือประณีเป็นคำรวม แล้วแบ่งแยกเป็นเฉพาะตามลักษณะของประเพณี คือ ประเพณีใดเกี่ยวกับความประพฤติละเมิดศีลธรรม เรียกว่า mores เช่น การไปลักพาลูกสาวเขาเป็นละเมิดจรรยาประเพณีต่าง ๆ ทางภาคอีสานถ้าชายใดบังอาจลอดขื่อเรือนเข้าไปในห้องนอนของผู้หญิง จะเป็นห้องนอนของแม่ยายหรือของใครก็ตามถือว่าผิดผี อย่างนี้เป็นเรื่องราวของ mores หรือจรรยาประเพณี เพราะล่วงล้ำเข้าไปในเขตที่เขาถือเขาห้าม ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่า tabu ประเพณีใดซึ่งต้องทำตามระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้และสืบต่อกันมาจะโดยตรงหรือโดยปริยาย เช่น พิธีทำขวัญผูกขวัญสู่ขวัญ พิธีแต่งงาน เรียกว่า insitution ซึ่งบัดนี้เราใช้ว่า สถาบัน อันเป็นคำเกิดใหม่แปลตามคำว่าความตั้งอยู่ คือตั้งเป็นกำหนดแบบแผนขึ้นไว้เพื่อประโยชน์แห่งสังคม สถาบัน เป็นคำมีความหมายกว้างไม่เฉพาะแต่เรื่องประเพณีรวมถึงเรื่องอื่น ๆ ซึ่งกำหนดตั้งขึ้น มีระเบียบแบบแผน เช่น มหาวิทยาลัย รัฐสภา ก็เป็นสถาบันเหมือนกัน ประเพณี ที่เป็นสถาบันเทียบได้กับคำว่า จารีตประเพณี ทางอีสานเรียกว่า ฮีต หรือ รีต อันเป็นคำมาจาก จาริตฺต ในภาษาบาลี แปลว่าแบบแผนประเพณี ตรงกับคำว่า rite ในภาษาอังกฤษ rit ในภาษาฝรั่งเศส เช่นคำว่า เข้ารีต คือเข้าอยู่ในระเบียบแบบแผน

ประเพณีใดสักแต่ว่าถือเป็นธรรมเนียมกันมา ว่าสมควรประพฤติกันอย่างนั้น ไม่ได้ถือว่าผิดหรือถูกประเพณี เป็นต้น เมื่อพบปะผู้ใหญ่ก็แสดงความเคารพยกมือไหว้ อย่างนี้เป็นประเพณี Convention คือ นิยมเป็นธรรมเนียมกันมาอย่างนั้น ไม่เกี่ยวกับเรื่องผิดถูกทางศีลธรรมหรือทางระเบียบแบบแผน ถือแต่ว่าเป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์เท่านั้น อย่างนี้เทียบได้กับคำว่าธรรมเนียมประเพณี หรือประเพณีนิยม

จากการศึกษาความหมายของประเพณีสรุปได้ว่า ประเพณี หมายถึง แบบความคิดความเชื่อ การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบ แบบแผนที่กระทำในโอกาสต่าง ๆ สิ่งที่ปฏิบัติเชื่อถือมานานจนกลายเป็นแบบอย่างความคิดหรือการกระทำที่สืบต่อกันมา สามารถแยกได้เป็น ประเพณี ธรรมเนียมประเพณี ขนบธรรมเนียมประเพณี ระเบียบประเพณี จารีตประเพณี สิ่งเหล่านี้ล้วนมีความหมายในทางเดียวกันเป็นความประพฤติที่ดีงามที่ถือปฏิบัติ อาจเป็นระเบียบแบบแผนที่กำหนดไว้และสืบต่อกันมาโดยตรง จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยจะนำไปใช้เป็นนิยามศัพท์ในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.4.4 ความสำคัญของประเพณี

ประชิด สกุณะพัฒน์ (2546, หน้า 61) ได้กล่าวถึงความสำคัญของประเพณี ดังนี้ 1) เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่ว่าจะอยู่ในยุคใดสมัยใดเมื่อประสบปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ จะเกิดภาวะความเครียดและเกิดความกังวล สภาวะจิตใจที่ไม่มั่นคงส่งผลต่อร่างกายและบั่นทอนสุขภาพและอาจทำให้เกิดความเจ็บป่วยทางกายหรือทางจิตประสาท การทำพิธีกรรมหรือ พิธี เป็นการแก้ไขเรื่องร้ายให้กลายเป็นดีทำให้จิตใจสบายขึ้น ผ่อนคลายความ ตึงเครียดและสร้างความมั่นคง 2) เป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเรียบร้อยและเป็นปกติมีสันติสุขสังคมนั้นต้องมีข้อตกลง มีระเบียบแบบแผนที่ทุกคนยอมรับและประพฤติตาม 3) เป็นสัญลักษณ์ชี้นำให้เข้าสาระสำคัญของชีวิต ประเพณี และพิธีกรรมแต่ละอย่างย่อมมีแนวคิดหรือแบบแผนการปฏิบัติที่แฝงอยู่ในพิธีกรรมขั้นตอนต่าง ๆ ในประเพณีและพิธีกรรมจึงเป็นสัญญาลักษณ์ของแนวคิดและมีบทบาทในการชี้นำให้เข้าถึงสาระสำคัญของชีวิตโดยเฉพาะประเพณีและพิธีกรรมส่วนบุคคลจะแฝงแนวคิดที่เป็นสัญญาลักษณ์เกี่ยวกับสถานภาพของบุคคลในแต่ละช่วงอย่างน่าสนใจ 4) เป็นเครื่องผูกพันความเป็นพวกเดียวกัน การประพฤติปฏิบัติ การกระทำกิจกรรมใด ๆ ร่วมกันเป็นแบบแผนเดียวกันย่อมเป็นสิ่งที่ผูกพันให้คนในกลุ่มหรือสังคมมีความผูกพันใกล้ชิดกันและรู้สึกว่าเป็นพวกพ้องเดียวกัน 5) เป็นเครื่องมือผสมผสานความเชื่อต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จากอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันจะได้เห็นว่าชนชาติไทยมีวัฒนธรรมที่ได้วิวัฒนาการต่อเนื่องกันมาตลอดในแง่ของความเชื่อก็เช่นเดียวกันแต่เดิมคนไทยมีความเชื่อเรื่องผีสางและวิญญาณต่าง ๆ และเมื่อมีลัทธิพราหมณ์แพร่ขยายเข้ามารวมกับความเชื่ออันเนื่องมาจากศาสนาที่รับมาใหม่ความเชื่อเหล่านี้ถูกผสมผสานกลมกลืนด้วยประเพณีและพิธีกรรม

จากการศึกษาความสำคัญของประเพณีสามารถสรุปได้ว่า ประเพณีนั้นเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ การทำพิธีกรรมหรือพิธีแก้ไขเรื่องร้ายให้กลายเป็นดีทำให้จิตใจสบายขึ้น เป็นสิ่งควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม เป็นแบบแผนในการดำรงชีวิตให้ประพฤติปฏิบัติในทางเดียวกัน ประเพณี พิธีกรรมแต่ละอย่างมีแนวคิดหรือแบบแผนการปฏิบัติที่แฝงอยู่ในพิธีกรรมขั้นตอนต่าง ๆ จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.4.5 แนวคิดด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี

สมประสงค์ น่วมบุญลือ และคณะ (2545, หน้า 277-289) ได้สรุปไว้ว่า ในความเป็นจริงวัฒนธรรมย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของสังคม และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยวัฒนธรรมที่เป็นหลักในการดำรงชีวิตจะมีการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่า แต่ก็อาจถูกละเลย หรือยกเลิกกิจกรรมที่เคยทำสืบเนื่องกันมาเสียก็ได้ เนื่องจากไม่เข้าใจว่าความมุ่งหมายของกิจกรรมแต่เดิมเป็นอย่างไร สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงและยกเลิกกิจกรรมทางวัฒนธรรมเนื่องมาจาก 1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม แต่เดิมสังคมไทยเป็นสังคมพึ่งพาตนเองโดยอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก มีการผลิตเพื่อยังชีพและแลกเปลี่ยนผลผลิตกันบ้าง ระบบสังคมไม่ซับซ้อน ทุกคนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตน ทั้งได้อาศัยทรัพยากรรอบข้าง ประกอบกับการคิดค้น และภูมิปัญญาสร้างสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ อาหารการกินสำหรับรักษาโรค เครื่องนุ่งห่มรวมทั้งการพักผ่อนหย่อนใจ ตามสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตนเมื่อระบบสังคมเปลี่ยนแปลงไปเพราะระบบอุตสาหกรรมเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของประชากรมากขึ้น มีการแบ่งเวลาทำงาน โดยที่การทำงานเป็นการทำงานเรื่องเดียวกันทุกวัน มีเครื่องมือเครื่องใช้ อาหาร ยารักษาโรค และการพักผ่อนหย่อนใจ เกิดจากการผลิตในระบบอุตสาหกรรมทั้งสิ้น ประกอบกับการศึกษาและการถ่ายทอดความรู้ขาดตอน ไม่มีความจำเป็นต้องกลับมาสนใจภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงละเลยเสีย แทนที่จะนำมาปรับหรือทำให้เกิดประโยชน์ต่อไป 2) ความไม่เข้าใจวัฒนธรรมของชุมชน วัฒนธรรมของชุมชนเป็นสิ่งที่เกิดจากความคิดและประสบการณ์ที่สั่งสมกันมาเป็นเวลาช้านาน เพื่อตอบสนองความต้องการในการยกระดับการดำรงชีวิต โดยทั่วไปแล้วมีทั้งเรื่องของการตอบสนองความต้องการทางร่างกาย เช่น อาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย เป็นต้น กับเรื่องของการตอบสนองทางจิตใจ เช่น ความเชื่อ ประเพณีต่าง ๆ ศิลปะทุกแขนง และการละเล่นต่าง ๆ เป็นต้น วัฒนธรรมเหล่านี้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ การดำรงชีวิตและทรัพยากรของท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ยึดถือกันว่าเป็นสิ่งดีงามตลอดมา เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เป็นการพึ่งพาซึ่งกันและกันมาเป็นสังคมที่มีการแข่งขัน เกิดการอพยพย้ายถิ่นฐาน มีการขยายตัวของชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงการผลิต โดยใช้เทคโนโลยีเข้าช่วย รวมทั้งระบบการทำงาน การอยู่อาศัย และอาหารการกิน ทำให้วัฒนธรรมของชุมชนถูกละเลย เห็นเป็นเรื่องล้าสมัย ไม่มีประโยชน์ อับอายที่จะดำรงวัฒนธรรมของตน ขณะเดียวกันการศึกษามิได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมโดยรวมของประเทศได้ จึงทำให้วัฒนธรรมของตนถูกละเลย ไม่มีคุณค่าสำหรับสังคมปัจจุบัน

อภิชัย พันธเสน (2539, หน้า 316-319) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของวัฒนธรรม ว่าคือ ระบบคุณค่า (Value System) ที่รวบรวมมาได้จากประวัติศาสตร์ เป็นคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และแนวคิดที่สัมพันธ์กันเป็นโครงสร้างมีผลต่อพฤติกรรมของคนในฐานะปัจเจกบุคคล และคนในหมู่บ้าน (สังคม ในชีวิตจริงทั้งหมด ดังนั้นวัฒนธรรมจึงไม่ใช่สิ่งเก่า เช่น ประเพณีต่าง ๆ เท่านั้นแต่คือบทสรุปของความคิดและการปฏิบัติหรือคุณค่าทั้งหมดที่ให้แก่สังคม รวมขึ้นเป็นโครงสร้างทั้งด้านการประกอบอาชีพ (เศรษฐกิจ) ด้านอุดมการณ์ความเชื่อ และด้านอำนาจของการตัดสินใจ(การเมือง) ทั้งหมดนี้เกี่ยวโยงกันอย่างแยกไม่ออก อันเป็นผลจากวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนและสังคม

บุญเทียน ทองประสาน (2531, หน้า 67-72) กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมชุมชน คือ ระบบคุณค่าดั้งเดิมของชุมชน ดังปรากฏการณ์ที่มีให้เห็นในหลาย ๆ ชุมชน อาทิ การเคารพผู้อาวุโส การทำบุญหรือความเชื่อในเรื่องการทำความดี ฯลฯ จะพบว่าปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นส่วนที่สมาชิกของชุมชนได้ร่วมกันสร้างขึ้น และมีการดำรงอยู่อย่างสอดคล้องเพื่อรับใช้ชุมชนอย่างต่อเนื่องในกระบวนการพัฒนาการทางวัฒนธรรมของประชาชน ซึ่งนอกจากจะมีส่วนที่ชุมชนสร้างขึ้นมาแล้ว ยังมีส่วนที่สร้างจากอำนาจของรัฐเพื่อใช้ครอบงำ และชุมชนดั้งเดิมก็ได้มีความพยายามที่จะต่อต้าน จึงทำให้เกิดส่วนที่เป็นผลมาจากการปรับตัวหรือการผลิตความคิดอุดมการณ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เข้ามากระทบชุมชนภายใน

กาญจนา แก้วเทพ (2538, หน้า 7) ได้สำรวจความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” เท่าที่ปรากฏและใช้อยู่ในสังคมไทย อย่างเช่น วัฒนธรรม หมายถึงวิถีทางและแบบฉบับในการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ปฏิบัติสั่งสมกันมา รวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่คนได้กระทำ สร้าง ถ่ายทอด สะสม และรักษาเอาไว้ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่ง อาจอยู่ในรูปแบบของความรู้ การปฏิบัติ และความเชื่อ ตลอดจนวัตถุ สิ่งของ อันเกิดจากการคิดและการปฏิบัติของมนุษย์เองไม่ใช่อะไรอื่น นอกจากชีวิตของเขาเองเป็นชีวิตส่วนรวมของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2537, หน้า 171-205) เป็นหนึ่งในนักวิชาการไทยที่ได้นำเอาแนวความคิดวัฒนธรรมชุมชนเข้ามาสู่การอธิบายในเชิงวิชาการและการทำการศึกษาวิจัยอย่างจริงจัง โดยเสนอว่าแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนมีที่มาจากแนวคิดของปัญญาชนนักพัฒนา เช่น บาทหลวงนิพจน์ เทียนวิหาร บำรุง บุญปัญญา, อภิชาติ ทองอยู่ และประเวศ วะสี ซึ่งสรุปสาระสำคัญของแนวคิดจากปัญญาชนทั้ง 4 ท่าน ได้ดังนี้ 1) ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนอยู่แล้ว คือ มีระบบคุณค่าที่รวบรวมมาได้จากประวัติศาสตร์เป็นบทสรุปของความคิดและการปฏิบัติของชุมชนนั้น ๆ เป็นวิถีชีวิตและทิศทางของการพัฒนาชุมชนที่ชาวบ้านสรุปขึ้นมา แกนกลางของวัฒนธรรมชุมชนคือการให้ความสำคัญแก่ความเป็นคน และความผสมกลมกลืน (Harmony) กันในชุมชน การที่ชุมชนหรือหมู่บ้านอยู่มาได้เป็นเวลาช้านานเพราะมีความผสมกลมกลืนกันในชุมชน ทั้งในขณะปัจจุบันระหว่างสมาชิกด้วยกันและหากย้อนขึ้นไปสมาชิกก็มีบรรพบุรุษร่วมกันด้วย การพัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นปราการที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน ถ้ามีวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง

การรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมก็จะสำเร็จได้ไม่ยาก การต่อต้านการถูกเอารัดเอาเปรียบจากภายนอกก็จะทำได้ และเชื่อว่าวัฒนธรรมชุมชนยังคงอยู่เพราะชุมชนมีกลไกการผลิตซ้ำ (Reproduction) ทางวัฒนธรรมซึ่งแม้ว่าจะมีปัจจัยใหม่ ๆ เข้ามาแต่ของเดิมก็คงอยู่ และเมื่อปฏิบัติไปนานๆ เข้าจะกลายเป็นพิธีกรรม และคงอยู่กับชุมชนตลอดเวลายาวนาน 2) ความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชน หรือวิถีแห่งหมู่บ้าน คือ ความมีน้ำใจที่งดงามเปี่ยมด้วยความรักและไมตรีล้นเหลือเป็นความสัมพันธ์อย่างมีคุณค่าทางศีลธรรม มนุษยธรรมและอหิงสธรรมชุมชนหมู่บ้านเป็นระบบที่มีลักษณ์ของตัวเอง ทั้งในแง่สังคมและวัฒนธรรมมีความภายในระบบหมู่บ้านที่ยังไม่แตกสลาย และไม่เห็นด้วยที่ว่าในหมู่บ้านกระบวนการแบ่งแยกชนชั้นดำเนินไปถึงขั้นที่สมาชิกขัดแย้งกัน และสมาชิกร่ำรวยกลายเป็นส่วนของระบบภายนอกจนทำให้หมู่บ้านไม่อาจรักษาความเป็นระบบในตัวเองไว้ได้ 3) โดยทั่วไปสังคมไทยกำลังเผชิญอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมสองกระแส กระแสหนึ่งเรียกว่าวัฒนธรรมชาวบ้าน อีกกระแสหนึ่งคือวัฒนธรรมทุนนิยม วัฒนธรรมชาวบ้านมีความเป็นอิสระจากวัฒนธรรมของชนชั้นกลางและชนชั้นสูง สัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับธรรมชาติอยู่กับการใช้แรงงานและชุมชนเครือญาติ ชุมชนหมู่บ้าน ไม่ว่าธรรมชาติข้างนอกจะเป็นอย่างไร จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ความเป็นหมู่บ้านหรือความเป็นชุมชนคงทนมาเป็นเวลาหลายร้อยปี มีความเป็นอยู่ที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน ลักษณะเช่นนี้คือลักษณะที่เรียกว่ามันเป็นสังคมในตัวของมันเอง ฉะนั้นเมื่อเราคิดถึงจุดนี้ที่สังคมเย็นตัวของตัวเองมานานเช่นนี้ก็แสดงว่าต้องเป็นสังคมที่มีเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมที่เป็นอิสระ ชุมชนจึงมีระบบความเชื่อและวิถีการพัฒนาที่เป็นอิสระของตัวเองอยู่ ในขณะที่ศรีศักร วัลลิโภดม (2538, หน้า 99) มองว่า สังคมไทยมีวัฒนธรรมอยู่ 2 แบบที่เราเผชิญอยู่ คือ วัฒนธรรมหลวงซึ่งสร้างขึ้นโดยรัฐเพื่อสร้างความเหมือนกันความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนทั้งชาติ กับวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปในแต่ละที่แต่ละแห่งซึ่งวัฒนธรรมนั้นเองที่เป็นต้นเหตุของการทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่น

กาญจนา แก้วเทพ (2538, หน้า 177-181) เสนอว่า วัฒนธรรมชุมชน คือ การดำรงชีวิตที่ดีงามมีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ มีศาสนา มีประเพณีสืบทอดกันมา และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีคุณค่า (Values) ที่ดีงามเป็นพื้นฐาน ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนถือว่าเป็นภูมิปัญญาหรือศักยภาพของชุมชนที่สามารถต่อต้านอิทธิพลจากภายนอกด้วยคุณค่าดั้งเดิมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรักใคร่กันฉันท์พี่น้อง การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การพึ่งพาอาศัยกัน การแบ่งปันจากผู้ที่มีไปสู่ผู้ที่ไม่มี ฯลฯ หรือวัฒนธรรมชุมชนก็คือ แรงผลักดันภายในที่สร้างสรรค์ของพลังคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรม (Spirituality) ที่อยู่ภายในจิตใจของประชาชน พื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรมดั้งเดิมคือ การให้ความสำคัญกับคนโดยยึดถือศูนย์กลางอันมาจากความเชื่อที่ว่า คนมีฐานะเป็นสิ่งสร้างอันประเสริฐของสิ่งสูงสุด ดังนั้นคนจึงมีคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคนอย่างมิอาจจะทำลายหรือลบเลือนได้ และถ้าพิจารณาถึงคนหนึ่ง ๆ ก็พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์นั้นมีอยู่ 3 มิติ คือ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นการสร้างสัญลักษณ์แทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นตัวแทนแห่งคุณค่าสูงสุดที่มนุษย์จะถือเป็นแบบอย่าง และขัดเกลาตนเองเพื่อนำไปสู่ความดีงาม

ความปลอดภัย และมีความหวังว่าอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นจะช่วยได้ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวมักแสดงออกเสมอในรูปแบบของพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อดำรงรักษาสภาวะอำนาจแห่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้สร้างขึ้นมา ตลอดจนเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้ชนรุ่นต่อ ๆ ไปจนกลายเป็นปฏิบัติการที่เชื่อมโยงกับอุดมการณ์ ความเชื่อของคนในชุมชนและสังคมนั้น ๆ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรักกันฉันท์พี่น้อง การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแบ่งปัน การไม่ข่มเหงเบียดเบียนกัน มีแต่ความเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว เป็นคุณธรรมสำคัญที่สุดที่วัฒนธรรมดั้งเดิมปลูกฝังสั่งสอนให้คนในชุมชนยึดถือเป็นหลัก ซึ่งอาจจะแสดงออกในรูปประเพณี เช่น ประเพณีลงแขก ประเพณีการเคารพและกตัญญูต่อผู้อาวุโส ประเพณีที่เกี่ยวกับการให้อภัยหรือคืนดีกัน โดยอาศัยหลักอหิงสกรรม ความไม่มีจิตอาฆาตกัน รวมทั้งการอ่อนน้อมถ่อมตน คุณธรรมดังกล่าว ฝังลากลึกอยู่ในความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัว ระบบเครือญาติ และหมู่บ้าน โดยประพฤติปฏิบัติกันสืบต่อมา ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งถึงคนอีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นธรรมเนียมประเพณีของชุมชน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ-สิ่งสร้าง เป็นการแสดงถึงศักยภาพในการคิดค้นของมนุษย์ โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของตนเองและมีความสอดคล้องกับธรรมชาติ อาทิ เครื่องมือในการทำการเกษตรหรือการพึ่งพาปัจจัยภายใต้ปรัชญาในการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ-สิ่งสร้าง ถือเอาความประสานกลมกลืนกับธรรมชาติเป็นหลัก ไม่ข่มขืน (Exploitation) ธรรมชาติและสิ่งสร้างด้วยความโลภของตน ทั้งนี้เนื่องมาจากความเชื่อที่ว่า สรรพสิ่งทุกอย่างล้วนแต่มีเจ้าของ เช่น ดินมีพระแม่ธรณี ควายมีขวัญ เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับมิติทั้งสามนี้ มีความประสานโยงใยกันอย่างลึกซึ้งจากฐานความเชื่อที่มีต่อสิ่งสูงสุดทำให้ชาวบ้านสามารถอยู่ร่วมกันโดยเป็นหนึ่งเดียวกันกับสิ่งสูงสุดเพื่อที่จะเป็นหนึ่งเดียวกันกับมนุษย์ด้วยกันและกับธรรมชาติแวดล้อม ฉะนั้นหากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งสูงสุดแตกสลายไป ก็จะมีผลสะเทือนไปถึงความสัมพันธ์ในมิติอื่น ๆ เช่นกัน

เกษม จันทร์แก้ว (2550, หน้า 111) กล่าวว่า หลักการอนุรักษ์วิทยาประกอบไปด้วย 1) การใช้แบบยั่งยืน คือ ต้องการมีการวางแผนการใช้ตามสมบัติเฉพาะตัวของทรัพยากรพร้อมทั้งมีการเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชนิดของทรัพยากร 2) ประหยัดของที่หายาก ทรัพยากรใดมีน้อยหรือหายากควรอย่างยิ่งที่จะเก็บรักษาไว้ มิให้สูญหายไป ถ้าต้องประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย และ 3) หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ เพราะเกิดการสำนึกร่วมกันของชุมชน ทำให้ได้ประโยชน์จากภูมิปัญญาและแรงงานของชาวบ้าน ซึ่งมีผลต่อการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในท้องถิ่น การจัดการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสมของระบบนิเวศท้องถิ่นและประหยัดค่าใช้จ่าย ซึ่งมีวิธีการอนุรักษ์ได้แก่ 1) การใช้ หมายถึง การใช้หลายรูปแบบ เช่น บริโภคโดยตรง เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้สัมผัสการให้ความสะดวกสบาย และความปลอดภัย รวมไปถึงพลังงานเหล่านี้เป็นเรื่องการใช้แบบยั่งยืน 2) การเก็บกัก หมายถึง การรวบรวมและเก็บกักทรัพยากรที่มีแนวโน้มที่จะขาดแคลนในบางเวลา หรือคาดว่าจะเกิดวิกฤตการณ์เกิดขึ้น บางครั้งอาจกักเก็บไว้เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในปริมาณที่สามารถควบคุมได้ 3) การรักษาซ่อมแซม หมายถึง การทำให้ทรัพยากรที่ขาดไปเป็นปัญหาเสื่อมโทรม

เป็นจุดพื้นที่เล็ก ๆ สามารถทำให้ฟื้นคืนสภาพเดิมได้ อาจใช้เทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นมาช่วยให้ดีเหมือนเดิมจนสามารถนำไปใช้ได้ 4) การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรหรือสิ่งที่เสื่อมโทรม ให้สิ่งเหล่านั้นเป็นปกติสามารถเอื้อประโยชน์ในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป 5) การพัฒนา หมายถึง การทำสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น การที่จะพัฒนาเพราะต้องการเร่งหรือเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดผลผลิตที่ดีขึ้น การพัฒนาที่ถูกต้องนั้น ต้องใช้ทั้งความรู้เทคโนโลยีและการวางแผนที่ดี 6) การป้องกัน หมายถึง การป้องกันสิ่งที่เกิดขึ้นมิให้ลุกลานไปมากกว่านี้ รวมทั้งการป้องกันสิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นด้วย การป้องกันต้องใช้เทคโนโลยีและการวางแผนเช่นเดียวกับวิธีการอนุรักษ์อื่น ๆ 7) การสงวน หมายถึง การเก็บไว้โดยไม่ต้องแตะต้องหรือนำไปใช้ด้วยวิธีใด ๆ ก็ตาม การสงวนอาจกำหนดเวลาที่เก็บไว้โดยไม่ให้มีการแตะต้องตามเวลาที่กำหนดไว้ก็ได้ 8) การแบ่งเขต หมายถึง แบ่งหรือแบ่งกลุ่มตามประเภทคุณสมบัติของทรัพยากรสาเหตุที่สำคัญเพราะวิธีการให้ความรู้หรือกฎระเบียบที่นำมาใช้นั้นไม่ได้ผลหรือต้องการจะแบ่งเขตเพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อย่างไรก็ตามการแบ่งเขตนี้จะต้องมีการสร้างมาตรการกำกับด้วยมิฉะนั้นแล้วจะไม่เกิดผล

มณี พยอมยงค์ (2534, หน้า 70) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การกระทำใด ๆ เป็นการบำรุรักษาส่งเสริมและเผยแพร่ในวิธีการใด ๆ ก็ตาม เช่น การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี

บุญธรรม สมรักษ์ (2552, หน้า 17) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาสิ่งที่ดีงามไว้ การอนุรักษ์ภูมิปัญญา คือ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไปโดยใช้กระบวนการหรือวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของภูมิปัญญานั้น ๆ การที่ชนชาติและเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ อยู่รอดมาได้ถึงทุกวันนี้ เพราะคุณค่าอันเป็นพื้นฐานแห่งการดำรงชีวิต สามารถรักษาสมดุลระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกับผู้คนในสังคมเดียวกันและกันสังคมอื่น ๆ ความสมดุลดังกล่าวยังคงอยู่และถ่ายทอดสืบต่อกันมาบางส่วนอาจหายไป แต่ก็มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นแทนการถ่ายทอดสืบสาน มีลักษณะทั้งทางตรงและทางอ้อม

สุดคนึง อาญาเมือง (2553, หน้า 9) กล่าวว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรม หมายถึง การพิทักษ์รักษาและธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมเพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่น และความเป็นชาติ ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลัง

วิทมนตร์ เหล่าหว้าน (2553, หน้า 13) ได้ให้ความหมายของคำว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การกระทำใด ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบำรุงรักษา ส่งเสริม เผยแพร่ สืบทอด และระวังป้องกันสิ่งต่าง ๆ ไว้ให้คงสภาพเดิมโดยไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือสูญหาย

แนวคิดทั่วไปของการอนุรักษ์มาจากการศึกษาหลักฐานของการเกิดวัฒนธรรม โดยพิจารณาถึงจุดมุ่งหมาย และกระบวนการเพื่อหาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะเพื่อค้นหาว่าสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงเกิดจากเหตุผลใด และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเป็นอย่างไร โดยการอนุรักษ์วัฒนธรรมมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้ 1) คงความเชื่อถือดั้งเดิม ความเชื่อถือหรือ

แนวความคิดดั้งเดิมของวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ ประเพณี และการเล่น การฉลอง ควรส่งเสริมให้คงความเชื่อถือดั้งเดิมไว้ หรือเผยแพร่ความเชื่อถือดั้งเดิมของงานดังกล่าวให้กว้างขวางออกไป เพื่อได้ทราบลักษณะสังคมสภาพแวดล้อมของแหล่งกำเนิดวัฒนธรรมย้อนหลัง การทำลายความเชื่อถือดั้งเดิมเป็นเสมือนการทำลายวัฒนธรรม และความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มชนออกจากกัน ทำให้การปฏิบัติตามที่เคยทำกันมาสิ้นสุดลง 2) คงความรู้ทางภูมิปัญญาของท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นใช้สิ่งที่อยู่รอบตัวเข้าแก้ปัญหาและเสริมสร้างองค์ประกอบเพื่อสนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจ การคงความรู้ดังกล่าวของท้องถิ่นไว้จึงเป็นการยกย่องให้ชาวบ้านซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้นเป็นผู้ดำเนินการหรือเป็นผู้มีส่วนร่วมที่สำคัญของวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เป็นทรัพยากรในการท่องเที่ยว การดัดแปลงหรือแก้ไขเนื้อหาโดยคนภายนอกเป็นการทำลายและกีดกันไม่ให้เจ้าของวัตนธรรมเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งมักพบเสมอในการส่งเสริมที่มองในด้านเศรษฐกิจ ขาดความจริงใจ ขาดปฏิสัมพันธ์กับเจ้าของวัฒนธรรมโดยสิ้นเชิง รวมทั้งขาดเหตุผลของความเป็นจริงในสังคมด้วย 3) เผยแพร่ลักษณะของวัฒนธรรมให้กว้างขวาง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงการแสดงออก บทเพลง บทสวด พฤติกรรมของเรื่องนั้น ๆ เพื่อไม่ให้เกิดการดูถูกทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น ทั้งนี้พราะการแสดงออกของวัฒนธรรมในกลุ่มชนหนึ่งซึ่งเห็นว่าดีงามและควรปฏิบัติอาจไม่เป็นที่ยอมรับในกลุ่มชนอีกกลุ่มหนึ่ง หากมีการเผยแพร่ให้เกิดความเข้าใจ กลุ่มผู้แสดงออกในแต่ละวัฒนธรรมย่อมมีความหวงแหนและพยายามอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนไว้

การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและประเพณีไทยให้ดำรงอยู่สืบไปจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากคนไทยทุกคน ซึ่งมีหลายวิธีการด้วยกัน ดังนี้ 1) การรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมต่าง ๆ ทั้งจากคนในท้องถิ่นและเอกสารที่บันทึกไว้ เพื่อนำมาศึกษาวิจัยให้เข้าใจถึงแก่นแท้เอกลักษณ์ และคุณประโยชน์ของวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งจะช่วยให้คนรุ่นใหม่เกิดการยอมรับ และนำไปปรับใช้กับชีวิตยุคปัจจุบันได้ 2) ส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของประเพณีไทย โดยเฉพาะประเพณีในท้องถิ่นให้คนในท้องถิ่นตระหนักถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้เกิดความมั่นใจและสามารถปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่เข้ามาได้ 3) การรณรงค์เพื่อปลูกฝังจิตสำนึก ความรับผิดชอบในการอนุรักษ์วัฒนธรรมให้กับคนไทยทุกคน เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมว่าเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันรวมทั้งภาคเอกชนต้องร่วมกันในการส่งเสริมสนับสนุน ประสานงานการบริการความรู้วิชาการและทุนทรัพย์สำหรับจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน 4) ส่งเสริมให้ใช้ศิลปวัฒนธรรม เป็นสื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งวัฒนธรรมภายในประเทศระหว่างท้องถิ่นต่าง ๆ และระหว่างประเทศ 5) ปลูกฝังทัศนคติว่าทุกคนมีหน้าที่เสริมสร้าง ฟื้นฟู และการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่เป็นสมบัติของชาติ ให้ทุกคนเกิดความเข้าใจว่าสิ่งเหล่านี้มีผลโดยตรงของความเป็นอยู่ของทุกคน 6) สร้างศูนย์กลางในเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานทางด้านวัฒนธรรม ด้วยระบบเครือข่าย สารสนเทศ เช่น เว็บไซต์ เพื่อให้

ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย สะดวกรวดเร็ว และสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตได้ง่าย อย่างไรก็ดีสื่อมวลชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนงานด้านวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นด้วย

จากการศึกษาแนวคิดด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ การคงอยู่ หมายถึง การพิทักษ์รักษา การธำรงไว้ การส่งเสริม และเผยแพร่สิ่งที่ดีงาม จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สภาพแวดล้อม และการดำรงชีวิตมีหลายสาเหตุ เช่น การเปลี่ยนทางสังคม การไม่เข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชนจึงทำให้วัฒนธรรมถูกละเลยไป เพื่อเป็นการรักษา ส่งเสริม เผยแพร่ สืบทอด และป้องกันไว้ให้คงสภาพเดิมโดยไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือสูญหาย โดยการอนุรักษ์วัฒนธรรม มีดังนี้ 1) คงความเชื่อถือดั้งเดิม ความเชื่อถือหรือแนวความคิดดั้งเดิมที่เกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ ประเพณี และการเล่น การฉลอง ควรส่งเสริมให้คงความเชื่อถือดั้งเดิมไว้หรือเผยแพร่ให้กว้างขวางออกไป 2) คงความรู้ทางภูมิปัญญาของท้องถิ่น ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นใช้สิ่งที่อยู่รอบตัวเข้าแก้ปัญหาและเสริมสร้างองค์ประกอบเพื่อสนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจ และเป็นการยกย่องชาวบ้านที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้นเป็นผู้ดำเนินการหรือเป็นผู้มีส่วนร่วมที่สำคัญของวัฒนธรรมต่าง ๆ 3) เผยแพร่ลักษณะของวัฒนธรรมให้กว้างขวาง เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงการแสดงออก บทเพลง บทสวด พฤติกรรมของเรื่องนั้น ๆ เพื่อไม่ให้เกิดการดูถูกทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น หากมีการเผยแพร่ให้เกิดความเข้าใจ กลุ่มผู้แสดงออกในแต่ละวัฒนธรรมย่อมมีความหวงแหนและพยายามอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนไว้ การอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยและประเพณีไทยให้ดำรงอยู่สืบไปจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากคนไทยทุกคน จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยจะนำไปใช้เป็นนิยามศัพท์ในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลยข

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำกับการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น

มนัส สุทธิการ และอิดริส ดาราไก่ (2556) กล่าวว่า ผู้นำเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีอำนาจบารมี และเป็นผู้สร้างประโยชน์ให้กับชุมชนนั้น ๆ บทบาทที่สำคัญของผู้นำขึ้นกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ผู้นำชุมชนมี 2 ลักษณะ คือ ผู้นำแบบเป็นทางการ คือผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ หรือเลือกตั้งจากประชาชน ให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวแทน ในการพัฒนาตามบทบาทหน้าที่ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ คือผู้นำที่ได้รับการยกย่อง ยอมรับ เคารพนับถือไว้วางใจ ให้เป็นผู้นำ แต่มิได้มีตำแหน่งหน้าที่ในทางราชการ ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา หมอพื้นบ้าน ผู้นำทางจิตวิญญาณ คือ ผู้สร้างพลังขับเคลื่อนทางสังคมที่สำคัญ มีความเสียสละ ไม่หวังผลประโยชน์ของตนเอง เพื่อให้ผู้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเป็นผู้ที่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างสมดุลทั้งทางโลก และทางธรรม มีหลักศาสนา ความเชื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวที่สำคัญ

โสภา ชูพิกุลชัย (2522) กล่าวว่า ผู้นำถือว่าเป็นบุคคลสำคัญในชุมชน ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจบารมี สามารถโน้มน้าวหรือชักจูงใจให้คนในชุมชน ปฏิบัติหรือมีความเห็นคล้อยตามได้ ดังนั้นผู้นำจึงเป็นผู้มีบทบาทในการสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในชุมชนได้ ดังจะเห็นได้จากทฤษฎีผู้นำ ดังนี้

ทฤษฎีมหาบุรุษ (Great man theory) ผู้นำเกิดขึ้นจากการที่บุคคลมีคุณลักษณะพิเศษที่ตกทอดกันมา การเปลี่ยนแปลงในชีวิตสังคมหรือในกลุ่มจะเป็นผลมาจากบุคคลประเภทนี้ ซึ่งเป็นผู้มีความสามารถ มีความฉลาดผิดไปจากคนอื่น ดังนั้นการเกิดภาวะความเป็นผู้นำจึงเป็นไปในลักษณะประเพณีสืบทอดกันมา

ทฤษฎีสถานการณ์ (Situational theory) ผู้นำเกิดขึ้นจากสถานการณ์สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเป็นพลังภายนอก เป็นพลังที่ตัวผู้นำเองไม่สามารถควบคุมได้หรือถ้าควบคุมได้ก็เป็นเพียงส่วนน้อย เช่น สงครามทำให้เกิดวีรบุรุษ (ผู้นำ) สถานการณ์สิ่งแวดล้อมเหล่านี้จะเป็นพลังผลักดันให้เกิดผู้นำขึ้น ดังนั้น ภาวะผู้นำที่จะเกิดขึ้นจึงขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ประวัติศาสตร์ของโลกคือประวัติของผู้ยิ่งใหญ่ นักจิตวิทยาสังคมได้ยึดถือในการศึกษาความเป็นผู้นำในสถานการณ์ต่าง ๆ และได้พยายามให้รายชื่อของคุณสมบัติต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้นำแตกต่างไปจากผู้ตาม ทฤษฎีบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ (โธมาส คาร์ลีล Thomas Carly, 2540)

ทฤษฎีทางสังคมมิติ (Social metric approach) ผู้นำเกิดขึ้นเพราะความนิยมชมชอบและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคมนั้น และได้เลือกขึ้นมาเป็นผู้นำ ดังนั้นภาวะความเป็นผู้นำจึงขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ ความรู้และความสามารถของผู้นำที่ได้ถูกเลือกขึ้นมา

เกษม จันทร์แก้ว (2550, หน้า 111) กล่าวว่า หลักการอนุรักษ์วิทยาประกอบไปด้วย 1) การใช้แบบยั่งยืน คือ ต้องการมีการวางแผนการใช้ตามสมบัติเฉพาะตัวของทรัพยากรพร้อมทั้งมีการเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชนิดของทรัพยากร 2) ประหยัดของที่หายาก ทรัพยากรใดมีน้อยหรือหายากควรอย่างยิ่งที่จะเก็บรักษาไว้ มิให้สูญหายไป ถ้าต้องประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย และ 3) หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ เพราะเกิดการสำนึกร่วมกันของชุมชน ทำให้ได้ประโยชน์จากภูมิปัญญาและแรงงานของชาวบ้าน ซึ่งมีผลต่อการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในท้องถิ่น

มณี พยอมยงค์ (2534, หน้า 70) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การกระทำใด ๆ เป็นการบำรุงรักษาส่งเสริมและเผยแพร่ในวิธีการใด ๆ ก็ตาม เช่น การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี

บุญธรรม สมรักษ์ (2552, หน้า 17) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาสิ่งที่ดีงามไว้ การอนุรักษ์ภูมิปัญญา คือ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไปโดยใช้กระบวนการหรือวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของภูมิปัญญานั้น ๆ การที่ชนชาติและเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ อยู่รอดมาได้ถึงทุกวันนี้ เพราะคุณค่าอันเป็นพื้นฐานแห่งการดำรงชีวิต สามารถรักษาสมดุลระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกับผู้คนในสังคมเดียวกันและกันสังคมอื่น ๆ ความสมดุลดังกล่าวยังคงอยู่และถ่ายทอดสืบต่อกันมาบางส่วนอาจหายไป แต่ก็มีสิ่งใหม่ ๆ เกิดขึ้นแทนการถ่ายทอดสืบสาน มีลักษณะทั้งทางตรงและทางอ้อม

สุดคนึง อาญาเมือง (2553, หน้า 9) กล่าวว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรม หมายถึง การพิทักษ์รักษาและธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมเพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่น และความเป็นชาติ ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลัง

วิทมนตร์ เหล่าหว้าน (2553, หน้า 13) ได้ให้ความหมายของคำว่า การอนุรักษ์ หมายถึง การกระทำใด ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบำรุงรักษา ส่งเสริม เผยแพร่ สืบทอด และระวังป้องกันสิ่งต่าง ๆ ไว้ให้คงสภาพเดิมโดยไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือสูญหาย

แนวคิดทั่วไปของการอนุรักษ์มาจากการศึกษาหลักฐานของการเกิดวัฒนธรรม โดยพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายและกระบวนการ การอนุรักษ์วัฒนธรรมมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้ 1) คงความเชื่อถือดั้งเดิม ความเชื่อถือหรือแนวความคิดดั้งเดิมของวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อ ประเพณี และการเล่นการฉลอง ควรส่งเสริมให้คงความเชื่อถือดั้งเดิมไว้ หรือเผยแพร่ความเชื่อถือดั้งเดิมของงานให้กว้างขวางออกไป เพื่อได้ทราบลักษณะสังคมสภาพแวดล้อมของแหล่งกำเนิดวัฒนธรรมย้อนหลัง 2) คงความรู้ทางภูมิปัญญาของท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นประสบการณ์ที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน ด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นใช้สิ่งที่อยู่รอบตัวเข้าแก้ปัญหาและเสริมสร้างองค์ประกอบเพื่อสนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจ การคงความรู้ของท้องถิ่นเป็นการยกย่องให้ชาวบ้านซึ่งเป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้นเป็นผู้ดำเนินการหรือเป็นผู้มีส่วนร่วมที่สำคัญของวัฒนธรรมต่าง ๆ 3) เผยแพร่ลักษณะของวัฒนธรรมให้กว้างขวาง เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงการแสดงออก บทเพลง บทสวด พฤติกรรมของเรื่องนั้น ๆ เพื่อไม่ให้เกิดการดูถูกทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น เพราะการแสดงออกของวัฒนธรรมในกลุ่มชนหนึ่งซึ่งเห็นว่าดีงามและควรปฏิบัติอาจไม่เป็นที่ยอมรับในกลุ่มชนอีกกลุ่มหนึ่ง หากมีการเผยแพร่ให้เกิดความเข้าใจ กลุ่มผู้แสดงออกในแต่ละวัฒนธรรมย่อมมีความหวงแหนและพยายามอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนไว้

ประเพณี (tradition) เป็นกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อสังคม เช่น การแต่งกาย ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ศิลปกรรม กฎหมาย คุณธรรม ความเชื่ออันเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมของสังคมเชื้อชาติต่าง ๆ กลายเป็นประเพณีประจำชาติและถ่ายทอดกันมาโดยลำดับ หากประเพณีนั้นดีอยู่แล้วก็รักษาไว้เป็นวัฒนธรรมประจำชาติ หากไม่ดีก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะ ประเพณีล้วนได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เข้าสู่สังคมรับเอาแบบปฏิบัติที่หลากหลายเข้ามาผสมผสานในการดำเนินชีวิต ประเพณีจึงเรียกได้ว่าเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของสังคม โดยเฉพาะศาสนาซึ่งมีอิทธิพลต่อประเพณีไทยมากที่สุด วัดวาอารามในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย และชี้ให้เห็นว่าชาวไทยให้ความสำคัญในการบำรุงพุทธศาสนาด้วยศิลปกรรมที่งดงามเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่โบราณกาล เป็นต้น

ประเพณี คือ ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็น แบบอย่างเดียวกัน เป็นระเบียบแบบแผนที่เห็นว่าถูกต้อง หรือเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่และมีการปฏิบัติสืบต่อกันมา ประเภทของประเพณี

1) จารีตประเพณี เป็นประเพณีที่เกี่ยวกับศีลธรรม และสวัสดิภาพของสังคมส่วนรวม มีการบังคับให้กระทำ ถ้าไม่ทำถือว่าผิดหรือชั่วต้องมีการลงโทษ

2) ขนบประเพณี เป็นประเพณีที่ได้มีระเบียบแบบแผนวางไว้โดยตรง หรือโดยอ้อม

- โดยตรง คือมีระเบียบกฎเกณฑ์กำหนดไว้ชัดเจน

- โดยอ้อม เป็นประเพณีที่รู้จักกันทั่วไปไม่ได้วางไว้แน่นอน ปฏิบัติโดยการบอกเล่าสืบต่อกันมา

3) ธรรมเนียมประเพณี เป็นประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาไม่มีระเบียบแบบแผน เหมือนขนบธรรมเนียม ไม่มีถูกผิดเหมือนจารีตประเพณีเป็นเรื่องที่ปฏิบัติกันมาจนเกิดความเคยชิน จนไม่รู้สึกเป็นหน้าที่

จากการศึกษาผู้นำกับการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นสามารถสรุปได้ว่า ผู้นำเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีอำนาจบารมี และเป็นผู้สร้างประโยชน์ให้กับชุมชนนั้น ๆ บทบาทที่สำคัญของผู้นำขึ้นกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ผู้นำเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ผู้นำมีทั้งผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ เนื่องจากบุคคลที่เป็นผู้นำในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องมีหน้าที่คอยประสานงาน ขับเคลื่อนงานให้ประสบผลสำเร็จ คอยให้กำลังใจ โน้มน้าวจิตใจประชาชนให้เกิดความเชื่อ ความศรัทธา ความรักหวงแหนในประเพณีท้องถิ่นของตนเอง พร้อมทั้งเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.6 สภาพพื้นที่วิจัย

2.6.1 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเลย

จังหวัดเลยตั้งอยู่ทางตอนบนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีพื้นที่ทั้งหมด 11,424.612 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,140,382 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 6.77 ของพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีระยะทางจากกรุงเทพมหานคร 520 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดอื่น ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับแขวงไชยบุรีและแขวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงและแม่น้ำเหืองไหลกั้นพรมแดนระหว่างกัน

ทิศตะวันออก ติดกับจังหวัดหนองคาย จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดหนองบัวลำภู

ทิศใต้ ติดกับจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดเพชรบูรณ์

ทิศตะวันตก ติดกับจังหวัดพิษณุโลก

จังหวัดเลยตั้งอยู่บนพื้นที่ราบสูงโคราช หรือที่เรียกกันว่า แอ่งสกลนคร ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นทิวเขาในแนวทางทิศเหนือใต้ และจะมีพื้นที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขาที่ไม่ใหญ่มากนักสลับกันอยู่ในแนวเทือกเขา จังหวัดเลยมีภูเขาสูงกระจัดกระจาย โดยเฉพาะทางตะวันตกและทางด้านใต้ของจังหวัด ทั้งนี้ยังมีแหล่งน้ำสำคัญคือแม่น้ำโขงในบริเวณตอนบนของจังหวัด

ลักษณะภูมิอากาศ หน้าร้อนอากาศร้อนจัด อุณหภูมิสูงถึง 40 องศาเซลเซียส หน้าหนาวหนาวจัดเช่นกันอุณหภูมิลดลงถึง 0 องศาเซลเซียส บางปีถึงกับมีน้ำค้างกลายเป็นน้ำแข็ง ที่ชาวบ้านเรียกว่า “แม่คะนิ้ง” เป็นเกล็ดน้ำแข็งที่เกาะอยู่ตามใบไม้ ใบหญ้า ในพื้นที่ที่มีอากาศหนาว เช่น ที่หมู่บ้านหินสอ ตำบลปลาบ่า อำเภอภูเรือ

ความเชื่อของชาวเลย บางพวกมักจะเชื่อเรื่องภูตผีบรรพบุรุษ และมีความเชื่อพิธีกรรมเกี่ยวกับผีฟ้านางเทียม ซึ่งมีอยู่แทบทุกหมู่บ้านส่วนชาวอำเภอด่านซ้ายมีความเชื่อเรื่องวิญญาณโดยจะมีพ่อกวนและนางเทียมเป็นสื่อติดต่อกับวิญญาณและเข้าทรง มีการบูชาพระธาตุศรีสองรักและศาลเจ้าหรือหอเจ้าเป็นประจำทุก ๆ ปี นอกจากนี้ยังรวมไปถึงพิธีกรรมแห่นางแมว การเล่นแม่นางดัง การเล่นนางกวัก พิธีบายศรีสู่ขวัญและพิธีซ้อนขวัญ ฯลฯ ส่วนความเชื่อพุทธศาสนาก็ยังคงอยู่โดยเห็นได้จากจำนวนวัดที่มีมากมายทุกหมู่บ้าน

ภาษาของคนจังหวัดเลย มีสำเนียงภาษาที่แตกต่างจากภาษาพูดของคนในจังหวัดภาคอีสานอื่น ๆ เพราะกลุ่มชนที่อาศัยในปัจจุบันนี้มีประวัติการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานมาจากเมืองหลวงพระบางแห่งอาณาจักรล้านช้าง ต่อมาต้นพุทธศตวรรษที่ 23 ชาวหลวงพระบางและชาวเมืองบริเวณใกล้เคียงที่อพยพมาเมืองเลยได้นำวัฒนธรรมด้านภาษามาใช้กัน จึงทำให้ภาษาเมืองเลยแตกต่างจากภาษาอีสานถิ่นอื่น โดยภาษาเลยนั้นจัดอยู่ในกลุ่มหลวงพระบางอันประกอบด้วยภาษาอำเภอแก่นท้าว เมืองไชยบุรี ภาษาอำเภอด่านซ้าย และภาษาอำเภอเมือง จังหวัดเลย ดังนั้นสำเนียงพูดของชาวไทเลยจึงมีลักษณะการพูดเหมือนชาวหลวงพระบางแต่บางพยางค์ออกเสียงสูงคล้ายสำเนียงพูดของชาวปักษ์ใต้ ฟังดูไพเราะนุ่มนวลจึงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคนเมืองเลย

ในปัจจุบัน จำนวนประชากรในจังหวัดเลย มีหลังคาเรือนจำนวน 217,460 หลังคาเรือน มีประชากรจำนวน 641,707 คน (สำนักงานจังหวัดเลย, กระทรวงมหาดไทย, 2561)

จากการศึกษาสรุปได้ว่า จังหวัดเลยตั้งอยู่ทางตอนบนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย บนพื้นที่ราบสูงโคราช หรือที่เรียกกันว่า แอ่งสกลนคร ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นทิวเขาในแนวทางทิศเหนือใต้ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดหนองคาย อุดรธานี หนองบัวลำภู ขอนแก่น เพชรบูรณ์ และพิษณุโลก และติดกับแขวงไชยบุรี แขวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2.6.2 ประวัติ

มีหลักฐานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาว่าก่อตั้งโดยชนเผ่าไทยที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่ก่อตั้งอาณาจักรโยนกเชียงแสน โดยพ่อขุนบางกลางหาวและพ่อขุนผาเมือง (เชื่อถือกันว่าเป็นเชื้อสายราชวงศ์สิงหนวัติ) ได้มีผู้คนอพยพจากอาณาจักรโยนกเชียงแสนที่ล่มสลายแล้ว

ผ่านดินแดนล้านช้าง ข้ามลำน้ำเหืองขึ้นไปทางฝั่งขวาของลำน้ำหมันถึงบริเวณที่ราบ พ่อขุนผาเมืองได้ตั้งบ้านด่านขวา (ปัจจุบันอยู่ในบริเวณชายเนินนาด่านขวา ซึ่งมีซากวัดเก่าอยู่ในแปลงนาของเอกชน ระหว่างหมู่บ้านหัวแหลมกับหมู่บ้านนาเบี้ย อำเภอด่านซ้าย) ส่วนพ่อขุนบางกลางหาวได้แบ่งไพร่พลข้ามลำน้ำหมันไปทางฝั่งซ้าย สร้างบ้านด่านซ้าย (สันนิษฐานว่าอยู่ในบริเวณหมู่บ้านเก่า อำเภอด่านซ้ายในปัจจุบัน) ต่อมาจึงได้อพยพเลื่อนขึ้นไปตามลำน้ำไปสร้างบ้านหนองคู และได้นำนามหมู่บ้านด่านซ้าย มาขนานนามหมู่บ้านหนองคูใหม่ เป็น “เมืองด่านซ้าย” อพยพไปอยู่ที่เมืองบางยางในที่สุด โดยมีพ่อขุนผาเมืองอพยพผู้คนติดตามไปตั้งเมืองราด (เชื่อว่าเป็นเมืองศรีเทพอยู่ในท้องที่อำเภอศรีเทพและอำเภอวิเชียรบุรีจังหวัดเพชรบูรณ์) และตั้งเมืองด่านซ้าย เป็นเมืองหน้าด่านทางตะวันออกของเมืองบางยาง

นอกจากนี้แล้ว ยังมีชาวโยนกอีกกลุ่มหนึ่งได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนระหว่างชายแดนตอนใต้ของอาณาเขตล้านนาต่อแดนล้านช้างอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ก่อนที่จะอพยพหนีภัยสงครามข้ามลำน้ำเหืองมาตั้งเมืองเซไลขึ้น (สันนิษฐานว่าอยู่ในท้องที่หมู่บ้านทรายขาว ตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง) จากหลักฐานในสมุดข่อยที่มีการค้นพบ เมืองเซไลอยู่ด้วยความสงบร่มเย็นมาจนกระทั่งถึงสมัยเจ้าเมืองคนที่ 5 เกิดทุพภิกขภัย ข้าวยากหมากแพง ฝนฟ้าไม่ตก จึงได้พาผู้คนอพยพไปตามลำแม่น้ำเซไลถึงบริเวณที่ราบระหว่างปากลำห้วยไหลตกแม่น้ำเซไล จึงได้ตั้งบ้านเรือนขึ้นขนานนามว่า “บ้านแห่” (บ้านแฮ่) ส่วนลำห้วยให้ชื่อว่า “ห้วยหมาน”

ในปี พ.ศ. 2396 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพิจารณาเห็นว่า หมู่บ้านแฮ่ซึ่งตั้งอยู่ริมฝั่งห้วยน้ำหมาน และอยู่ใกล้กับแม่น้ำเลยมีผู้คนเพิ่มมากขึ้นสมควรจะได้ตั้งเป็นเมืองเพื่อประโยชน์ในการปกครองอย่างใกล้ชิด จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็นเมืองเรียกชื่อตามนามของแม่น้ำเลยว่า เมืองเลย ต่อมา พ.ศ. 2440 ได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองพื้นที่ ร.ศ.116 แบ่งการปกครองเมืองเลยออกเป็น 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอกุดป่อง อำเภอท่าลี่ (เดิมตำบลอาฮีเป็นอำเภอ แต่ถูกลดบทบาทลงเป็นตำบลเพราะอยู่ใกล้กับแม่น้ำเหืองมีผลมาจากการเสียดินแดนให้ลาวโดยประเทศฝรั่งเศส) อำเภอนากอก (ปัจจุบันอยู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) อำเภอที่ตั้งเมืองคือ อำเภอกุดป่อง ต่อมา พ.ศ. 2442 - 2449 ได้เปลี่ยนชื่อเมืองเลยเป็น บริเวณลำน้ำเลย พ.ศ. 2449 - 2450 เปลี่ยนชื่อบริเวณลำน้ำเลยเป็นบริเวณลำน้ำเหือง และใน พ.ศ. 2450 ได้มีประกาศของกระทรวงมหาดไทยลงวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2450 ยกเลิกบริเวณลำน้ำเหือง ให้คงเหลือไว้เฉพาะ “เมืองเลย” โดยให้เปลี่ยนชื่ออำเภอกุดป่อง เป็น “อำเภอเมืองเลย” (สำนักงานจังหวัดเลย, กระทรวงมหาดไทย, 2565)

จากการศึกษาสรุปได้ว่า จังหวัดเลย สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่ก่อตั้งอาณาจักรโยนกเชียงแสน โดยพ่อขุนบางกลางหาวและพ่อขุนผาเมือง พ่อขุนผาเมืองได้ตั้งบ้านด่านขวา ส่วนพ่อขุนบางกลางหาวได้แบ่งไพร่พลข้ามลำน้ำหมันไปทางฝั่งซ้ายสร้างบ้านด่านซ้าย และมีชาวโยนกอีกกลุ่มได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนระหว่างชายแดนตอนใต้ของอาณาเขตล้านนาต่อแดนล้านช้าง ก่อนที่จะอพยพหนีภัยสงครามข้ามลำน้ำเหืองมาตั้งเมืองเซไล (สันนิษฐานว่าอยู่ในท้องที่หมู่บ้าน

ทรายขาว ตำบลทรายขาว อำเภอวังสะพุง) สมัยเจ้าเมืองคนที่ 5 เกิดทุพภิกขภัยจึงได้พาผู้คนอพยพไปตามลำแม่น้ำเซไลถึงบริเวณที่ราบระหว่างปากลำห้วยไหลตกแม่น้ำเซไล จึงได้ตั้งบ้านเรือนขึ้นเรียกว่า บ้านแห่ (บ้านแฮ่) ส่วนลำห้วยให้ชื่อว่า ห้วยหมาน ในปี พ.ศ. 2396 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็นเมืองเรียกชื่อว่า เมืองเลย ในปี พ.ศ. 2442 - 2449 ได้เปลี่ยนชื่อเมืองเลยเป็น บริเวณลำน้ำเลย พ.ศ. 2449 - 2450 เปลี่ยนชื่อบริเวณลำน้ำเลยเป็นบริเวณลำน้ำเหือง และในปี พ.ศ. 2450 ได้มีประกาศของกระทรวงมหาดไทยลงวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2450 ยกเลิกบริเวณลำน้ำเหือง ให้คงเหลือไว้เฉพาะ “เมืองเลย” โดยให้เปลี่ยนชื่ออำเภอกุดป่อง เป็น “อำเภอเมืองเลย”

2.6.3 วิสัยทัศน์

คำขวัญประจำจังหวัด : เมืองแห่งทะเลภูเขา สุดหนาวในสยาม ดอกไม้งามสามฤดู ถิ่นที่อยู่อริยสงฆ์ มั่นคงความสะอาด

วิสัยทัศน์ : “เมืองน่าอยู่ เมืองแห่งการท่องเที่ยว การค้า และการลงทุนภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน”

2.6.4 อาชีพ

วิถีชีวิตของชาวเลย จะเป็นแบบเรียบง่ายสภาพบ้านเรือนแต่เก่าก่อนจะสร้างขึ้นเป็นเรือนหลังใหญ่ ยกพื้นสูง มีระเบียงหรือชานยื่นออกไปด้านหน้าเรือนและมีเรือนครัวซึ่งส่วนใหญ่จะสร้างแยกต่างหากโดยมีชานต่อเชื่อมติดกัน สำหรับหลังคาของเรือนนอนมุงด้วยหญ้าคา หรือไม้แป้นเก็ต ฝาเรือนพื้นเรือนนิยมทำด้วยไม้แผ่นเรียกว่า ไม้แป้น ส่วนเสาจะใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นต้น ๆ หรืออิฐก่อเป็นเสาใหญ่ มีบันไดไม้พาดไว้สำหรับขึ้นลง ส่วนเรือนครัวจะมุงด้วยหญ้าคา ฝาและพื้นจะนิยมทำด้วยฟากไม้ไผ่สับแผ่ออกเป็นแผ่นและเสาจะทำด้วยไม้เนื้อแข็งเช่นกัน ปัจจุบันไม้หายากขึ้นจึงหันมาก่อสร้างบ้านด้วยอิฐและปูน อาชีพของชาวเลยส่วนใหญ่จะเป็นอาชีพเกษตรกรรมมีการทำไร่ ทำนา ปลูกดอกไม้เมืองหนาว ที่สำคัญสภาพพื้นที่จังหวัดเลย สามารถปลูกยางพาราได้เป็นอย่างดีทั้งปริมาณและคุณภาพ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ชาวเลยประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ทำนา เป็นส่วนใหญ่ และจะมีปลูกดอกไม้เมืองหนาวบางพื้นที่

2.6.5 การแบ่งเขตการปกครอง

การปกครองแบ่งออกเป็น 14 อำเภอ 89 ตำบล 840 หมู่บ้าน ได้แก่ 1. อำเภอเมืองเลย 2. อำเภอนาด้วง 3. อำเภอเชียงคาน 4. อำเภอปากชม 5. อำเภอด่านซ้าย 6. อำเภอนาแห้ว 7. อำเภอภูเรือ 8. อำเภอท่าลี่ 9. อำเภอวังสะพุง 10. อำเภอภูกระดึง 11.อำเภอภูหลวง 12. อำเภอผาขาว 13. อำเภอเอราวัณ 14. อำเภอหนองหิน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า จังหวัดเลยแบ่งการปกครองออกเป็น 14 อำเภอ ดังนี้ 1. อำเภอเมืองเลย 2. นาด้วง 3. เชียงคาน 4. ปากชม 5. ด่านซ้าย 6. นาแห้ว 7. ภูเรือ 8. ท่าลี่

9. วังสะพุง 10. ภูกระดึง 11. ภูหลวง 12. ผาขาว 13. เอราวัณ และ14. หนองหิน (สำนักงานจังหวัดเลย, กระทรวงมหาดไทย, 2565)

(สำนักงานจังหวัดเลย, กระทรวงมหาดไทย)
จาก https://ww2.loei.go.th/content/history_office สืบค้น 8 ตุลาคม 2565

2.6.6 สภาพพื้นที่อำเภอด่านซ้าย

อำเภอด่านซ้าย เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเลยจัดอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรืออีสาน สภาพทางภูมิศาสตร์ภาคอีสานจะเป็นที่ราบสูง แต่ด่านซ้ายมีลักษณะทางกายภาพเฉพาะคือ เป็นที่ราบแคบ ๆ อยู่กลางหุบเขาและมีลำน้ำสายสำคัญไหลผ่านกลางที่ราบ

ลักษณะทางกายภาพ อำเภอด่านซ้ายตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเลยห่างออกไป 82 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 1,733,905 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียงดังต่อไปนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับแขวงไชยบูรี ประเทศลาว ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอภูเรือ อำเภอวังสะพุง และอำเภอภูหลวง ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอหล่มเก่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ และอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอนาแห้ว

ลักษณะภูมิประเทศ อำเภอด่านซ้าย ประกอบด้วยเทือกเขาสลับซับซ้อน ภูเขาทอดต่อมาจากเทือกเขาเพชรบูรณ์ ทางทิศตะวันออก มีภูแปก ภูทุ่งแทน ภูน้ำอุ่น ทางทิศใต้มีภูลมโล ภูทุ่งแทน ภูแผงม้า ทางทิศตะวันตก มีภูหินร่องกล้า ภูผาผึ้ง ภูเขาส่วนใหญ่จะเป็นภูเขาที่เป็นสาขาของเทือกเขาเพชรบูรณ์ และเป็นภูเขาที่สูงชัน มีป่าไม้ขึ้นหนาแน่น ตลอดจนมีสัตว์ป่าชุกชุม มีที่ราบระหว่างหุบเขาบางแห่งเป็นที่ราบสูงลุ่ม ๆ ดอน ๆ

ลักษณะสภาพอากาศ ภูมิอากาศทั่วไปของอำเภอด่านซ้ายจะมีอากาศแปรปรวนตลอดเวลา อากาศร้อนจัดในฤดูร้อน หนาวจัดในฤดูหนาว และมีฝนตกชุกระหว่างเดือนมิถุนายนถึงตุลาคม

การแบ่งเขตการปกครอง อำเภอด่านซ้ายแบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 10 ตำบล 99 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) ตำบลด่านซ้าย 15 หมู่บ้าน 2) ตำบลปากหมัน 7 หมู่บ้าน 3) ตำบลนาดี 9 หมู่บ้าน 4) ตำบลโคกงาม 7 หมู่บ้าน 5) ตำบลโพนสูง 9 หมู่บ้าน 6) ตำบลอิปุ่ม 13 หมู่บ้าน 7) ตำบลกกสะทอน 12 หมู่บ้าน 8) ตำบลโป่ง 11 หมู่บ้าน 9) ตำบลวังยาว 7 หมู่บ้าน และ 10) ตำบลนาหอ 9 หมู่บ้าน และแบ่งการปกครองส่วนท้องถิ่น 11 แห่ง ได้แก่ 1) เทศบาลตำบลด่านซ้าย ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลด่านซ้าย 2) เทศบาลตำบลศรีสองรัก ครอบคลุมพื้นที่ตำบลด่านซ้ายเฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลด่านซ้าย 3) องค์การบริหารส่วนตำบลปากหมัน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลปากหมันทั้งตำบล 4) องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี ครอบคลุมพื้นที่ตำบลนาดีทั้งตำบล 5) องค์การบริหารส่วนตำบลโคกงาม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโคกงามทั้งตำบล 6) องค์การบริหารส่วนตำบลโพนสูง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโพนสูงทั้งตำบล 7) องค์การบริหารส่วนตำบลอิปุ่ม ครอบคลุมพื้นที่ตำบลอิปมทั้งตำบล 8) องค์การบริหารส่วนตำบลกกสะทอน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลกกสะทอนทั้งตำบล 9) องค์การบริหารส่วนตำบลโป่ง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโป่งทั้งตำบล 10) องค์การบริหารส่วนตำบลวังยาว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลวังยาวทั้งตำบล และ11) องค์การบริหารส่วนตำบลนาหอ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลนาหอทั้งตำบล (จังหวัดเลย, กระทรวงมหาดไทย, 2565)

จากการศึกษาสรุปได้ว่า อำเภอด่านซ้าย เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเลยจัดอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะทางกายภาพเฉพาะเป็นที่ราบแคบ ๆ อยู่กลางหุบเขาและมีลำน้ำสายสำคัญไหลผ่านกลางที่ราบ มีอาณาเขตติดกับอำเภอภูเรือ นาแห้ว วังสะพุง ภูหลวง ติดกับจังหวัดเพชรบูรณ์ พิษณุโลก และแขวงไชยบูรี ประเทศลาว แบ่งเขตการปกครองเป็น 10 ตำบล 99 หมู่บ้าน และแบ่งการปกครองส่วนท้องถิ่น 11 แห่ง

2.6.7 ประเพณีฮีตสิบสองของอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

สัมฤทธิ์ สุภามา (2560) ได้กล่าวถึงประเพณีฮีตสิงสองของอำเภอด่านซ้ายไว้ว่า ฮีตสิบสองมาจากคำว่า ฮีต หรือ จารีต ที่หมายถึง ความประพฤติ ธรรมเนียม ประเพณี ความประพฤติที่ดีงาม และคำว่าสิบสอง หมายถึงสิบสองเดือน เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันจึงหมายถึง ประเพณีที่ปฏิบัติกันมาในแต่ละเดือนจนครบทั้งสิบสองเดือนตามประเพณีของชาวอีสาน ดังนี้

1) เดือนเจียง (เดือนอ้าย) หรือเดือน 1 บุญเข้ากรรม คือวันเพ็ญเดือนอ้ายหรือเดือนธันวาคมจะมีพิธีบุญเข้ากรรม เป็นกิจกรรมของสงฆ์ เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติตั้งแต่โบราณกาลเพื่อเปิด

โอกาสให้กับพระสงฆ์ที่ประพฤติผิดวินัย หรือต้องอาบัติโดยมิได้ตั้งใจได้มีโอกาสชำระล้างอาบัติโดยการเข้ากรรม (ปริวาสกรรม) คือเป็นการฝึกปฏิบัติตน ฝึกจิตสำนึกถึงความบกพร่องของตน และมุ่งประพฤติตนให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย พิธีเข้าปริวาสกรรมกำหนดไว้ 9 ราตรี กำหนดให้พักอยู่ในสถานที่สงบ ไม่มีผู้คนพลุกพล่าน ชาวบ้านจะร่วมกันทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหาร

2) เดือนยี่ หรือเดือน 2 บุญคูณลานเดือนมกราคมชาวนาจะทำพิธีบุญคูณลานเป็นประเพณีตามวิถีชีวิตของเกษตรกรที่ทำนาข้าว สมัยโบราณเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้วเสร็จ ก่อนที่จะนำข้าวเข้าไปเก็บในยุ้งฉางจะต้องทำบุญลานข้าว เพื่อเป็นสิริมงคลทำให้ข้าวในนาอุดมสมบูรณ์ โดยนิมนต์พระสงฆ์สวดมนต์เย็นเพื่อเป็นมงคลแก่ข้าวเปลือกรุ่งเช้าเมื่อพระฉันเช้าแล้วจะมีการทำพิธี สู่ขวัญข้าว สู่ขวัญควาย สู่ขวัญยุ้งฉางก่อนที่จะนำข้าวไปประกอบอาหารและใช้ประโยชน์ต่อไป

3) เดือนสาม งานนมัสการปิดทองรอยพระพุทธบาทจำลองและบุญข้าวจี่ ที่วัดโพนชัย ตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นประเพณีแนวปฏิบัติทางศาสนาของชาวพุทธ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย จัดในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชา

ข้าวจี่ คือ ข้าวเหนียวนึ่งให้สุกแล้วทำเป็นก้อนขนาดใหญ่เสียบไม้ย่างไฟให้เกรียมจึงนำไข่ไก่หรือไข่เป็ดมาทาและย่างให้สุกอีกครั้งแล้วจึงนำไปถวายพระสงฆ์

4) เดือนสี่ บุญพระเวส หมายถึง พระเวสสันดร เป็นประเพณีทำบุญฟังเทศน์มหาชาติ จัดในเดือน 4 หรือเดือนมีนาคม ในงานบุญประชาชนชาวพุทธจะนำของมาถวายพระสงฆ์เรียกว่า กัณฑ์หลอน หรือถ้าถวายแบบเจาะจงเฉพาะพระสงฆ์ที่ตนนิมนต์มาเรียกว่า กัณฑ์จอบ เพราะต้องแอบดูให้ชัดเจนว่าใช่พระสงฆ์รูปที่จะถวายหรือไม่

บุญประเพณีเดือนสี่ งานเลี้ยงเฮือน ตั้งไหเหล้า เลียบไหเหล้า คล้องช้าง คล้องม้า ณ บ้านเจ้าพ่อกวน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย งานเลี้ยงเฮือน เป็นงานบุญประเพณีเซ่นไหว้วิญญาณบรรพบุรุษชั้นเจ้านายฝ่ายขวา (อาณาจักรอยุธยา) เจ้าเมืองวัง เจ้าแสนเมือง จัดขึ้นในวันขึ้น 8 ค่ำเดือน 4 ของทุกปี เพื่อเป็นสิริมงคลก่อนถึงฤดูทำการเกษตร ประกอบพิธีเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือการเกษตร พืชพันธุ์ เป็นขวัญและกำลังใจแก่ประชาชน ชาวบ้านผู้ประกอบอาชีพการเกษตรกรรม เปรียบเหมือนพิธีแรกนาขวัญและเป็นการเสี่ยงทายขอฟ้าขอฝนด้วย

5) เดือนห้า งานบุญสงกรานต์ งานเลี้ยงเจ้าเมืองกลาง ณ บ้านเจ้าแม่นางเทียม บ้านเหนือ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นพิธีเซ่นไหว้วิญญาณเจ้านายฝ่ายซ้าย (อาณาจักรลานช้าง) เจ้าเมืองกลาง นางเค้า นางจวงจันทร์ และนางน้อย เพื่อเป็นสิริมงคลและเป็นเดือนขึ้นปีใหม่ของไทยมาแต่โบราณ เจ้าแม่นางเทียม คณะพ่อแสน นางแต่ง และผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาร่วมกันถวายขนมหวานพร้อมทั้งเล่นสาดน้ำในงานสงกรานต์ตามหมู่บ้าน และตำบลต่าง ๆ

6) เดือนหก บุญบั้งไฟ ตามความเชื่อแต่โบราณก่อนฤดูการทำนา ชาวบ้านจะมีการแห่บั้งไฟและจุดบั้งไฟ เพื่อเป็นการขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล

งานนมัสการพระธาตุศรีสองรัก ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 หรือ วันวิสาขบูชา เป็นการสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ ณ พระธาตุศรีสองรัก อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เพื่อให้เกิด

ความรัก ความสามัคคีต่อกัน ประชาชนที่เคารพนับถือจะร่วมกันทำนุบำรุง พระธาตุศรีสองรัก กิจกรรมประกอบด้วย การล้างธาตุ ห่มผ้าพระธาตุ ถวายต้นผึ้ง ฉลองพระธาตุประจำปี สรงน้ำพระธาตุ เวียนเทียน จุดบั้งไฟ บวชนาค

7) เดือนเจ็ด บุญซำฮะ (บุญชำระ) เพื่อชำระล้างสิ่งที่เป็นเสนียดจัญไรออกจากหมู่บ้าน เชื่อว่าจะทำให้ประชาชนหายจากเหตุเภทภัยต่าง ๆ และอยู่เย็นเป็นสุข หรืองานบุญบูชาบรรพบุรุษ เพื่อระลึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษ เป็นการเซ่นสรวงหลักเมือง หลักบ้าน ผีปู่ตา ผีตาแฮก ผีเมือง ตามความเชื่อของชาวอีสาน

งานเลี้ยงหอหลวง หอน้อย เป็นงานประเพณีเซ่นไหว้หิ้งหอประจำปี หอหลวงเป็นที่ สิงสถิตของเจ้าองค์ไทย เจ้าองค์ลาว หอน้อยเป็นที่สิงสถิตของเจ้าแสนเมืองเป็นผู้กำกับดูแลผีตาโขน จัดในวันขึ้น 8 ค่ำ ถึง 10 ค่ำ เดือน 7 ของทุกปี

8) เดือนแปด บุญเข้าพรรษาเป็นประเพณีทางพุทธศาสนา มีการถวายต้นเทียนซึ่งหล่อเป็นเล่มหรือแท่งขนาดใหญ่ ตกแต่งอย่างสวยงาม และผ้าอาบน้ำฝนตลอดบริวารอื่น ๆ แด่พระสงฆ์ มีการสวดมนต์ และฟังเทศน์ด้วย

ประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนของอำเภอด่านซ้าย เป็นการนำเอาบุญเดือนสี่ (บุญพระเวส) บุญเดือนห้า (บุญสงกรานต์) บุญเดือนหก (บุญบั้งไฟ) และบุญเดือนเจ็ด (บุญซำฮะ) มาจัดขึ้นพร้อมกันในช่วงเดือนแปด ซึ่งอยู่ระหว่างปลายเดือนมิถุนายนถึงช่วงต้นเดือนกรกฎาคม ของทุกปี เพื่อเป็นการบูชาหลักเมืองและบวงสรวงดวงวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์

9) เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน จัดในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศแก่ญาติผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว บูชาผีบรรพบุรุษและผีไร้ญาติ ข้าวประดับดินประกอบด้วย ข้าว อาหารคาวหวาน หมากพลูและบุหรี่ห่อด้วยใบตองกล้วยร้อยเป็นพวงหรือใส่กระทงไปวางไว้ตามพื้นดิน โคนต้นไม้ หรือแขวนตามต้นไม้ในพื้นที่บริเวณวัด

10) เดือนสิบ บุญข้าวสาก หรือข้าวสลาก (สลากภัตร) ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย โดยมีการทำสลากให้พระจับเพื่อถวายของตามสลากนั้น เป็นการทำบุญต่อเนื่องมาจากเดือนเก้าเพราะถือว่าทำบุญส่งให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว ชาวบ้านจะนำห่อข้าวสากไปไว้บริเวณวัดพร้อมจุดเทียนบอกให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้วมารับอาหารและผลบุญที่อุทิศให้ ภาคกลางเรียกข้าวสารท หรือข้าวกระยาสารท

11) เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 พระสงฆ์ทำพิธีออกพรรษาตามหลักธรรมวินัย เรียกว่าปวารณา คือการเปิดโอกาสให้ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ ต่อมาเจ้าอาวาสหรือพระผู้ใหญ่จะให้โอวาทเตือนพระสงฆ์ให้ปฏิบัติตนอย่างผู้ทรงศีล ช่วงกลางคืนจะมีการจุดประทีปโคมไฟนำไปแขวนไว้ตามต้นไม้ในวัดหรือตามริมรั้ววัด เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญจุดประทีป ชาวบ้านจะทำบุญถวายทาน รักษาศีล เจริญภาวนา บางแห่งนิยมทำการไต้น้ำมัน หรือไต้ประทีปและผาสาทผึ้ง (ปราสาทผึ้ง) ไปถวายพระสงฆ์

12) เดือนสิบสอง บุญกฐิน เป็นบุญถวายผ้าไตรจีวรแด่พระสงฆ์ที่จำพรรษาครบ 3 เดือน งานบุญเริ่มตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึง วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 เป็นเขตทอดกฐินตามหลักพระวินัย เจ้าภาพจะมีการจองวัดและกำหนดวันทอดล่วงหน้า เตรียมผ้าไตร จีวร พร้อมอัฐบริขารตลอดบริวารอื่น ๆ และเครื่องไทยทาน ไปถวายพระสงฆ์ที่โบสถ์หรือศาลาการเปรียญเมื่อทำพิธีถวายผ้ากฐินและบริวารแด่พระสงฆ์ พระสงฆ์ทำพิธีรับแล้วเป็นเสร็จพิธี

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ประเพณีของอำเภอด่านซ้ายที่ปฏิบัติสืบต่อกันมานั้น จะปฏิบัติตามฮีต 12 ของชาวอีสาน ทั้ง 12 เดือน และที่แตกต่างออกไปมีดังนี้ ประเพณีเดือน 4 งานเลี้ยงเฮือนตั้งไหเหล้า เลียบไหเหล้า คล้องช้าง คล้องม้า เดือน 6 งานนมัสการพระธาตุศรีสองรัก ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 หรือ วันวิสาขบูชา เป็นการสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ ณ พระธาตุศรีสองรัก อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เดือน 7 บุญซำฮะ งานเลี้ยงหอหลวง หอน้อย เป็นงานประเพณีเซ่นไหว้หิ้งหอประจำปี จัดในวันขึ้น 8 ค่ำ ถึง 10 ค่ำ เดือน 7 ของทุกปี และเดือน 8 ประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนของอำเภอด่านซ้าย เป็นการนำเอาบุญเดือน 4 (บุญพระเวส) บุญเดือน 5 (บุญสงกรานต์) บุญเดือน 6 (บุญบั้งไฟ) และบุญเดือน 7 (บุญซำฮะ) มาจัดขึ้นพร้อมกันในช่วงเดือน 8 ซึ่งอยู่ระหว่างปลายเดือนมิถุนายนถึงช่วงต้นเดือนกรกฎาคมของทุกปี เพื่อเป็นการบูชาหลักเมืองและบวงสรวงดวงวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์

2.6.8 ประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน

กระทรวงวัฒนธรรม (2559) งานประเพณีบุญหลวงเป็นประเพณที่สำคัญของชาวอำเภอด่านซ้าย ถือเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ของจังหวัดเลยด้วย เนื่องจากได้มีการรวมประเพณีของฮีตสิบสอง 4 เดือนเข้าไว้ด้วยกัน ดังนี้ ฮีตเดือนสี่ บุญพระเวส ฮีตเดือนห้า บุญสงกรานต์ ฮีตเดือนหก บุญบั้งไฟ และฮีตเดือนเจ็ด บุญซำฮะ มาจัดขึ้นในเดือนแปดของทุกปี ซึ่งอยู่ระหว่างปลายเดือนมิถุนายนถึงช่วงต้นเดือนกรกฎาคมมีการละเล่นผีตาโขนในงานบุญหลวง เพื่อเป็นการบูชาอารักษ์หลักเมือง บวงสรวงดวงวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าในอดีต โดยเจ้าพ่อกวนเป็นผู้กำหนดวันผ่านพิธีการเข้าทรง เริ่มต้นจัดที่วัดโพนชัย วัดศรีสะอาด วัดโพธิ์ศรี และวัดศรีภูมิ ตามลำดับ การแห่ผีตาโขนเกิดขึ้นเมื่อครั้งพระเวสสันดรและพระนางมัทรีเดินทางกลับเข้าเมืองบรรดาผีป่าและสัตว์นานาชนิดเกิดความอาลัยรักจึงพากันแห่แหนแฝงตัวตนมากับชาวบ้านเพื่อตามมาส่งทั้งสองพระองค์ เรียกกันว่า ผีตามคน หรือ ผีตาขน และเพี้ยนกลายมาเป็น ผีตาโขน

งานบุญหลวงมีการประกอบพิธีกรรม 3 วันต่อเนื่องกัน ก่อนจะถึงวันงานชาวบ้านจะไปที่วัดเพื่อช่วยกันจัดเตรียมงาน มีการทำที่พักตกแต่งประดับศาลาโรงธรรมด้วยดอกไม้ พวงมาลัย ธงทิว ทำหมากพันคำ เมี่ยงพันคำ เทียนพัน ธูปพัน และข้าวตอกดอกไม้เพื่อบูชาพระ ดอกบัวพันดอก ดอกผักตบชวาพันดอกซึ่งทำด้วยไม้เนื้ออ่อน กระดาษสี ใบลาน หรือใบตาล แล้วนำด้ายสายสิญจน์มาพันรอบศาลาโรงธรรมทั้งแปดทิศ พิธีกรรม 3 วัน ดังนี้

วันแรก หรือวันโฮม วันรวม ประชาชนจากหมู่บ้านต่าง ๆ จะเดินทางมาร่วมงาน พิธีกรรมเริ่มตั้งแต่เช้ามืด ช่วงเวลา 03.00 นาฬิกา ประชาชนจะไปรวมกันที่วัดโพนชัย เพื่อประกอบพิธี

บวชพราหมณ์แก่พ่อแสนแก้วอุ่นเมืองและพ่อแสนแก้วเมืองจันทร์ เพื่อทำพิธีเบิกพระอุปคุต ซึ่งจะมีแสนแก้วอุ่นเมืองเป็นผู้ทำหน้าที่เชิญพระอุปคุต คณะพ่อแสนจะนำอุปกรณ์ที่เตรียมไว้ได้แก่ ดาบ มีด หอก ฉัตรซึ่งทำด้วยไม้ถือเดินนำขบวนประชาชนไปยังริมฝั่งลำน้ำหมัน ซึ่งถือว่าเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ ในระหว่างเดินขบวนจะมีการดีกลองร้องเพลงไปตลอดเส้นทาง เมื่อถึงริมฝั่งน้ำหมันทุกคนจะอยู่ในความสงบ พ่อแสนแก้วอุ่นเมืองจะกล่าวบูชาพระอุปคุต 3 จบ เมื่อกล่าวจบบทแรกจะตีฆ้องชัย 1 ครั้ง จบบทที่ 2 จะตี 2 ครั้ง และจบบทที่ 3 จะตี 3 ครั้ง ต่อจากนั้นพ่อแสนเมืองจันทร์จะดำน้ำลงไปหาพระอุปคุตในลำน้ำหมัน โดยจะใช้หินสีขาวใสเป็นสิ่งสมมุติแทนพระอุปคุต เมื่อได้พระอุปคุตแล้วจะนำขึ้นมาวางไว้ในพาน พร้อมทำการจุดประทัด หรือยิงปืน ดนตรีต่าง ๆ เช่น ฆ้อง กลอง ฉาบ ฉิ่ง พิณ และแคน จะเริ่มบรรเลงเครื่องดนตรี ประชาชนโห่ร้องไชโยแห่พระอุปคุตไปประดิษฐานไว้ที่วัดโพนชัย รอบพระอุโบสถทั้ง 4 ทิศ โดยหอใหญ่จัดไว้ทางทิศตะวันออกของพระอุโบสถ และหอเล็กอีก 3 หอ เมื่อทำพิธีอัญเชิญพระอุปคุตขึ้นหอแต่ละทิศเสร็จจะมีการยิงปืนขึ้นทิศละ 1 นัด เพื่อให้เกิดความผาสุกและการจัดงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เวลา 07.00 นาฬิกา พิธีทำบุญตักบาตรที่วัดโพนชัย เวลา 10.00 นาฬิกา ประชาชนและผีตาโขนจะไปร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวนและแห่ขบวนเข้ามายังวัดโพนชัย ในขบวนของผีตาโขนจะมีผีตาโขนใหญ่และผีตาโขนน้อย ผีตาโขนใหญ่เรียกว่า ปู่เยอ ย่าเยอ สร้างจากโครงไม้ขนาดใหญ่แต่งกายแสดงให้เห็นถึงเพศได้ชัดเจน และผีตาโขนน้อยเที่ยวหยอกล้อเล่นกับผู้คนในงาน การเล่นในงานบุญหลวงมีสัญลักษณ์ทั้งหญิงและชาย เช่น สัญลักษณ์ของเพศชายจะเป็นด้ามดาบของผีตาโขนน้อย และมีไม้แกะสลักแสดงการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงอีกด้วย การละเล่นสัญลักษณ์ทางเพศถือเป็นเรื่องตามธรรมชาติเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เล่นเพื่อขอฝน ชาวบ้านเชื่อว่าการเล่นในลักษณะนี้จะทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ยิ่งเล่นมากจะทำให้ปริมาณน้ำฝนมีมากขึ้นด้วย เป็นการหลอกล่อพญามารให้มาหลงระเริงในการเล่นจนลืมที่จะไปก่อความวุ่นวายในงานบุญหลวง ทำให้การจัดงานเป็นไปด้วยความราบรื่น เป็นประเพณีเพื่อถวายดวงวิญญาณเจ้านาย ชาวบ้านเชื่อว่าหากไม่เล่นจะทำให้ผิดประเพณี และการทำผิดประเพณีถือว่าร้ายแรงมากเมื่อเจ้านายพิโรธจะทำให้เกิดสิ่งเลวร้ายขึ้น เช่น ฝนแล้ง ข้าวปลาอาหารไม่อุดมสมบูรณ์ สัตว์เลี้ยงล้มตายหรือแม้กระทั่งทำให้คนในสังคมเกิดความวุ่นวายล้มตายได้ นอกจากนี้ในขบวนผีตาโขนจะประกอบไปด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชน ตลอดจนวิถีชีวิตการทำมาหาเลี้ยงชีพ ดังนี้ ทั่งบั้งหรือคนป่าผู้เล่นจะเป็นชายล้วนแต่งกายแบบคนป่าใช้เศษผ้าหรือใบตองมาปกปิดร่างกายเฉพาะอวัยวะที่สำคัญ ใช้ดินหม้อโคลนหรือสีดำทาตามตัวและใบหน้า ทุกคนจะถือไม้ไผ่เพื่อกระทุ้งพื้นให้เกิดเสียงดังและเป็นจังหวะ จึงเรียกว่า ทั่งบั้ง ควายตู้ เล่นไถนาทำจากไม้ไผ่สานเป็นรูปควายหุ้มด้วยกระดาษหรือกระสอบทาสีดำเจาะตรงกลางให้ผู้เล่นเข้าไปอยู่ข้างในได้ จากนั้นผู้ที่เล่นก็นำควายออกมาวิ่งหยอกล้อผู้คน ขายยา ภาษาถิ่นเรียกว่า ยาชุม การเล่นจะนำไม้หลาย ๆ ชนิดมาใส่ในภาชนะโดยสมมติเป็นยาสมุนไพรแล้วเที่ยวเจรจาขายทำให้สนุกสนานเช่นกัน ทอดแห ผู้เล่นจะนำแหเก่า ๆ มาทอดตามท้องถนน และทำเป็นหาปลาด้วยกิริยาอาการต่าง ๆ ทำให้ตลกขบขัน หรือบางครั้งจะนำ

สัตว์หรือท่อนไม้ที่ทำเป็นอวัยวะเพศมาเล่นประกอบด้วย มีขบวนรำ ขบวนฟ้อนเซิ้ง ส่วนใหญ่จะเป็นหนุ่มสาวซึ่งเป็นการแสดงถึงศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นของอีสาน

วันที่สอง พิธีเปิดงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนของทางราชการ โดยมีการแสดงขบวนแห่พระเวสสันดรตามคติความเชื่อและวิถีชีวิตของชุมชน บรรดาผีตาโขนทั้งหลายจะเที่ยวหลอกหลอนชาวบ้าน และมีการเล่นสนุกสนานต่าง ๆ เช่นเดียวกับวันแรกส่วนใหญ่จะเข้าไปเล่นที่ลานวัดโพนชัย เวลา 15.00 นาฬิกา เจ้าพ่อกวน เจ้าแม่นางเทียม คณะพ่อแสน นางแต่ง และประชาชนจะมารวมกันที่บ้านเจ้าพ่อกวนเพื่อทำพิธีสู่ขวัญพระเวสสันดร ในขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองมีพระพุทธรูป 1 องค์ เป็นตัวแทนพระเวสสันดร พระสงฆ์ 4 รูปนั่งอยู่บนเสลี่ยง เจ้าพ่อกวนนั่งเทียมบั้งไฟปิดท้ายขบวน ส่วนคนอื่น ๆ จะเดินตามขบวนแห่ไปยังวัดโพนชัย ขบวนจะแห่รอบพระอุโบสถ 3 รอบ เมื่อครบแล้วจะอัญเชิญพระพุทธรูปเข้าพระอุโบสถ เจ้าพ่อกวนพร้อมคณะ และประชาชนจะเข้าไปในพระอุโบสถด้วย ขบวนผีตาโขนที่แห่ตามมาจะสิ้นสุดลง ส่วนหน้ากากและอุปกรณ์ในการละเล่นจะนำไปทิ้งน้ำถือเป็นการสิ้นสุดการละเล่นผีตาโขน จากนั้นจะเป็นพิธีการจุดบั้งไฟ เป็นพิธีกรรมตามฮีต 12 เพื่อความสบายใจของประชาชนในชุมชนที่ต้องมีการจุดบั้งไฟบูชาพญาแถนตามความเชื่อดั้งเดิมของคนในท้องถิ่นอีสาน เวลาประมาณ 19.00 นาฬิกา ประชาชนทั้งหลายจะไปรวมกันที่วัดโพนชัยเพื่อฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสนจนกระทั่งจบจึงแยกย้ายกันกลับบ้าน

วันที่สาม เริ่มตั้งแต่เวลาประมาณ 03.00 นาฬิกา ชาวบ้านจะทำพิธีแห่ข้าวโพดไปวางไว้ตามภาชนะที่เตรียมไว้ มีการอาราธนาพระสงฆ์เทศน์พระเวสสันดรชาดก (เทศน์มหาชาติ) หรือเรียกว่า การฟังเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ หลังเสร็จพิธีประชาชนจะนำด้ายสายสิญจน์ที่ขึงไว้รอบศาลาโรงธรรมมาผูกที่ข้อมือเพื่อให้เกิดความเป็นศิริมงคล

จากการศึกษาสรุปได้ว่า งานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน เป็นการนำเอาบุญเดือน 4 (บุญพระเวส) บุญเดือน 5 (บุญสงกรานต์) บุญเดือน 6 (บุญบั้งไฟ) และบุญเดือน 7 (บุญซำฮะ) มาจัดพร้อมกันในช่วงเดือน 8 ซึ่งอยู่ระหว่างปลายเดือนมิถุนายนถึงช่วงต้นเดือนกรกฎาคมของทุกปี โดยเจ้าพ่อกวนเป็นผู้กำหนดวันผ่านพิธีการเข้าทรง เริ่มต้นจัดที่วัดโพนชัย วัดศรีสะอาด วัดโพธิ์ศรี และวัดศรีภูมิ ตามลำดับ มีการประกอบพิธีกรรม 3 วันต่อเนื่องกัน ดังนี้ วันที่ 1 หรือวันโฮม ช่วงเวลา 03.00 นาฬิกา ประชาชนจากหมู่บ้านต่าง ๆ จะเดินทางมาร่วมงานที่วัดโพนชัยเพื่อประกอบพิธีบวชพราหมณ์แก่พ่อแสนแก้วอุ่นเมืองและพ่อแสนแก้วเมืองจันทร์ เพื่อทำพิธีเบิกพระอุปคุต เวลา 07.00 นาฬิกา พิธีทำบุญตักบาตร เวลา 10.00 นาฬิกา ประชาชนและผีตาโขนจะไปร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวนและแห่ขบวนเข้ามายังวัดโพนชัย วันที่ 2 พิธีเปิดงานของทางราชการ โดยมีการแสดงขบวนแห่พระเวสสันดร บรรดาผีตาโขนทั้งหลายจะเที่ยวหลอกหลอนชาวบ้าน และมีการเล่นสนุกสนานต่าง ๆ เช่นเดียวกับวันแรก เวลา 15.00 นาฬิกา เจ้าพ่อกวน เจ้าแม่นางเทียม คณะพ่อแสน นางแต่ง และประชาชนจะมารวมกันที่บ้านเจ้าพ่อกวนเพื่อทำพิธีสู่ขวัญพระเวสสันดรและแห่เข้าเมืองในขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองมีพระพุทธรูป 1 องค์ พระสงฆ์ 4 รูป นั่งอยู่บนเสลี่ยง เจ้าพ่อกวน

นั่งเทียมบั้งไฟปิดท้ายขบวน ส่วนคนอื่น ๆ จะเดินตามขบวนแห่ไปยังวัดโพนชัย ขบวนจะแห่รอบพระอุโบสถ 3 รอบ เมื่อครบแล้วจะอัญเชิญพระพุทธรูปเข้าพระอุโบสถ เจ้าพ่อกวนพร้อมคณะ และประชาชนจะเข้าไปในพระอุโบสถด้วย ขบวนผีตาโขนที่แห่ตามมาจะสิ้นสุดลง ส่วนหน้ากากและอุปกรณ์ในการละเล่นจะนำไปทิ้งน้ำถือเป็นการสิ้นสุดการละเล่นผีตาโขน จากนั้นจะเป็นพิธีการจุดบั้งไฟ เวลาประมาณ 19.00 นาฬิกา ประชาชนทั้งหลายจะไปรวมกันที่วัดโพนชัยเพื่อฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสน จนกระทั่งจบจึงแยกย้ายกันกลับบ้าน และวันที่ 3 เวลาประมาณ 03.00 นาฬิกา ชาวบ้านจะทำพิธีแห่ข้าวโพดไปวางไว้ตามภาชนะที่เตรียมไว้ มีการอาราธนาพระสงฆ์เทศน์พระเวสสันดรชาดก (เทศน์มหาชาติ) 13 กัณฑ์ เป็นอันเสร็จพิธี จากแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จิรัฐ ชวนชม, และคณะ (2557) ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้นำชุมชนในการสร้างความเข้มแข็งกรณีศึกษา ชุมชนวัดญาณสังวราราม อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำ ชุมชน ศักยภาพของผู้นำชุมชน ความพร้อมในการพัฒนาเป็นชุมชนเข้มแข็ง เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติต่อบทบาทผู้นำและศักยภาพ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้นำและศักยภาพของผู้นำกับความพร้อมในการพัฒนาชุมชนเป็นชุมชนเข้มแข็ง และเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้นำชุมชนวัดญาณสังวราราม อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นคนในชุมชนที่มีต่อบทบาทของผู้นำชุมชนวัดญาณสังวราราม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการอนุรักษ์ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี มาเป็นอันดับที่ 1 การส่งเสริม ดูแลสุขภาพอนามัย เป็นอันดับที่ 2 และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เป็นอันดับที่ 3 ความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีต่อศักยภาพของผู้นำชุมชนวัดญาณสังวราราม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความตั้งใจจริง มาเป็นอันดับ 1 ด้านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นอันดับที่ 2 และ ความสามารถในด้านการบริหารจัดการ เป็นอันดับที่ 3 ความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีต่อการพัฒนาเป็นชุมชนชนเข้มแข็ง ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คนในชุมชนมีอิสระในการเลือกผู้นำชุมชนและผู้แทนชุมชนด้วยตนเอง มาเป็นอันดับ 1 สามารถพึ่งตนเองได้ เป็นอันดับที่ 2 และคนในชุมชนมีความเอื้ออาทรต่อกัน และรักในชุมชนของตนเอง เป็นอันดับที่ 3 ผลการเปรียบเทียบ ความคิดเห็นต่อบทบาทผู้นำในชุมชนของคนในชุมชนจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า เพศ รายได้ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทผู้นำในชุมชนไม่แตกต่างกัน สำหรับจำนวนสมาชิกของคนในครอบครัวแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทผู้นำในชุมชนที่แตกต่างกันผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทผู้นำในชุมชนของคนในชุมชนจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า ชุมชน เพศ รายได้

ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของผู้นำไม่แตกต่างกัน สำหรับจำนวนสมาชิกของคนในครอบครัวแตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพของผู้นำที่แตกต่างกัน บทบาทผู้นำและศักยภาพของผู้นำชุมชน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการพัฒนาชุมชนเป็นชุมชนเข้มแข็ง แนวทางการพัฒนาบทบาทผู้นำชุมชนวัดญาณสังวราราม อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี มีดังต่อไปนี้ 1) การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นบทบาทที่สำคัญที่ผู้นำชุมชนต้องให้คนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่ตนเองดูแลให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยการหาศูนย์บริการที่เป็นแหล่งในการจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ให้กับเกษตรกรที่อยู่ในชุมชน อีกทั้งส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีการดำเนินวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ผู้นำชุมชนสามารถขอคำปรึกษาได้จากสำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และสำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชน 2) การพัฒนาทางด้านความมั่นคงและความปลอดภัยชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชนเป็นบทบาทที่สำคัญที่ผู้นำชุมชนต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากคนในชุมชนมีความคิดเห็นในข้อนี้อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นในฐานผู้นำชุมชนต้องมีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความปลอดภัย เช่น กิจกรรมเพื่อนบ้านเตือนภัย กิจกรรมอาสาสมัครตำรวจบ้านเพื่อแสวงหาความร่วมมือกับคนในชุมชน ทั้งนี้ผู้นำชุมชนสามารถขอคำปรึกษาได้จาก สถานีตำรวจในพื้นที่ การพัฒนาทางด้านยาเสพติด เป็นบทบาทที่สำคัญที่ผู้นำชุมชนต้องให้ความสำคัญ ผู้นำชุมชนอาจจะจัดกิจกรรมร่วมกับคนชุมชนในการร่วมคิดและวางแผนเพื่อให้คนในชุมชนได้รู้ถึงภัยยาเสพติดและหลีกเลี่ยง คือ กิจกรรมทูบีนัมเบอร์วัน (To be Number one) ทั้งนี้ ผู้นำชุมชนสามารถขอคำปรึกษาได้จาก กระทรวงสาธารณสุข จังหวัดชลบุรี 3) การพัฒนาทางด้านความรู้ของคนในชุมชน โดยการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความรู้ที่เพิ่มมากขึ้นโดยการส่งเสริมกระบวนการจัดการความรู้ของชุมชนโดยการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ของชุมชน ทั้งนี้ผู้นำชุมชนสามารถขอคำปรึกษาได้จากสำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพชุมชนและศูนย์สารสนเทศเพื่อการพัฒนาชุมชน 4) การพัฒนาทางด้านการบริหารจัดการชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ โดยการส่งเสริมให้ผู้นำเป็นผู้นำในการบริหารจัดการแบบมืออาชีพ และส่งเสริมให้ผู้นำมีคุณธรรมและจริยธรรม ทั้งผู้นำชุมชนสามารถขอคำปรึกษาได้จากสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

การิง แมกาจิ (2560) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทผู้นำชุมชนในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลกอตอตือร๊ะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการรับรู้ของประชาชนต่อบทบาทผู้นำชุมชนในการบริหารการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลกอตอตือร๊ะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา และ 2) เปรียบเทียบการรับรู้ของประชาชนต่อบทบาทผู้นำชุมชนในการบริหารการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลกอตอตือร๊ะ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส สถานภาพในครอบครัว รายได้ และการฝึกอบรม เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากการสุ่มจำนวนของสมาชิกในชุมชน จำนวนรวมทั้งสิ้น 6,340 คน กลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้กำหนดโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จานวน 376 คน โดยการสุ่มตัวอย่าง

แบบหลายขั้นตอนใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1) การรับรู้บทบาทผู้นำชุมชนต่อการบริหารการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลกอตอตือร๊ะ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนรายด้าน พบว่าด้านการวางแผนอยู่ในระดับน้อย ($\overline{x}$ = 2.34,S.D. = 0.64) ขณะที่ด้านการจัดองค์การและด้านการควบคุมต่างอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{x}$ = 2.72,S.D. = 0.69) ($\overline{x}$ = 2.67, S.D. = 0.69)2) เมื่อเปรียบเทียบการรับรู้ของประชาชนโดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีปัจจัยดังกล่าวแตกต่างกันมีการรับรู้บทบาทผู้นำชุมชนต่อการบริหารการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลกอตอตือร๊ะ ไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้คือ มุ่งเน้นพัฒนาทักษะในการพัฒนาชุมชนควบคู่ไปกับการพัฒนาภาวะผู้นำให้แก่ผู้นำในชุมชน

เอมอร แสนภูวา (2559) ได้ทำการวิจัยบทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วม สร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ 3) เพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมของผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนในภาวะปกติของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ 4) เพื่อศึกษาสัมพันธภาพระหว่างชุมชนในภาวะปกติกับภาวะตึงเครียดของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ และ 5) ศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วม สร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นหลักการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 32 คน ซึ่งเป็นผู้นำแบบทางการ เลือกแบบเจาะจง ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญและผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 คน ร่วมกับการใช้การสังเกต แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม และการทบทวนเอกสารประกอบเพื่อช่วยให้การศึกษาครอบคลุมและใช้เทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) เพื่อตรวจสอบข้อมูล ผลการวิจัยมีข้อค้นพบ ดังนี้ 1) บทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ มี 2 ประเด็นคือ (1.1) บทบาทของผู้นำชุมชนในกรณีสถานการณ์เมื่อเกิดความไม่มั่นคงตามแนวชายแดน ได้แก่ สนับสนุน ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก ดูแลความเรียบร้อยให้เกิดความสงบภายในหมู่บ้าน สร้างขวัญกำลังใจ เป็นผู้ประสานงานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดตามและรับข้อมูลข่าวสารจากทางหน่วยงานราชการเพื่อนำมาถ่ายทอดให้ประชาชนได้เข้าใจ สร้างความเข้าใจพร้อมทั้ง

เป็นผู้นำในการสอดส่องดูแลชีวิต ทรัพย์สิน และ ความปลอดภัยของประชาชน เตรียมความพร้อมในการที่จะอพยพออกจากพื้นที่เมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบเป็นที่พึ่งให้กับประชาชน สนับสนุนการปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานทหารเพื่อปกป้องอธิปไตย และตรวจสอบคนเข้าออกทั้งในและนอกชุมชน (1.2) บทบาทของผู้นำชุมชนในกรณีสถานการณ์ปกติตามแนวชายแดน ได้แก่ ช่วยเหลือดูแลประชาชน ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเตรียมความพร้อมทุกด้าน รับรู้และติดตามข้อมูลข่าวสารเพื่อประชาสัมพันธ์ประชุมร่วมกับประชาชนในทุกเดือนเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานราชการ และรายงานความเป็นอยู่ในชุมชนให้หน่วยงานราชการทราบ ตรวจสอบดูแลความเสียหายรายงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมมือทำงานกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ ประชุมอบรมพัฒนาความรู้อยู่เสมอสร้างความเข้มแข้งในชุมชน สร้างความปรองดองสามัคคีให้ประชาชนเตรียมพร้อมหลุมหลบภัยร่วมเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของทั้งสองประเทศให้ดีขึ้น เฝ้าระวังเรื่องยาเสพติด การทะเลาะวิวาท และเรื่องที่ผิดกฎหมาย และร่วมกิจกรรมหรือร่วมประชุมกับหน่วยงานราชการอย่างต่อเนื่อง 2) เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านประชาชน ประกอบด้วย ความร่วมมือของประชาชน และความสามัคคีของประชาชนในพื้นที่ชายแดน ด้านผู้นำประกอบด้วย ขวัญกำลังใจของผู้นำความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อผู้นำการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่ดีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา และการทำงานร่วมกับเครือข่ายชุมชนตามแนวชายแดน และด้านภาครัฐ ประกอบด้วยการจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานราชการที่เอื้อเพียงพอเหมาะสมต่อการพัฒนาพื้นที่ชุมชนตามแนวชายแดน นโยบายของรัฐ และการทำงานร่วมกับเครือข่ายเพื่อแก้ไขปัญหา 3) การเตรียมความพร้อมของผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนในภาวะปกติของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็น 2 ประการ คือ (3.1) การเตรียมความพร้อมของผู้นำชุมชนในภาวะปกติ ได้แก่ สร้างความเชื่อมั่นให้กำลังใจกับประชาชนในการประกอบอาชีพเตรียมความพร้อมตัวผู้นำเสมอ จัดทำแผนการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เชื่อมความสัมพันธ์กับผู้นำตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา จัดเวรยามสอดส่องดูแลชีวิตทรัพย์สินความปลอดภัยของประชาชน แจ้งเตือนประชาชนให้มีความพร้อมอยู่ตลอดเวลาและประชุมวางแผนประสานงานกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ (3.2) การเตรียมความพร้อมของสมาชิกชุมชนในภาวะปกติได้แก่ ดำเนินชีวิตตามปกติเตรียมความพร้อมตามที่ผู้นำได้ชี้แนะอยู่เสมอ เตรียมความพร้อมตามแผนที่ผู้นำซักซ้อมอพยพตลอดเวลา เข้ารับการอบรมตามที่หน่วยงานราชการมาพัฒนาในพื้นที่ ปฏิบัติตามกฎระเบียบของภาครัฐอย่างเคร่งครัด รับฟังข้อมูลข่าวสารจากผู้นำชุมชน ให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนคอยสอดส่องดูแลสิ่งผิดปกติให้กับหน่วยงานราชการ ปฏิบัติตามมติของประชาคมหมู่บ้านเข้าร่วมประชุมกับผู้นำทุกเดือน และร่วมฝึกซ้อมเคลื่อนย้ายในกรณีที่เกิดสถานการณ์ไม่ปกติหรือไม่มั่นคงตามพื้นที่ชายแดน 4) สัมพันธภาพระหว่างชุมชนในภาวะปกติกับภาวะตึงเครียดของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา อำเภอกันทรลักษ์

จังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็น 2 ประเด็น (4.1) สัมพันธภาพระหว่างชุมชนในภาวะปกติได้แก่ สมาชิกในชุมชนใช้ชีวิตตามปกติรับฟังข้อมูลข่าวสารจากผู้นำตลอดเวลาเตรียมความพร้อมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนให้พร้อมมากที่สุด รักความสามัคคี สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามแนวชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นถอดบทเรียนเพื่อบอกเล่าข้อมูลข่าวสารของแต่ละหมู่บ้านในการเตรียมความพร้อมสมาชิกในชุมชนเคารพจารีตประเพณีของท้องถิ่น(4.2) สัมพันธภาพระหว่างชุมชนในภาวะตึงเครียด ได้แก่ มีความสามัคคีแน่นแฟ้นกันมากยิ่งขึ้น มีสติ ปฏิบัติตามแผนการอพยพที่ได้ฝึกซ้อมไว้อย่างเป็นขั้นตอน ช่วยเหลือกันในสิ่งที่ช่วยเหลือกันได้ ดูแลสอดส่องช่วยกันไม่ตื่นตระหนกกับข้อมูลเหตุการณ์และข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เชื่อในตัวผู้นำและปฏิบัติตามที่ผู้นำแนะนำร่วมมือกันกับหน่วยงานทางราชการ ระมัดระวังในการประกอบอาชีพและรับฟังข่าวสารจากผู้นำชุมชนและหน่วยงานราชการมากยิ่งขึ้น และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนตามแนวชายแดนลดถอยลงไปตามสัดส่วนของความมั่นคงเพราะต่างหวาดระแวงซึ่งกันและกัน 5) แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็น 10 ประเด็น ได้แก่ (5.1) สร้างความสัมพันธ์ ที่ดีระหว่างผู้นำและสมาชิกชุมชนตามแนวชายแดน (5.2) ประชุมผู้นำชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับกฎหมายและอื่น ๆ (5.3) แสวงหาแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อความเข้มแข็ง (5.4) ภาครัฐเข้ามาช่วยผู้นำชุมชนให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับระเบียบกฎหมายที่ควรรู้ (5.5) ประชุมผู้นำชุมชนชายแดนเพื่อให้มีความสัมพันธ์สร้างความมั่นคงอย่างต่อเนื่อง (5.6) หน่วยงานทหารควรเข้ามากระชับความสัมพันธ์และช่วยเหลือผู้นำชุมชนในการให้ความรู้แก่ประชาชนเป็นระยะ (5.7) สร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้นำ (5.8) ภาครัฐจัดให้มีการประชุมอบรมสัมมนาร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชาให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีเพิ่มความมั่นใจลดความหวาดระแวงระหว่างสองพื้นที่ (5.9) พัฒนาผู้นำชุมชนด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ (5.10) ชุมชนควรมีเครือข่ายองค์กรความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็ง

พระวิชิต สุขศิริ (2561) ได้ทำการศึกษาวิจัย บทบาทผู้นำชุมชนกับการธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวดสกลนคร การวิจัยเรื่องบทบาทผู้นำกับการธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวบ้านท่าแร่ ตำบลท่าแร่ จังหวัดสกลนคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวชุมชนท่าแร่ ในปัจจุบันกระบวนการก่อตัวของอัตถักษณ์ และบทบาทผู้นำชุมชนในการก่อตัวและธำรงอัตลักษณ์ประเพณีดังกล่าว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Rescarch) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depthinterriew) ผู้ให้ข้อมูล 20 คน ประกอบด้วยกลุ่มผู้นำชุมชนทำแร่ ผู้นำจากภายนอก ชาวบ้านท่าแร่ และประชาชนภายนอกที่เคยเข้าร่วม จากนั้นนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ ทำการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอในรูปการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) อัตลักษณ์ของประเพณีแห่ดาวในปัจจุบัน ได้แก่ งานเทศกาลประเพณีแห่ดาวที่มีการนำระบบการจัดการเข้ามาใช้ ทำให้มีรูปแบบการจัดงานที่เป็นระบบมากขึ้น 2) การก่อตัวของอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวในปัจจุบัน มีพื้นฐานมาจากแนวคิดทาง

คริสต์ศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชุมชนที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ แต่เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจนำมาซึ่งการพัฒนาองค์ประกอบในประเพณีทั้งนามธรรมและรูปธรรมจนเกิดรูปแบบอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเช่นในปัจจุบัน 3) บทบาทผู้นำชุมชนในการก่อตัวและธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวในการก่อตัวของอัตลักษณ์ ข้อเสนอแนะในการวิจัย 1) ควรศึกษาพลวัตการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มของประเพณีแห่ดาวชุมชนท่าแร่ 2) ควรทำการศึกษาว่ามีอะไรเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในกระบวนการสร้างดำรงไว้และสืบสานอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาว 3) ควรทำการศึกษาเงื่อนไขที่มีผลต่อความร่วมมือของผู้นำชุมชน รัฐ และชาวท่าแร่ในการสืบสานประเพณีแห่ดาว 4) ควรทำการศึกษาประเพณีแห่ดาวด้วยแนวคิดมิติอื่น ๆ

คทาเทพ พงศ์ทอง (2561) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม และบ้านหมากม่วง ในเขตเทศบาลตำบลไตรรัฐ ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อนำเสนอตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมชุมชนบ้านหมากขาม และบ้านหมากม่วง ในเขตตำบลไตรรัฐ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 2) เพื่อศึกษาการจัดการวัฒนธรรมของชุมชน 3) เพื่อศึกษาทัศนะของประชาชนในชุมชนต่อกิจกรรมทางวัฒนธรรม การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยเน้นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ 30 คน และใช้การวิเคราะห์ตีความควบคู่บริบทและใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบเพื่อให้เกิดความชัดเจนเป็นรูปธรรม ผลการศึกษาพบว่า 1) ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขาม และบ้านหมากม่วง ในยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้บูรณาการวงจร Deming (PDCA) และขับเคลื่อนผ่านกลไก “คชศร” (ครอบครัว ชุมชน ศาสนา รัฐ) ดังนี้ 1) การวางแผน (Plan) เช่น การประเมินความสำคัญของกิจกรรมทางวัฒนธรรม การรวมกลุ่มผู้นำกิจกรรม การวางแผนการดำเนินการจัดสรรทรัพยากร การพิจารณาอุปสรรคและการสนับสนุน การเสนอโครงการ และอื่น ๆ 2) การปฏิบัติตามแผน (Do) จำแนกแนวทางการจัดการวัฒนธรรมเป็น 3 แนวทาง ได้แก่ A) อนุรักษ์รื้อฟื้น ต่อยอด ในกิจกรรมที่มีแนวโน้มจะสูญหายหรือสามารถพัฒนาได้ B) เผยแพร่ ในกิจกรรมที่ยังดำรงอยู่แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ C) สืบสาน ในกิจกรรมที่มีความเป็นไปได้ที่จะประชาสัมพันธ์ออกสู่สาธารณะ 3) การตรวจสอบ (Check) ประเมินจากสรุปผลการจัดกิจกรรมสามารถแยกประเมินตามแผนย่อยทีละขั้นตอนและแยกตามฝ่าย 4) การปรับปรุงการดำเนินการ (Act) มีการบันทึกและเก็บทะเบียนประวัติการจัดกิจกรรม จัดทำคู่มือและฐานข้อมูลที่จำเป็นเสนอแนะและวางแผนเพื่อการจัดในครั้งต่อไป 2) ชุมชนมีแนวทางการจัดการวัฒนธรรมชุมชนสอดคล้องกับวงจร Deming อันสามารถปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมและปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทได้อย่างเหมาะสม 3) ทัศนะของประชาชนในชุมชน มีความชัดเจนในความต้องการรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นอันสะท้อนชาติพันธุ์ทั้งไทย มอญและจีนของตนเองเอาไว้และมีความเป็นไปได้สูงในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งนี้ ชุมชนควรสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง อาทิ การประสานภาครัฐและเอกชน การทำระบบการจัดการและการเสนอโครงการเพื่อจัดสรร

งบประมาณ การวางแผนการประชาสัมพันธ์ภายในและภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบฐานข้อมูลเพื่อการศึกษาอนุรักษ์เผยแพร่และสืบสานอย่างยั่งยืน

อุษา พิทักษ์พิเศษ (2559) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะและผลสัมฤทธิ์ของความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรม 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรม และ 3) แนวทางในการพัฒนาการสร้างความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของคนในชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน สมาชิกกลุ่มอาชีพ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอด่านช้าง เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลวังยาว การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การพรรณาเนื้อหา และการตรวจสอบเนื้อหาโดยใช้วิธีการแบบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ของความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย (1) ความคงอยู่ของประเพณีและวัฒนธรรม (2) การมีจิตสำนึกในการร่วมกันดูแลรักษาประเพณีและวัฒนธรรม (3) เยาวชนได้เรียนรู้และรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นตน (4) เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำ ประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านผู้นำในชุมชน (2) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (3) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (4) ปัจจัยด้านบทบาทของชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุน 3) แนวทางการสร้างความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำ ประกอบด้วย (1) การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพในชุมชน (2) การพัฒนาชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (3) การพัฒนาการบูรการของหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนในชุมชน

กาญจนา คำผา (2559) ได้ทำศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการสืบทอดประเพณีฮีตสิบสองเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์เชื่อมโยงของบริบทชุมชนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมประเพณีของบ้านสามหมื่น เมืองเฟือง แขวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับบ้านนาเวียง อำเภอทรายมูล จังหวัดยโสธร 2) ศึกษา บทบาทและคุณค่าของประเพณีฮีตสิบสองต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนาเวียง 3) ศึกษาแนวทางการสืบทอดประเพณีฮีตสิบสองของบ้านนาเวียง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและวิธีการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 44 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า นำเสนอโดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1. บ้านสามหมื่นมีประวัติศาสตร์และลักษณะสังคมวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงสอดคล้องกับบ้านนาเวียง โดยมีหลักฐานสำคัญคือ วัตถุโบราณและขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกันจึงมีความเป็นไปได้ว่า

หมู่บ้านสามหมื่นเป็นหมู่บ้านบรรพบุรุษของบ้านนาเวียง โดยหมู่บ้านสามหมื่นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวพวนที่ยังคงยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีฮีตสิบสอง และเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของบ้านนาเวียง 2. ประเพณีฮีตสิบสองมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสืบทอดพระพุทธศาสนา 2) ด้านการสร้างความมั่นคงแก่ระบบครอบครัวและเครือญาติ 3) ด้านการพัฒนาระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและต่างชุมชน ประเพณีฮีตสิบสองมีคุณค่าต่อการพัฒนาในระดับบุคคล 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านจิตใจ 2) ด้านสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ 3) ด้านความรู้ความสามารถของตนเอง และการพัฒนาในระดับสังคม 3 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) การสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการด้านงบประมาณ และ 3) ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ช่วยสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชน ส่วนคุณค่าต่อการพัฒนาชุมชน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการศึกษา 4) ด้านการปกครอง 5) ด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี 6) ด้านสุขภาพและสาธารณสุข 3.แนวทางในการสืบทอดประเพณีฮีตสิบสองเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ 1) การกำหนดระยะเวลาการปฏิบัติประเพณีแต่ละเดือนให้ชัดเจนสอดคล้องกับสภาพสังคม 2) เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์งานประเพณีให้หลากหลายและทันสมัย 3) ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณีฮีตสิบสอง

พระธนากร ญาณโมลี (มนูบุตร) (2563) ได้ทำศึกษาปรัชญาของคนอีสานในยุค 4.0 : เฉพาะกรณี ฮีต 12 คอง 14 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักปรัชญาของคนอีสานในยุค 4.0 โดยใช้แนวทางฮีต 12 คลอง 14 เป็นกรณีศึกษาจากการวิเคราะห์พบว่า ฮีตคอง เป็นแนวปฏิบัติที่สำคัญมากสำหรับชาวอีสาน เป็นประเพณีที่ช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ได้ เพราะเป็นการดำเนินชีวิตที่มีกลิ่นไอของพระพุทธศาสนาร่วมด้วย แนวปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณเช่นนี้สามารถปรับเข้ากับวิถีชีวิตชาวอีสานได้อย่างลงตัว โดยเฉพาะชาวอีสานในยุค 4.0 ที่เป็นยุคแห่งความทันสมัยในทุก ๆ ด้าน แต่ความท้าทายของการปฏิบัติตามฮีตคองมีสาเหตุมาจากการไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม การขาดผู้นำในการสืบสานประเพณี การรับเอาวัฒนธรรมต่างถิ่นเข้ามาเผยแพร่มากเกินไป และบทบาทของสมาชิกในสังคมที่เปลี่ยนไปตามค่านิยมโลก ดังนั้นการนำฮีตคองมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาสังคมจึงเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะการแก้ไขปัญหาสังคมในยุคเทคโนโลยีด้วยภูมิปัญญาดั้งเดิมถือเป็นกุศโลบายที่แยบยลที่สุด ลดแรงเสียดทานได้มากที่สุด และเข้ากับวิถีชีวิตผู้คนในท้องถิ่นมากที่สุด ทั้งนี้ภาครัฐอาจนำแนวคิดนี้ไปปรับเป็นยุทธศาสตร์ในการสร้างความสามัคคียุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟูฮีตคองและยุทธศาสตร์การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ดังนั้นวิถีชีวิตตามแนวทางฮีตคองแบบดั้งเดิมนี้สามารถเป็นยุทธศาสตร์ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ และส่งผลให้ฮีตคองคงอยู่ในชุมชนและในประเทศชาติสืบต่อไป

ปิยนุช นามวงศ์ (2559) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาเรื่องความเชื่อในงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย และ (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างงานประเพณี

บุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนกับชุมชนด่านซ้าย จังหวัดเลย วิธีคำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การศึกษาจากเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ รวมถึงการสัมภาษณ์ และการมีส่วนร่วมในประเพณีพิธีกรรม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนเป็นงานประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนด่านซ้าย จังหวัดเลย เนื่องจากเป็นงานประเพณีที่นำเอาหลักความเชื่อของชาวอีสาน และหลักความเชื่อของท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุยลักษณะ ของงานประเพณีบุญหลวง และการละเล่นผีดาโขนนั้น มีองค์ประกอบหลัก คือ การจัดงานเทศมหาชาติความเชื่อของชาวอีสานเรื่อง งานบุญผะเหวด ผสมผสานกับการละเล่นผีตาโขนซึ่งเป็นขบวนเฉลิมฉลอง รวมเป็นงานประเพณีเดียวกัน รูปแบบการจัดงานประเพณียังคงแนวคิดเดิม แต่จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบบ้างตามการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

พระครูปลัดศิวภัช ภทฺรญาโณ (หน่อตุ้ย) (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาของเยาวชนในหมู่บ้านดงป่างิ้ว ตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาของเยาวชนหมู่บ้านดงป่างิ้ว ตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ทางประเพณีวัฒนธรรมการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาของเยาวชนหมู่บ้านดงป่างิ้ว ตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาของเยาวชนหมู่บ้านดงป่างิ้ว ตำบลมะขุนหวาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติโดย 1) เชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสารที่เกี่ยวข้องและสนทนากลุ่มศึกษาความเห็นของของผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) เชิงปฏิบัติการ โดยศึกษาจากเยาวชนในหมู่บ้านดงป่างิ้วที่เข้าร่วมโครงการ ผลวิจัยพบว่า 1. การอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาของเยาวชนหมู่บ้านดงป่างิ้ว โดยการปลุกจิตสำนึกให้กับเยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมตามประเพณีและวัฒนธรรมล้านนา เช่น ประเพณียี่เป็ง เพื่อเป็นการรักษาฟื้นฟู โดยการเลือกสรรภูมิปัญญาที่กำลังสูญหาย หรือที่สูญหายไปแล้วมาทำให้มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การถ่ายทอด โดยการนำภูมิปัญญาที่ผ่านมาเลือกสรรกลั่นกรองด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบและรอบด้าน แล้วไปถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ ส่งเสริมกิจกรรมโดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชน การเผยแพร่แลกเปลี่ยนโดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง 2. การสร้างอัตลักษณ์ทางประเพณีวัฒนธรรมของเยาวชนหมู่บ้านดงป่างิ้ว กระบวนการสร้างอัตลักษณ์เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ทั้งระหว่างสังคมชุมชนและตัวบุคคล โดยการร่วมกันสร้างอัตลักษณ์ของล้านนา เช่น การสร้างโคมในประเพณียี่เป็ง ซึ่งแฝงไปด้วยเรื่องราวของวิถีชีวิต ความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนา ในวัฒนธรรมชาวล้านนา ซึ่งเป็นมากกว่าสิ่งของที่ถูกคิดประดิษฐ์เพื่อใช้งานในประเพณีวัฒนธรรมเท่านั้น แต่เป็นเรื่องราวของงานหัตถศิลป์ที่เกิดขึ้น ควบคู่กับเรื่องราว

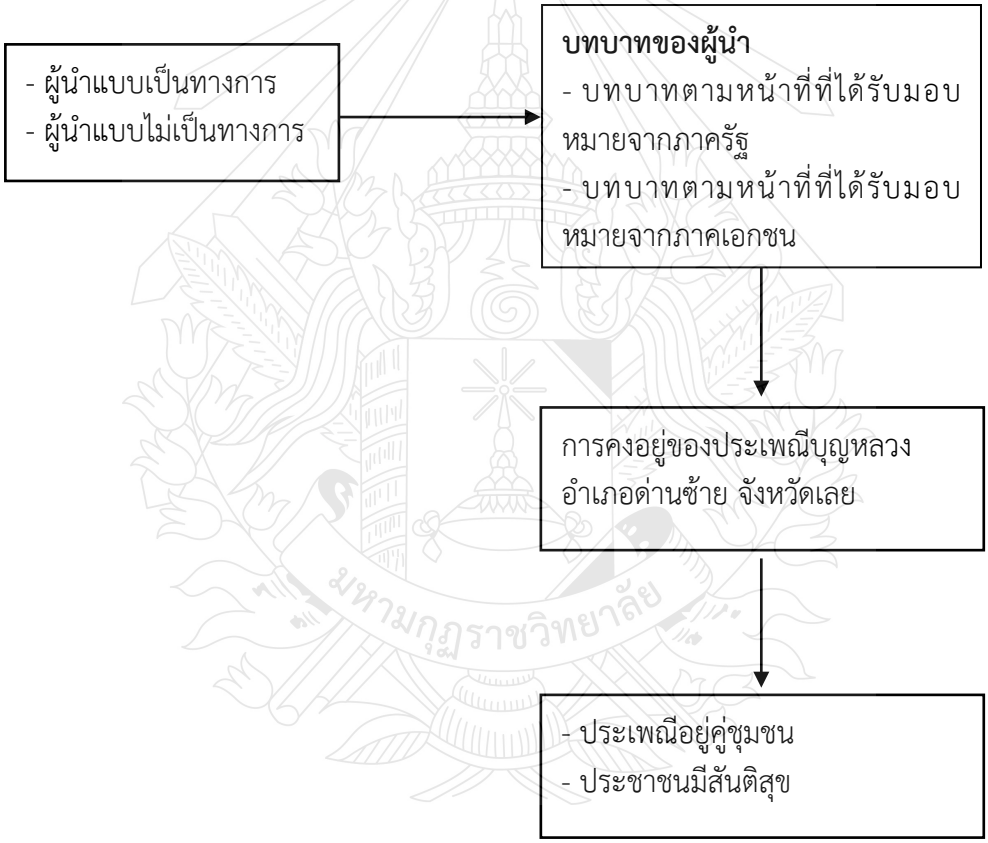
วิถีชีวิต ความศรัทธา ความเชื่อ จารีตประเพณีของชาวล้านนา ที่สั่งสมส่งต่อยังรุ่นสู่รุ่น เกิดเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีความงดงาม ซึ่งอาจจะแสดงถึงสว่างไสวรุ่งโรจน์ให้กับชีวิตของชาวล้านนาและเพื่อเป็นพุทธบูชา เทพารักษ์ ทำให้บ้านมีแสงสว่าง เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป 3. รูปแบบการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมล้านนาของเยาวชนหมู่บ้านดงป่างิ้ว เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการเรื่องประเพณีวัฒนธรรมล้านนา คือประเพณียี่เป็งที่เป็นประเพณีที่โดดเด่นของคนล้านนา มีการร่วมอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นยี่เป็ง เยาวชนได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนโบราณที่มีชีวิตแบบเรียบง่าย และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เรียนรู้ เรื่องการอนุรักษ์การละเล่นแบบพื้นบ้านของท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอันทรงคุณค่ารู้วิธีการใช้ชีวิตแบบพอเพียงตามแนวราชดำริของพระเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 9 โดยใช้วิถีการดำเนินชีวิตกับประเพณีวัฒนธรรม รู้ถึงคุณค่าของวัฒนธรรม และรู้รักและหวงแหนบ้านเกิดของตนเองมากยิ่งขึ้นสามารถสังเคราะห์รูปแบบได้ 3 ประการหลัก คือ 1) การใช้ชุมชนเป็นฐาน 2) การสร้างกระบวนการการเรียนรู้ที่วัด และ 3) การจัดการความรู้ที่โรงเรียน

พรรณี มามาตร์ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างการคงอยู่ของอัตลักษณ์สำหรับเยาวชนชาติพันธุ์ ดาราอั้งในสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคงอยู่ของอัตลักษณ์สำหรับยาวชนชาติพันธุ์ดาราอั้ง ศึกษากระบวนการสร้างการคงอยู่และการถ่ายทอดของอัตลักษณ์สำหรับยาวชนชาติพันธุ์ดาราอั้งในสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย จากการศึกษาพบว่า สภาพและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการคงอยู่ของอัตลักษณ์สำหรับเยาวชนขาติพันธุ์ดาราอั้งในสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย ชาวดาราอั้งเป็นผู้ที่มีความศรัทธาอย่างแก่กล้าต่อพุทธศาสนา ทุกวันพระชาวดาราอั้งผู้สูงอายุทั้งชายหญิงจะไปถือศีลและสวดมนต์ภาวนาตลอดทั้งคืน ผู้ใหญ่ในครอบครัวจะทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนลูกหลานให้สามารถปฏิบัติตนตามแบบอย่างวัฒนธรรมประเพณี จนสามารถใช้ภาษาดาราอั้งในการสื่อสารกัน การแต่งกายด้วยชุดดาราอั้งจะพบเห็นเฉพาะคนแก่เท่านั้น ส่วนหนุ่มสาวจะสวมเฉพาะไปทำบุญที่วัดหรือไปร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานของรัฐ และมีพิธีกรรมบางอย่างได้สูญหายไป เช่น พิธีทำบุญสะด้างเคี๊ยะ ซึ่งเป็นพิธีทำบุญอันยิ่งใหญ่ของชาวดาราอั้งและพิธีกรรมบางอย่างก็มีการหยิบยืมวัฒนธรรมอื่นมาใช้ เช่น การแต่งงาน งานศพ ซึ่งใช้พิธีการแบบคนในท้องถิ่น ปัจจุบันชาวคาราอั้งหันมารับประทานอาหารแบบคนในท้องถิ่น เนื่องจากหาซื้อง่าย อร่อย รสชาติถูกปาก ส่วนอาชีพของชาวดาราอั้งได้ปรับเปลี่ยนไปจากอดีตซึ่งเดิมเคยปลูกชา แต่ปัจจุบันชาวดาราอั้งที่นี่มีอาชีพปลูกสับประรด บางกลุ่มเปลี่ยนตัวเองจากลูกจ้างเป็นนายจ้างทำไร่สับประรดแทน กระบวนการสร้างการคงอยู่ของอัตลักษณ์สำหรับเยาวชนชาติพันธุ์คดาราอั้งในสังคมพหุวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย ชาวดาราอั้งได้หยิบเอากระบวนการสร้างความเหมือนในพวกเราและความแตกต่างในพวกเขามาใช้ในการก่อรูปของอัตลักษณ์ของชาวดาราอั้งให้โดดเด่นขึ้นจนเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยการใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติมาเป็นตัวชักจูงให้อัตลักษณ์นั่นเข้มแข็งขึ้น

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และผลงานที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย สามารถสรุปได้ว่า ผู้นำนั้นจะต้องเข้าใจถึงบทบาทของตนเองในการบริหารชุมชนทั้งบทบาทจากหน้าที่ของการเป็นผู้นำ บทบาทที่เกิดจากการคาดหวังของคนในชุมชน ผู้นำจะต้องให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำร่วมให้กำลังใจ ส่งเสริมพัฒนา เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ประจักษ์ รวมทั้งการรักษาให้ดำรงไว้สืบไป

2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎี และผลงานที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของงานวิจัยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณี และแนวคิดทฤษฎีบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย รวมทั้งเข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้วิจัย ศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) (นิศา ชัชกุล. 2550 : 13) โดยอาศัยกระบวนการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ เช่น การสัมภาษณ์ระดับลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์จะต้องเป็นข้อมูลที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม ในเรื่องที่ศึกษาอย่างรอบด้าน การบันทึกข้อมูลในลักษณะนี้มักอาศัยการบรรยายเหตุการณ์ ประสบการณ์ของคน เรื่องเล่าสภาพสังคม การบรรยายอย่างละเอียดนี้เป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจถึงความหมายประสบการณ์ เหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อจะช่วยให้ผู้วิจัยตีความปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ตรงตามความหมายของสิ่งที่เกิดขึ้นอันจะนำไปสู่ความเข้าใจปรากฏการณ์นั้น ๆ โดยการศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่

1. ผู้นำแบบเป็นทางการ
   1) นายอำเภอด่านซ้าย 1 คน
   2) นายกเทศมนตรี 2 คน
   3) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน
   4) กำนันตำบลด่านซ้าย 1 คน
   5) ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน
2. ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ
   1) เจ้าพ่อกวน 1 คน
   2) นางเทียม 1 คน
   3) พ่อแสน 19 คน
   4) นางแต่ง 4 คน
   5) พระภิกษุ 2 รูป
   6) ปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล จะมีหลายรูปแบบแตกต่างกันไปตามสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้เตรียมความพร้อมทั้งในด้านการใช้ระเบียบวิธีวิจัย และด้านทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูล กล่าวคือในด้านระเบียบวิธีวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ นอกจากการเตรียมตัวผู้วิจัยในด้านระเบียบวิธีวิจัย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และแนวคำถามประกอบการเก็บข้อมูลแต่ละประเภทแล้ว ผู้วิจัยได้เตรียมอุปกรณ์การวิจัย เช่น เครื่องบันทึกเสียง แบตเตอรี่ กล้องถ่ายรูป สมุดโน้ต ปากกา รวมทั้งของที่ระลึกสำหรับผู้ให้ข้อมูลหลัก และของใช้อื่นที่จำเป็น เพื่อให้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ราบรื่น และได้ผลสมบูรณ์ที่สุด เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2 การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือเชิงคุณภาพ ดังนี้

3.2.1 วิธีการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเชิงคุณภาพ

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเชิงคุณภาพที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม โดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย

3.2.2 เครื่องมือเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนในการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ และการสร้างรูปแบบเครื่องมือเชิงคุณภาพของ ไพศาล วรคำ (2552, หน้า 211)

2) กำหนดประเด็นเนื้อหาและสร้างประเด็นเนื้อหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยให้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการวิจัยที่จะศึกษาขึ้นมาจำนวน 1 ฉบับ โดยครอบคลุมเนื้อหาเรื่อง แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

3) นำรูปแบบเครื่องมือเชิงคุณภาพเสนอต่อคณะที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำและตรวจสอบความถูกต้อง ตลอดจนลักษณะการใช้ภาษาเพื่อแก้ไขปรับปรุง

4) นำรูปแบบเครื่องมือเชิงคุณภาพที่ได้รับการแก้ไขหรือปรับปรุงแล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (ตามรายชื่อภาคผนวก) เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวัด โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสัมภาษณ์

5) นำรูปแบบเครื่องมือเชิงคุณภาพปรับปรุงแก้ไข แล้วจัดพิมพ์เพื่อนำไปใช้ในบันทึกการสนทนากับกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลต่อไป

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการใช้เครื่องมือ

คำตอบที่เป็นลักษณะการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ดีที่สุด โดยผ่านการปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งถือได้ว่าคนเราจะพูดหรือแสดงออกถึงความ

คิดเห็นอย่างเปิดเผย ภายใต้สภาพแวดล้อมที่คุ้นเคย (Stewart and Shamdasani. 1990, p. 144) ซึ่งสถานที่ คือ ที่พักอาศัยหรือสถานที่ปฏิบัติงานของผู้ให้สัมภาษณ์

อุปกรณ์เทคนิค เช่น เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพเคลื่อนไหว กล้องถ่ายภาพ ทั้งนี้เพื่อใช้ในการประกอบการเขียนรายงาน และยืนยันการลงพื้นที่ในการวิจัย

3.4 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

ระยะที่ 2 วิเคราะห์และสังเคราะห์บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

ระยะที่ 3 นำเสนอผลงานวิจัย

3.4.1 กลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ได้แก่

1. ผู้นำแบบเป็นทางการ
   1) นายอำเภอด่านซ้าย 1 คน
   2) นายกเทศมนตรี 2 คน
   3) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน
   4) กำนัน 1 คน
   5) ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน
2. ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ
   1) เจ้าพ่อกวน 1 คน
   2) นางเทียม 1 คน
   3) พ่อแสน 19 คน
   4) นางแต่ง 4 คน
   5) พระภิกษุ 2 รูป
   6) ปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน

3.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การพรรณนาวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ทำทุกครั้งที่สิ้นสุดการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ผู้วิจัยจะถอดเทปและเขียนรายละเอียดของการสัมภาษณ์ออกมาเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์คนต่อไป โดยผู้วิจัยอ่านทำความเข้าใจและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดว่าข้อมูลแต่ละเรื่องสื่อถึงเรื่องใด ควรนำประเด็นใดมาพิจารณาบ้าง โดยอาศัยความไวทางทฤษฎีจากประสบการณ์ในการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจะมีขั้นตอน 3 ขั้น ดังนี้

1) ขั้นต้นใช้ การลดทอนข้อมูล (Data reduction) ซึ่งหมายถึงการเฟ้นหาจุดที่น่าสนใจ ทำความเข้าใจง่าย สรุปย่อ ปรับข้อมูลดิบที่เก็บรวบรวมได้ ทดสอบแนวคิดรวมที่กลุ่มแบ่งเป็นหมวดหมู่หรือเป็นส่วน ๆ เขียนข้อสรุปชั่วคราว ทำให้เกิดความชัดเจนเป็นพวก เป็นประเภท เป็นรูปแบบ หาจุดที่น่าสนใจและปรับลดเพิ่มหาข้อมูลใหม่ จนกระทั้งได้ผลสรุปและพิสูจน์บทสรุปที่น่าพอใจ

2) ขั้นที่สองใช้ การแสดงข้อมูล (Data display) เป็นขั้นตอนการจัดการเลือกเฟ้นสรรหาตัวอย่างข้อมูลหรือสารสนเทศไม่ว่าจะเป็นการสรุปจากรายงาน การสังเกต คำพูดจากการสัมภาษณ์หรือการกระทำของผู้ให้ข้อมูล นำมาเป็นหลักฐานของข้อสรุปชั่วคราวเสนอไว้ เพื่อแสดงให้เห็นและก่อให้เกิดความเข้าใจว่าอะไรเกิดขึ้น ทำไม อย่างไร อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์แล้วนำข้อมูลมาจัดกลุ่มตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสรุปต่อไป

3) ขั้นสุดท้ายใช้ การสร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุป (Conclusion and verification) เป็นการสังเคราะห์ข้อสรุปย่อย ๆ ในช่วงแรก ๆ เข้าด้วยกันเป็นบทสรุป และตรวจสอบยืนยันเป็นบทสรุปการวิจัยในช่วงสุดท้าย การพัฒนาข้อสรุปย่อย ๆ และตรวจสอบยืนยันเป็นผลสรุปการวิจัยในช่วงสุดท้าย การพัฒนาข้อสรุปย่อย ๆ ไปสู่รูปแบบที่เป็นนามธรรมที่เป็นทฤษฎี (Grounded theory) ตามวิธีการแบบอุปนัย (Induction) เพื่อให้บทสรุปมีความน่าเชื่อถือ

บทที่ 4
ผลการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวงอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้อาศัยกระบวนการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการทางสังคมศาสตร์ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มเป้าหมาย ผู้นำแบบเป็นทางการ ได้แก่ นายอำเภอด่านซ้าย 1 คน นายกเทศมนตรี 2 คน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน กำนัน 1 คน และผู้ใหญ่บ้าน 14 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 27 คน ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าพ่อกวน 1 คน นางเทียม 1 คน พ่อแสน 19 คน นางแต่ง 4 คน พระภิกษุ 2 รูป และปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 27 คน ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้หลักพรรณนาวิธีในการสรุปประเด็นต่าง ๆ ผลการวิจัย พบว่า

4.1 บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

4.1.1 บทบาทในการวางแผนการจัดงานประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

จากการสัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้าย พบว่า “...จากนโยบายการพัฒนาจังหวัดเลยให้เป็นเมืองน่าอยู่ เมืองแห่งการท่องเที่ยวและการลงทุนภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน งานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นงานประเพณีที่แสดงออกถึงศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นที่ภาคภูมิใจของชาวอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลยจึงได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน ซึ่งได้มอบหมายให้นายอำเภอด่านซ้ายเป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการจัดงาน มีหน้าที่ในการวางแผนอำนวยการดำเนินการจัดงานในแบบทางการให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ด้วยดี การจัดหางบประมาณและได้แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ อาทิ ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายพิธีการ ฝ่ายพิธีกรรม เป็นต้น โดยมีเจ้าพ่อกวน นางเทียม พ่อแสน นางแต่ง และประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอด่านซ้าย เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ทั้งนี้ ต้องรอให้เจ้าพ่อกวนทำพิธีเพื่อติดต่อวิญญาณเจ้าเมืองกำหนดวันในการจัดงานประเพณีบุญหลวง จึงจะเริ่มวางแผนการจัดงานได้...” (สัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้ายตามคำสั่งจังหวัดเลย เพื่อวางแผนการจัดงาน

รูปแบบทางการ รับทราบนโยบาย การเตรียมจัดสรรงบประมาณ เตรียมบุคลากรเทศบาลตำบลด่านซ้าย และเทศบาลตำบลศรีสองรักเข้าร่วมจัดงาน เตรียมจัดขบวนรถแห่ วางแผนเส้นทางการจราจรในวันงาน และภารกิจอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ ต้องรอให้เจ้าพ่อกวนทำพิธีเพื่อติดต่อวิญญาณเจ้าเมืองกำหนดวันในการจัดงานประเพณีบุญหลวง จึงจะเริ่มวางแผนการจัดงานได้..." (สัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน พบว่า "...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอตามคำสั่งจังหวัดเลย วางแผนการจัดงานแบบทางการ การจัดสรรงบประมาณท้องถิ่นประจำปี รับทราบนโยบาย การเตรียมบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลโคกงาม ตำบลปากหมัน ตำบลนาดี ตำบลโพนสูง ตำบลอิปุ่ม ตำบลกกสะทอน ตำบลโป่ง ตำบลวังยาว และตำบลนาหอเข้าร่วมงาน เตรียมขบวนรถแห่ และภารกิจอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ ต้องรอให้เจ้าพ่อกวนทำพิธีเพื่อติดต่อวิญญาณเจ้าเมืองกำหนดวันในการจัดงานประเพณีบุญหลวง จึงจะเริ่มวางแผนการจัดงานได้..." (สัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย พบว่า "...ได้เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอตามคำสั่งจังหวัดเลย เพื่อวางแผนการจัดงานแบบทางการ การเตรียมจัดสรรงบประมาณท้องถิ่นประจำปี รับทราบนโยบาย เตรียมกำลังพลผู้ใหญ่บ้านและประชาชนทั้ง 14 หมู่บ้านในเขตตำบลด่านซ้ายเข้าร่วมจัดเตรียมงาน และภารกิจอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ทั้งนี้ ต้องรอให้เจ้าพ่อกวนทำพิธีเพื่อติดต่อวิญญาณเจ้าเมืองกำหนดวันในการจัดงานประเพณีบุญหลวง จึงจะเริ่มวางแผนการจัดงานได้..." (สัมภาษณ์กำนัน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน พบว่า "...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือได้เข้าร่วมประชุมกับกำนันตำบลด่านซ้ายเพื่อรับทราบนโยบาย จัดเตรียมกำลังพลประชาชนในหมู่บ้านทั้ง 14 หมู่บ้านเข้าร่วมจัดเตรียมสถานที่การจัดงานแบบทางการ และแบบพิธีกรรม รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละวัน ทั้งนี้ ต้องรอให้เจ้าพ่อกวนทำพิธีเพื่อติดต่อวิญญาณเจ้าเมืองกำหนดวันในการจัดงานประเพณีบุญหลวง จึงจะเริ่มวางแผนการจัดงานได้..." (สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นบุคคลเดียวกัน พบว่า "...เจ้าพ่อกวนหรืออีกตำแหน่งคือครูภูมิปัญญาไทยเป็นต้นแบบของปราชญ์ชาวบ้าน ด้านปรัชญาศาสนา และประเพณี เป็นผู้นำฮีตครองประเพณีท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการติดต่อวิญญาณเจ้าเมือง เพื่อกำหนดวันงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน และเป็นผู้นำฝ่ายชายกำกับดูแล ให้คำแนะนำขั้นตอนการจัดงานตามประเพณีดั้งเดิม..." (สัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน ปราชญ์ชาวบ้าน วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์นางเทียม พบว่า "...เป็นผู้นำฝ่ายหญิง รับทราบนโยบายวันจัดงานประเพณีบุญหลวงจากเจ้าพ่อกวน วางแผนการจัดเตรียมประดับตกแต่งศาลาโรงธรรม เครื่องประกอบ

พิธีกรรม เช่น พวงมาลัยธงทิว หมากพันคำ เมี่ยงพันคำ เทียนพันธูปพัน ข้าวตอกดอกไม้ ดอกบัวพันดอก ดอกผักตบชวาพันดอก เป็นต้น...” (สัมภาษณ์นางเทียม วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน พบว่า “...ทุกท่านทำหน้าที่เป็นข้าเฝ้าฝ่ายชายคอยรับใช้เจ้านาย โดยแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายเจ้าเมืองวังหรือฝ่ายขวา คือเจ้าพ่อกวน มี 10 คน ได้แก่ แสนด่าน (หัวหน้าฝ่ายขวา) แสนสองฮัก แสนหอม แสนฮอง แสนนูริน แสนสมบัติ แสนต่างใจ แสนศรีรักษา แสนกลาง และแสนกำกับ ฝ่ายเจ้าเมืองกลางหรือฝ่ายซ้าย คือนางเทียม มี 9 คน ได้แก่ แสนเขื่อน (หัวหน้าฝ่ายซ้าย) แสนคำบุญยอ แสนจันทน์ แสนแก้วอุ่นเมือง แสนบัวโฮม แสนกลางโฮง แสนสุขะ แสนเมืองแสน และแสนเมืองจันทน์ มีหน้าที่ปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพ่อกวน และนางเทียม...” (สัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน พบว่า “...ทุกท่านทำหน้าที่เป็นข้าเฝ้าฝ่ายหญิงคอยแต่งตัว รับใช้ปรนนิบัตินางเทียมขณะที่อยู่ในร่างทรง และมีหน้าที่ช่วยจัดทำประดับตกแต่งสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรม...” (สัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป พบว่า “...ทุกรูปให้การสนับสนุนสถานที่ในการจัดงานด้านพิธีกรรม มีหน้าที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ได้แก่ พิธีบวชพราหมณ์ พิธีทำบุญตักบาตร พิธีแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง พิธีเจริญพระพุทธมนต์ และพิธีเทศน์มหาชาติ...” (สัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ พบว่า บทบาทในการวางแผนการจัดงานประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ต้องขึ้นอยู่กับการติดต่อวิญญาณเจ้าเมืองโดยเจ้าพ่อกวนที่เป็นผู้นำแบบไม่เป็นทางการเป็นผู้ติดต่อวิญญาณเจ้านายเพื่อกำหนดวันในการจัดงานประเพณี ด้านผู้นำแบบทางการมีหน้าที่ในการวางแผนจัดงานในส่วนที่เป็นทางการ การจัดสรรงบประมาณท้องถิ่นประจำปี การมอบหมายภารกิจให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ อย่างชัดเจน การเตรียมสถานที่ การเตรียมกำลังพล และประชาชนเข้าร่วมจัดงานและกิจกรรมเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงและเป็นไปตามประเพณีแบบดั้งเดิมตามคำแนะนำของเจ้าพ่อแสน

4.1.2 บทบาทในการประชาสัมพันธ์การจัดงานประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

จากการสัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้ายพบว่า “...ด้วยจังหวัดเลยได้มีคำสั่งให้นายอำเภอด่านซ้ายเป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการจัดงาน จึงมีการวางแผนร่วมกับคณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย อำเภอด่านซ้าย เป็นประธาน นายกเทศมนตรีตำบลด่านซ้าย นายกเทศมนตรีตำบลศรีสองรัก นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน และผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่อำเภอด่านซ้ายเป็นคณะกรรมการร่วมด้วย มีการประชาสัมพันธ์การจัดงานโดยใช้สื่อรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยว ผู้ที่สนใจทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้าร่วมงานประเพณีให้มากที่สุด และเน้นย้ำการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม และการละเล่นผีตาโขน...” (สัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย และคณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ เพื่อพิจารณาใช้สื่อจากรูปแบบต่าง ๆ ในการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้นักท่องเที่ยว ผู้ที่สนใจทั้งชาวไทย ชาวต่างชาติและเน้นย้ำประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลด่านซ้าย และเทศบาลตำบลศรีสองรักให้เข้าร่วมงานประเพณีให้มากที่สุด และการประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม และการละเล่นผีตาโขนให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนักรักหวงแหนในประเพณี พิธีกรรมอันดีงาม และรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป...” (สัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน พบว่า “... ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย และคณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ เพื่อพิจารณาใช้สื่อจากรูปแบบต่าง ๆ ในการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้นักท่องเที่ยว ผู้ที่สนใจทั้งชาวไทย ชาวต่างชาติ และเน้นย้ำประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลโคกงาม ตำบลปากหมัน ตำบลนาดี ตำบลโพนสูง ตำบลอิปุ่ม ตำบลกกสะทอน ตำบลโป่ง ตำบลวังยาว และตำบลนาหอ ให้เข้าร่วมงานประเพณี และการประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม และการละเล่นผีตาโขนให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนักรักหวงแหนในประเพณี พิธีกรรมอันดีงาม และรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป...” (สัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย พบว่า “...ได้เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย และคณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ในการพิจารณาใช้สื่อประชาสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยว ผู้ที่สนใจทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้าร่วมงานให้มากที่สุด ได้เน้นย้ำให้ผู้ใหญ่บ้านในตำบลด่านซ้ายประชาสัมพันธ์ผ่านทางหอกระจายข่าวหมู่บ้านทุกเช้า ซึ่งเป็นการสร้างการรับรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม และการละเล่นผีตาโขนให้ประชาชน เด็ก และเยาวชนในตำบลด่านซ้ายได้ตระหนักรัก หวงแหนในประเพณี พิธีกรรมอันดีงาม และรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป...” (สัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ ได้มีการกระจายข่าวประชาสัมพันธ์การจัดงานผ่านทางหอกระจ่ายข่าวในหมู่บ้านเพื่อเป็นการเชิญชวนให้ประชาชนในหมู่บ้านทั้ง 14 หมู่บ้าน นักท่องเที่ยว ผู้ที่สนใจเข้าร่วมงานให้มากที่สุด และเป็นการสร้างการรับรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรม และการละเล่นผีตาโขนให้ประชาชน เด็ก และเยาวชนในหมู่บ้านของตนได้ตระหนักรัก หวงแหนในประเพณี พิธีกรรมอันดีงาม และรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป...” (สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นบุคคลเดียวกัน พบว่า “...เจ้าพ่อกวนหรืออีกตำแหน่งคือครูภูมิปัญญาไทย เป็นต้นแบบของปราชญ์ชาวบ้าน ด้านปรัชญา

ศาสนา และประเพณี เป็นผู้นำฮีตครองประเพณีท้องถิ่น ไม่ได้มีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์เป็นหลัก แต่เป็นการบอกเล่าต่อ ๆ กันไปให้ลูกหลานได้รับทราบข่าว และประชาชนที่เลื่อมใส ศรัทธาประเพณีพิธีกรรมตามความเชื่อที่มีมาแต่โบราณเท่านั้น...” (สัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน ปราชญ์ชาวบ้าน วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์นางเทียม พบว่า “...ไม่ได้มีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์เป็นหลัก ทำหน้าที่เพียงบอกเล่าให้ลูกหลาน รวมทั้งคนในหมู่บ้านได้รับทราบข่าวเท่านั้น...” (สัมภาษณ์นางเทียม วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ไม่ได้มีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์เป็นหลักเพียงแต่เป็นการบอกเล่าต่อ ๆ กันไปให้ลูกหลาน และผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาได้รับทราบข่าวเท่านั้น...” (สัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ไม่ได้มีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์เป็นหลัก เพียงแต่เป็นการบอกเล่าให้ลูกหลาน และผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาได้รับทราบข่าวเท่านั้น...” (สัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป พบว่า “...ทุกรูปมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ประชาสัมพันธ์ผ่านทางญาติโยมที่มาทำบุญตักบาตรที่วัด และผู้ที่มีจิตใจเลื่อมใสศรัทธาให้มาร่วมงานประเพณี ร่วมฟังเทศน์มหาชาติ...” (สัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการพบว่า บทบาทในการประชาสัมพันธ์การจัดงานประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ผู้นำแบบทางการเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการประชาสัมพันธ์ เป็นผู้รวบรวมข้อมูลการจัดงานในทุกรูปแบบ เช่น การจัดทำป้าย การใช้สื่อออนไลน์ การแถลงข่าว และการถ่ายทอดสดทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยการจัดงานประเพณีให้โดดเด่นเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เข้ามาเที่ยว ออกแบบรูปแบบของการจัดขบวนแห่ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว กระตุ้นเศรษฐกิจ และสร้างรายได้ให้กับชุมชนเพิ่มมากขึ้น

4.1.3 บทบาทในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

จากการสัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้ายพบว่า “...ด้วยจังหวัดเลยได้มีคำสั่งให้นายอำเภอด่านซ้ายเป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการจัดงาน จึงมีการมอบหมายภารกิจให้กับหน่วยงานที่ส่วนที่เกี่ยวข้อง อาทิ มอบหมายให้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย อำเภอด่านซ้าย ทำหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์กระจายข่าวเกี่ยวกับงานประเพณีบุญหลวง มอบหมายให้โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้ายดูแลด้านการปฐมพยาบาล มอบหมายให้เทศบาลตำบลด่านซ้าย ดูแลด้านความสะอาด และมอบหมายให้เทศบาลตำบลด่านซ้าย เทศบาลตำบลศรีสองรัก กำนันตำบลด่านซ้าย ปลัดอำเภอ พนักงาน และเจ้าหน้าที่ ที่ทำการปกครองด่านซ้าย ดูแลรับผิดชอบด้านสถานที่การจัดงานโดยแบ่งพื้นที่รับผิดชอบเป็นให้แต่ละหน่วยงานกำกับดูแล เป็นต้น จึงมีการประชุมติดตามผลการ

ดำเนินงานหากพบปัญหาหรือข้อขัดแย้งให้รายงานนายอำเภอด่านซ้ายทราบทันที เพื่อหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหตุนี้จึงทำให้นายอำเภอด่านซ้ายและผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีการติดต่อประสานงานกันอย่างต่อเนื่องจนกว่างานจะแล้วเสร็จไปด้วยดี...” (สัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย รับทราบภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลสถานที่และควบคุมพื้นที่การจัดงานโดยแบ่งพื้นที่รับผิดชอบ เช่น บริเวณพื้นที่ลานหน้าที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย มอบหมายให้นายกเทศบาลตำบลด่านซ้าย นายกเทศบาลตำบลศรีสองรัก และกำนันตำบลด่านซ้าย กำกับดูแลร่วมกันจึงต้องมีการติดต่อประสานงานกันจนกว่างานจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี...” (สัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย รับทราบภารกิจที่ได้รับมอบหมาย จึงได้ดำเนินการประสานกับโรงเรียน หน่วยงานต่าง ๆ และห้างร้านในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลของตนเพื่อเตรียมการเข้าร่วมในกิจกรรม เช่น ในปี 2566 มีกิจกรรมแข่งขันส้มตำลีลาชิงรางวัลเงินสด จึงต้องมรการประสานงานเพื่อฝึกซ้อม เตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมการแข่งขัน และเน้นย้ำให้ประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมงานประเพณีทุกวัน...” (สัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย พบว่า “...ได้เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย รับทราบภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และได้ประสานงานกับผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ตำบลด่านซ้ายทุกท่านร่วมช่วยกันเตรียมสถานที่จัดงานบริเวณลานหน้าที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย และที่บริเวณวัดจึงได้มีการติอต่อประสานงานกับหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ที่ดูแลสถานที่ร่วมกันจนกว่างานจะแล้วเสร็จ...” (สัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดี่ยวกัน คือ เข้าร่วมประชุมกับกำนันตำบลด่านซ้ายรับทราบภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ร่วมช่วยกันจัดสถานที่บริเวณลานหน้าที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย และที่วัดโพนชัย อำเภอด่านซ้าย จึงได้มีการประสานงานกับหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ที่ดูแลร่วมกัน และได้เน้นย้ำให้ประชาชนในหมู่บ้านของตนเองเข้าร่วมงานประเพณี และเข้าร่วมช่วยกันประดับตกแต่งสถานที่ที่วัด...” (สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นบุคคลเดียวกัน พบว่า “...เจ้าพ่อกวนหรืออีกตำแหน่งคือครูภูมิปัญญาไทย เป็นต้นแบบของปราชญ์ชาวบ้าน ด้านปรัชญาศาสนา และประเพณี เป็นผู้นำฮีตครองประเพณีท้องถิ่น ไม่ได้ทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงานกับส่วนราชการโดยตรง แต่มอบหมายหน้าที่ให้กับพ่อแสนเป็นผู้ดำเนินการประสานงานร่วมกับส่วนราชการในการจัดสถานที่เพื่อประกอบพิธีกรรมบริเวณลำแม่น้ำหมัน และบริเวณวัด

และคอยให้คำแนะนำเพื่อให้งานเป็นไปตามประเพณีแต่โบราณ...” (สัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน ปราชญ์ชาวบ้าน วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์นางเทียม พบว่า “...ไม่ได้มีหน้าที่ติดต่อประสานกับส่วนราชการโดยตรง ได้การมอบหมายหน้าที่ให้กับพ่อแสนเป็นผู้ดำเนินการประสานงานร่วมกับส่วนราชการในการจัดสถานที่เพื่อประกอบพิธีกรรมบริเวณลำแม่น้ำหมัน และมอบหมายให้นางแต่งประสานงานร่วมกับส่วนราชการช่วยกับประดับตกแต่งศาลาโรงธรรมบริเวณวัด และคอยให้คำแนะนำเพื่อให้งานเป็นไปตามประเพณีแต่โบราณ ...” (สัมภาษณ์นางเทียม วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เป็นผู้ติดต่อประสานงานกับส่วนราชการตามที่เจ้าพ่อกวนและนางเทียมมอบหมายให้ดูแลการจัดสถานที่บริเวณลำแม่น้ำหมันเพื่อประกอบพิธีกรรม และบริเวณศาลาโรงธรรมให้เป็นไปตามประเพณีดั้งเดิม ...” (สัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ติดต่อประสานงานกับส่วนราชการตามที่นางเทียมมอบหมาย ช่วยกันประดับตกแต่งศาลาโรงธรรมบริเวณวัด...” (สัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป พบว่า “...ทุกรูปมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน มิได้ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานใด ๆ โดยตรง คอยอำนวยความสะดวกสถานที่จัดงานด้านพิธีกรรมบริเวณวัด...” (สัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ พบว่า บทบาทในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการจัดงานประเพณี เป็นหน้าที่หลักของผู้นำแบบเป็นทางการหน้าที่ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ อาทิ การติดต่อประสานงานกับทางโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้ายเพื่อเป็นฝ่ายปฐมพยาบาล ติดต่อประสานงานกับเทศบาลตำบลด่านซ้ายเพื่อเป็นฝ่ายดูแลด้านความสะอาด ติดต่อประสานงานกับตำรวจภูธรด่านซ้ายเพื่อเป็นฝ่ายดูแลด้านความสงบเรียบร้อยและการจราจร เป็นต้น

4.1.4 บทบาทในการจัดเตรียมการจัดงานประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

จากการสัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้ายพบว่า “จังหวัดเลยได้มีคำสั่งให้นายอำเภอด่านซ้ายเป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการจัดงาน และมอบหมายภารกิจแก่หน่วยงานต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีการจัดการประชุมคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อวางแผนจัดเตรียมงาน กำหนดขั้นตอนรายละเอียดการดำเนินงานด้านพิธีการ มอบหมายให้ปลัดอำเภอด่านซ้าย นายกเทศมนตรีตำบลด่านซ้าย นายกเทศมนตรีตำบลศรีสองรัก กำนันตำบลด่านซ้าย พนักงาน เจ้าหน้าที่ สมาชิกกองอาสารักษาดินแดนด่านซ้ายร่วมกันจัดเตรียมสถานที่ พื้นที่ในการจัดงานแบบพิธีการและแบบพิธีกรรม มอบหมายเจ้าหน้าที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย อำเภอด่านซ้าย ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์งานประเพณี มอบหมายเจ้าหน้าที่สถานีตำรวจภูธรด่านซ้ายดูแลรักษาสงบเรียบร้อย

และการจราจร มอบหมายเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชด่านซ้ายดูแลการปฐมพยาบาลเบื้องต้น และให้การสนับสนุนพนักงาน เจ้าหน้าที่ ที่ทำการปกครองด่านซ้ายทุกท่านในการประดับตกแต่งสถานที่ในงานแบบพิธีการและแบบพิธีกรรม...” (สัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย รับทราบภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และจัดประชุมคณะกรรมการของเทศบาลตำบลด่านซ้าย และเทศบาลตำบลศรีสองรัก เพื่อวางแผนเตรียมการจัดสถานที่ เตรียมการประดับตกแต่งขบวนรถแห่ เตรียมสนับสนุนบุคลากรในการดำเนินงานฝ่ายพิธีการ มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่เทศบาลของตนเองได้รับทราบลำดับขั้นตอนพิธีการจัดงานและเน้นย้ำให้เข้าร่วมกิจกรรม ...” (สัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน พบว่า “... ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย รับทราบภารกิจที่ได้รับมอบหมายและจัดประชุมคณะกรรมการในองค์การบริหารส่วนตำบลโคกงาม ตำบลปากหมัน ตำบลนาดี ตำบลโพนสูง ตำบลอิปุ่ม ตำบลกกสะทอน ตำบลโป่ง ตำบลวังยาว และตำบลนาหอ เพื่อเตรียมการจัดหาผีตาโขนเข้าร่วมแสดงในงาน จัดเตรียมขบวนรถแห่ เตรียมสนับสนุนบุคลากรในการประดับตกแต่งสถานที่จัดงานแบบพิธีกรรม พิธีการ และเน้นย้ำประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนในพื้นที่ของตนเข้าร่วมงาน ให้เกิดความรัก หวงแหนวัฒนธรรมอันดีงาม...” (สัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย พบว่า “...ได้เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย รับทราบภารกิจที่ได้รับมอบหมาย และมีการจัดประชุมคณะกรรมการในตำบลด่านซ้าย ผู้ใหญ่บ้านตำบลด่านซ้ายทุกท่าน เพื่อเตรียมการจัดกำลังเจ้าหน้าช่วยในการจัดสถานที่ลานหน้าที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย บริเวณสถานที่จัดงานพิธีกรรม ลำแม่น้ำหมัน ศาลาโรงธรรมวัดโพนชัย และจัดกำลังเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย การจราจรร่วมกับทางอำเภอด่านซ้าย...” (สัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เข้าร่วมประชุมกับกำนันตำบลด่านซ้าย รับทราบภารกิจที่ได้รับมอบหมาย จัดประชุมลูกบ้านในหมู่บ้านของตนเอง เตรียมจัดชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) เข้าร่วมรักษาความสงบเรียบร้อย เข้าร่วมจัดระเบียบการจราจรกับคณะรักษาความสงบเรียบร้อย ผู้ใหญ่บ้านทุกท่านช่วยกันจัดเตรียมสถานที่จัดงานแบบทางการลานหน้าที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย เน้นย้ำให้ชาวบ้านเข้าร่วมประดับตกแต่งสถานที่ศาลาโรงธรรมวัดโพนชัย และเข้าร่วมงานประเพณี...” (สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นบุคคลเดียวกัน พบว่า “...เจ้าพ่อกวนหรืออีกตำแหน่งคือครูภูมิปัญญาไทย เป็นต้นแบบของปราชญ์ชาวบ้าน ด้านปรัชญา

ศาสนา และประเพณี เป็นผู้นำฮีตครองประเพณีท้องถิ่น ได้มอบหมายหน้าที่ให้กับพ่อแสน เพื่อจัดเตรียมงานด้านพิธีกรรม มอบหมายพ่อแสน 1 คนประกอบพิธีบวชพราหมณ์ ส่วนที่เหลือมอบหมายให้จัดเตรียมอุปกรณ์ที่เป็นโครงสร้างหลักเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมให้เป็นไปตามแบบแผนประเพณีดั้งเดิม...” (สัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน ปราชญ์ชาวบ้าน วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์นางเทียม พบว่า “...เป็นผู้นำฝ่ายหญิงในการจัดทำสิ่งของเพื่อประดับตกแต่งสถานที่ศาลาโรงธรรมที่ใช้ประกอบพิธีกรรมด้วยดอกไม้ พวงมาลัย ธงทิว ทำหมากพันคำ เมี่ยงพันคำ เทียนพัน ธูปพัน และข้าวตอกดอกไม้เพื่อบูชาพระ และได้มอบหมายหน้าที่ให้กับพ่อแสนและนางแต่งเพื่อจัดเตรียมงานด้านพิธีกรรมให้เป็นไปตามแบบแผนประเพณีดั้งเดิม...” (สัมภาษณ์นางเทียม วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพ่อกวนและนางเทียม พ่อแสน 1 คน เตรียมบวชพราหมณ์ พ่อแสนอีก 1 คนเตรียมดำน้ำหาพระอุปคุต และพ่อแสนที่เหลือช่วยกันจัดเตรียมอุปกรณ์ที่เป็นโครงสร้างหลักที่ต้องใช้ประกอบในงานด้านพิธีกรรม เช่น ต้นอ้อย ต้นกล้วย ปืนผา หน้าไม้ เตรียมดอกบัวพันดอก ดอกผักตบชวาพันดอกซึ่งทำด้วยไม้เนื้ออ่อน กระดาษสี ใบลาน หรือใบตาล แล้วนำด้ายสายสิญจน์มาพันรอบศาลาโรงธรรมทั้งแปดทิศ จัดเตรียมหอสำหรับไว้ประดิษฐานพระอุปคุต เตรียมเสลี่ยงไว้แห่พระเวสสันดร...” (สัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายจากนางเทียม จัดเตรียมสิ่งของเพื่อทำพวงมาลัย ธงทิว ทำหมากพันคำ เมี่ยงพันคำ เทียนพัน ธูปพัน และข้าวตอกดอกไม้เพื่อบูชาพระ ช่วยกันประดับตกแต่งศาลาโรงธรรมให้เป็นไปตามแบบแผนประเพณีดั้งเดิม...”” (สัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป พบว่า “...ทุกรูป มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน มิได้มีการจัดเตรียมสถานที่ แต่มีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกด้านสถานที่เพื่อประกอบพิธีกรรม ได้มอบหมายพระภิกษุประกอบพิธีกรรมบวชพรามหณ์ พิธีทำบุญตักบาตร พิธีแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง พิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสน และประกอบพิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์...” (สัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ พบว่า บทบาทในการจัดเตรียมงานของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการจะแตกต่างกัน ผู้นำแบบทางการมีหน้าที่หลักในการจัดเตรียมสถานที่ในการจัดงานเกี่ยวกับพิธีการ เตรียมการด้านรักษาความสงบเรียบร้อยและการจราจร เตรียมการด้านรักษาความสะอาด และด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ส่วนผู้นำแบบไม่เป็นทางการมีหน้าที่จัดเตรียมงานเกี่ยวกับด้านพิธีกรรมการบวชพราหมณ์ การเบิกพระอุปคุต การทำบุญตักบาตร การบายศรีเจ้าพ่อกวน การแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง การเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสน การเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ เพื่อให้เป็นไปตามแบบแผนประเพณีดั้งเดิม

4.1.5 บทบาทในกิจกรรมพิธีบวชพราหมณ์ในประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

จากการสัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้ายพบว่า “...ด้วยจังหวัดเลยได้มีคำสั่งมอบหมายให้นายอำเภอด่านซ้ายเป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการจัดงาน จึงได้มีการประชุมมอบหมายให้คณะกรรมการฝ่ายพิธีกรรม โดยมีเจ้าพ่อกวน นางเทียม คณะพ่อแสน คณะนางแต่ง และประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอด่านซ้าย เป็นที่ปรึกษา มีข้าราชการและประชาชนที่มีความรู้เกี่ยวกับประเพณีร่วมเป็นคณะกรรมการ จัดเตรียมงานพิธีบวชพราหมณ์เพื่อดำเนินการจัดเตรียมพิธีกรรมตามประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตามคำแนะนำของเจ้าพ่อกวนและคณะที่ปรึกษา นายอำเภอด่านซ้ายได้เน้นย้ำเชิญชวนให้ประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรรมพิธีบวชพรามหณ์ และท่านได้เข้าร่วมในกิจกรรมนี้ด้วย...” (สัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย ปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายจัดกำลังเจ้าหน้าที่ร่วมจัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีบวชพรามหณ์ การรักษาความปลอดภัย เน้นย้ำให้ประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลด่านซ้าย เทศบาลตำบลศรีสองรักร่วมกิจกรรมประเพณีแบบดั้งเดิม และได้เข้าร่วมกิจกรรมพิธีบวชพราหมณ์...” (สัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เข้าประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย ปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายจัดกำลังเจ้าหน้าที่ร่วมจัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีบวชพรามหณ์ เชิญชวนประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลของตนเองเข้าร่วมพิธีกรรมบวชพรามหณ์ และเข้าร่วมพิธีบวชพราหมณ์ด้วย...” (สัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย พบว่า “...เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย ปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมาย นำกำลังพลผู้ใหญ่บ้านในตำบลด่านซ้ายช่วยจัดเตรียมสถานที่เพื่อประกอบพิธีบวชพรามหณ์ การอำนวยความสะดวก การรักษาความปลอดภัย ร่วมทั้งเชิญชวนให้ประชาชนในตำบลด่านซ้ายเข้าร่วมกิจกรรมพิธีบวชพราหมณ์...” (สัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เข้าร่วมประชุมกับกำนันตำบลด่านซ้าย ปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ร่วมกันจัดเตรียมสถานที่เพื่อประกอบพิธีบวชพรามหณ์ เตรียมกำลังชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้านเพื่ออำนวยความสะดวกและรักษาความปลอดภัย และเน้นย้ำให้ประชาชนในหมู่บ้านตนเองเข้าร่วมพิธีบวชพราหมณ์...” (สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นบุคคลเดียวกัน พบว่า “...เจ้าพ่อกวนหรืออีกตำแหน่งคือครูภูมิปัญญาไทย เป็นต้นแบบของปราชญ์ชาวบ้าน ด้านปรัชญาศาสนา และประเพณี เป็นผู้นำฮีตครองประเพณีท้องถิ่น ได้มอบหมายหน้าที่ให้กับพ่อแสนดำเนินการ

ในกิจกรรมพิธีบวชพราหมณ์ พ่อแสนคนที่ 1 ทำหน้าที่เป็นพรามหณ์ และคณะพ่อแสนที่เหลือปฏิบัติหน้าที่เตรียมอุปกรณ์โครงสร้างหลักที่ใช้ในขบวนแห่พรามหณ์และอัญเชิญพระอุปคุตตามประเพณีพิธีกรรมดั้งเดิม ...” (สัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน ปราชญ์ชาวบ้าน วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์นางเทียม พบว่า “...ได้มอบหมายหน้าที่ให้กับพ่อแสนและนางแต่งเข้าร่วมกิจกรรมพิธีบวชพราหมณ์ มอบหมายพ่อแสน 1 คน ทำหน้าที่ดำน้ำเบิกพระอุปคุต นางแต่งจัดทำอุปกรณ์ประดับตกแต่งในศาลาโรงธรรม เครื่องบูชาพระ ดอกไม้ พวงมาลัย ธงทิว ทำหมากพันคำ เมี่ยงพันคำ เทียนพัน ธูปพัน และข้าวตอกดอกไม้...” (สัมภาษณ์เจ้านางเทียม วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันได้รับมอบหมายหน้าที่จากเจ้าพ่อกวนและนางเทียมในการดำเนินกิจกรรมพิธีบวชพราหมณ์ พ่อแสนคนที่ 1 ทำหน้าที่เป็นพรามหณ์ พ่อแสนคนที่ 2 ทำหน้าที่ดำน้ำเบิกพระอุปคุต และคณะพ่อแสนที่เหลือจัดเตรียมอุปกรณ์โครงสร้างหลักที่ใช้ในขบวนแห่พรามหณ์และแห่พระอุปคุต ได้แก่ ดาบ มีด หอก ฉัตร และเป็นผู้ถืออุปกรณ์เหล่านี้เดินนำขบวนพรามหณ์ไปที่ลำน้ำหมันเพื่อประกอบพิธีดำน้ำเบิกพระอุปคุตตามประเพณีดั้งเดิม ...” (สัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันได้รับมอบหมายหน้าที่จากนางเทียมจัดทำอุปกรณ์ประดับตกแต่งในศาลาโรงธรรม เครื่องบูชาพระ ดอกไม้ พวงมาลัย ธงทิว ทำหมากพันคำ เมี่ยงพันคำ เทียนพัน ธูปพัน และข้าวตอกดอกไม้ และเข้าร่วมกิจกรรมพิธีบวชพราหมณ์...” (สัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป พบว่า “...ทุกรูป มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันเป็นผู้ทำหน้าที่ประกอบพิธีบวชพราหมณ์ให้กับพ่อแสน...” (สัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ พบว่า บทบาทในกิจกรรมพิธีบวชพราหมณ์ ผู้นำแบบไม่เป็นทางการเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่หลักในการดำเนินงานด้านพิธีกรรมบวชพราหมณ์ พ่อแสน 1 คน เป็นพรามหณ์ อีก 1 คน ดำน้ำเบิกพระอุปคุต และพ่อแสนที่เหลือเป็นผู้ถือดาบ มีด หอก ฉัตร เครื่องประกอบพิธีกรรมเดินนำขบวนของพรามหณ์ไปที่ลำน้ำหมันเพื่อประกอบพิธีดำน้ำเบิกพระอุปคุต ส่วนผู้นำแบบทางการได้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ช่วยประดับตกแต่งศาลาโรงธรรม การรักษาความปลอดภัย และได้เข้าร่วมในพิธีกรรมนี้ด้วย แต่ไม่ได้มีบทบาทมากนัก

4.1.6 บทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีทำบุญตักบาตรประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

จากการสัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้ายพบว่า “...นายอำเภอด่านซ้ายได้มอบหมายให้คณะกรรมการฝ่ายสถาน ฝ่ายการจราจร ฝ่ายความสะอาด และฝ่ายความสงบเรียบร้อย ช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีทำบุญตักบาตรบริเวณถนนแก้วอาสา หน้าที่ว่าการอำเภอด่านซ้าย และได้เข้าร่วมพิธีทำบุญตักบาตรพร้อมทั้งเชิญชวนส่วนราชการ ประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ด้วย...” (สัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน พบว่า “...ทุกท่านได้เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย ให้การสนับสนุนบุคลากร เจ้าหน้าที่ร่วมจัดเตรียมสถานที่เพื่อพิธีทำบุญตักบาตร ดูแลการจราจร ความสงบเรียบร้อย และได้เข้าร่วมพิธีทำบุญตักบาตร พร้อมเชิญชวนประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมพิธีในครั้งนี้ด้วย...” (สัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ได้เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย ให้การสนับสนุนบุคลากร เจ้าหน้าที่ร่วมจัดเตรียมสถานที่เพื่อพิธีทำบุญตักบาตร ได้เข้าร่วมพิธีทำบุญตักบาตรและได้เชิญชวนประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมพิธีในครั้งนี้ด้วย...” (สัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย พบว่า “...เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย เป็นผู้นำผู้ใหญ่บ้านในตำบลด่านซ้าย ประชาชนในพื้นที่ร่วมจัดเตรียมสถานที่ จัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และได้เข้าร่วมพิธีทำบุญตักบาตรพร้อมทั้งเชิญชวนประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมพิธีในครั้งนี้ด้วย...” (สัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน พบว่า “...เข้าร่วมประชุมกันกำนันตำบลด่านซ้าย ได้เข้าร่วมจัดเตรียมสถานที่ จัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ได้เข้าร่วมพิธีทำบุญตักบาตรและได้เชิญชวนประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมพิธีในครั้งนี้ด้วย...” (สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นบุคคลเดียวกัน พบว่า “...เจ้าพ่อกวนหรืออีกตำแหน่งคือครูภูมิปัญญาไทย เป็นต้นแบบของปราชญ์ชาวบ้าน ด้านปรัชญาศาสนา และประเพณี เป็นผู้นำฮีตครองประเพณีท้องถิ่น ได้มอบหมายหน้าที่ให้กับพ่อแสนดำเนินการพิธีกรรมแทนตน...” (สัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน ปราชญ์ชาวบ้าน วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์นางเทียม พบว่า “...เป็นผู้นำฝ่ายหญิงจัดทำอุปกรณ์เครื่องบูชาพระและมอบหมายหน้าที่ให้กับนางแต่งร่วมจัดทำเครื่องประดับตกแต่งศาลาโรงธรรม เข้าร่วมพิธีทำบุญตักบาตร...” (สัมภาษณ์นางเทียม วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ได้รับมอบหมายหน้าที่จากเจ้าพ่อกวนเป็นผู้แทนดำเนินการประกอบพิธีกรรม จัดหาอุปกรณ์โครงสร้างหลักมาประดับตกแต่งศาลาโรงธรรม และเข้าร่วมพิธีทำบุญตักบาตร...” (สัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ได้รับมอบหมายหน้าที่จากนางเทียมจัดทำอุปกรณ์เครื่องบูชาพระ และเข้าร่วมพิธีทำบุญตักบาตร...” (สัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป พบว่า “...ทุกรูป มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีด้านศาสนาทำบุญตักบาตร และนำพระภิกษุทุกรูปในวัดเข้ารับบิณฑบาต...” (สัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ พบว่า บทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีทำบุญตักบาตร ผู้นำแบบไม่เป็นทางการเป็นหลักในการประกอบพิธีกรรมทำบุญตักบาตร พ่อแสนเป็นผู้ดำเนินการลำดับขั้นตอน พระภิกษุในวัดทุกรูปเข้ารับบิณฑบาต และผู้นำแบบทางการเข้าร่วมพิธีทำบุญตักบาตรด้วย

4.1.7 บทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวนและขบวนแห่ของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

จากการสัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้ายพบว่า “...นายอำเภอได้มอบหมายภารกิจในการเตรียมประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวนให้กับคณะกรรมการฝ่ายพิธีกรรม เพื่อจัดเตรียมพิธีกรรมให้เป็นไปตามประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตามคำแนะนำของเจ้าพ่อกวนและคณะที่ปรึกษา ในส่วนกิจกรรมของขบวนแห่ได้มอบหมายภารกิจให้กับวิทยาลัยการอาชีพด่านซ้ายในการจัดเตรียมและตกแต่งขบวนรถแห่ และเน้นย้ำให้หน่วยงาน สถานศึกษาให้ความรู้เรื่องประเพณีพิธีกรรมแก่นักเรียนและได้เข้าร่วมขบวนแห่ในวันโฮม (วันแรก)...” (สัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย สนับสนุนบุคลากรเจ้าหน้าที่ดูแลการจราจร ความปลอดภัย ร่วมจัดทำบายศรีที่บ้านเจ้าพ่อกวน และเชิญชวนให้ประชาชน ห้างร้านในเทศบาลตำบลด่านซ้าย เทศบาลตำบลศรีสองรัก นำขบวนผีเข้าร่วมขบวนแห่ในวันโฮม (วันแรก) ...” (สัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย สนับสนุนบุคลากรเจ้าหน้าที่ร่วมจัดทำบายศรีที่บ้านเจ้าพ่อกวน และเชิญชวนให้ประชาชนในพื้นที่ของตนเองเข้าร่วมขบวนแห่ในวันโฮม (วันแรก)...” (สัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย พบว่า “...ปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย สนับสนุนบุคลากรเจ้าหน้าที่ดูแลการจราจร ความปลอดภัย ร่วมจัดทำบายศรีที่บ้านเจ้าพ่อกวน และเชิญชวนให้ประชาชน ห้างร้านในพื้นที่ตำบลด่านซ้ายนำขบวนผีเข้าร่วมขบวนแห่ในวันโฮม (วันแรก)...” (สัมภาษณ์กำนัน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย นำชาวบ้านเข้าร่วมจัดทำบายศรีที่บ้านเจ้าพ่อกวน ร่วมขบวนแห่ในวันโฮม (วันแรก)...” (สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นบุคคลเดียวกัน พบว่า “...เจ้าพ่อกวนหรืออีกตำแหน่งคือครูภูมิปัญญาไทย เป็นต้นแบบของปราชญ์ชาวบ้าน ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี เป็นผู้นำฮีตครองประเพณีท้องถิ่น ให้คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนดำเนินการต่าง ๆ ตามประเพณีดั้งเดิม มอบหมายให้พ่อแสน 1 คน เป็นผู้ทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ ส่วนเจ้าพ่อกวนเป็นผู้เข้าพิธีบายศรี...” (สัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน ปราชญ์ชาวบ้าน วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์นางเทียม พบว่า “...เป็นผู้นำฝ่ายหญิงจัดทำบายศรีเพื่อใช้ในพิธีบายศรีเจ้าพ่อกวนและได้มอบหมายให้นางแต่งร่วมจัดทำเครื่องบายศรี และได้เข้าร่วมขบวนแห่ในวันโฮม (วันแรก)...” (สัมภาษณ์นางเทียม วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน พ่อแสน 1 คน ทำหน้าที่ดำเนินการขั้นตอนตามประเพณีดั้งเดิม จัดเตรียมอุปกรณ์หลักในการทำเครื่องบายศรี ขบวนแห่ และเข้าร่วมขบวนแห่ในวันโฮม (วันแรก)...” (สัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เข้าร่วมจัดทำบายศรีที่บ้านเจ้าพ่อกวนตามที่ได้รับมอบหมาย และเข้าร่วมขบวนแห่ในวันโฮม (วันแรก)...” (สัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป พบว่า “...ทุกรูป มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันมิได้เข้าร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวนและขบวนแห่ เพียงแต่อำนวยความสะดวกด้านสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมขบวนแห่ตามประเพณีดั้งเดิม ...” (สัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ พบว่า บทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวนและขบวนแห่ ผู้นำแบบไม่เป็นทางการมีหน้าที่หลักในการดำเนินการจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องบายศรี ขบวนแห่เจ้าพ่อไปที่วัด และดำเนินการพิธีกรรมตามประเพณีดั้งเดิม มีการละเล่นผีตาโขนในขบวนแห่ ส่วนผู้นำแบบทางการได้เข้าร่วมขบวนแห่พร้อมทั้งเชิญชวนประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมในพิธีนี้ด้วย

4.1.8 บทบาทในกิจกรรมพิธีการเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ

จากการสัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้ายพบว่า “...นายอำเภอได้มอบหมายภารกิจให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยแยกเป็นฝ่ายสถานที่ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายพิธีการ ฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อยและการจราจร ฝ่ายปฐมพยาบาล ฝ่ายรักษาความสะอาด ฝ่ายปฏิคม และฝ่ายพิธีกร มีการกำหนดลำดับขั้นตอนพิธีการเปิดงานอย่างชัดเจนเพื่อให้เป็นไปตามที่การกำหนดที่วางได้ เชิญชวนให้ประชาชน ห้างร้าน กลุ่มผีตาโขนในอำเภอด่านซ้ายเข้าร่วมการละเล่นผีตาโขน มีการประชุมติดตามงาน ลงพื้นที่ตรวจสอบความเรียบร้อย หากเกิดปัญหาอุปสรรคใด ๆ ให้รายงานนายอำเภอทราบทันทีเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่อไป...” (สัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการประชุมร่วมกับนายอำเภอด่านซ้าย รับทราบและปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมาย จัดขบวนรถแห่และขบวนผีตาโขนเข้าร่วมงาน จัดกำลังเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและการจราจร ร่วมทั้งเน้นย้ำให้ประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลด่านซ้าย และเทศบาลตำบลศรีสองรักเข้าร่วมกิจกรรมวันเปิดงานประเพณีบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน...” (สัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน พบว่า “... ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้าย รับทราบและปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย จัดขบวนรถแห่และขบวนผีตาโขนเข้าร่วมงาน เชิญชวนประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลของตนเองเข้าร่วมกิจกรรมพิธีการเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน...” (สัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย พบว่า “...เข้าร่วมประชุมกับนายอำเภอด่านซ้ายและลงพื้นที่ตรวจสอบความเรียบร้อย จัดลำดับรูปแบบขบวนแห่ของแต่ละภาคส่วนที่นำหน้ากากผีเข้าร่วมแสดง นำกำลังผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนในตำบลด่านซ้ายร่วมจัดสถานที่ เชิญชวนห้างร้านในตำบลด่านซ้าย ประชาชนร่วมแสดงการละเล่นผีตาโขนในขบวนแห่ และเข้าร่วมพิธีการเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน...” (สัมภาษณ์กำนัน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ร่วมประชุมกับกำนันตำบลด่านซ้าย ร่วมจัดสถานที่พิธีการเปิดงาน นำกำลังประชาชนชุดปฏิบัติการรักษาความสงบหมู่บ้านร่วมปฏิบัติงานรักษาความสงบเรียบร้อยภายในงาน และเชิญชวนประชาชนในหมู่บ้านของตนเองเข้าร่วมงาน ร่วมแสดงการละเล่นผีตาโขนในพิธีการเปิดงาน...” (สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นบุคคลเดียวกัน พบว่า “...เจ้าพ่อกวนหรืออีกตำแหน่งคือครูภูมิปัญญาไทย เป็นต้นแบบของปราชญ์ชาวบ้าน ด้านปรัชญาศาสนา และประเพณี เป็นผู้นำฮีตครองประเพณีท้องถิ่น เป็นผู้นำฝ่ายชายและได้เข้าร่วมพิธีการเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนพร้อมกับนางเทียม คณะพ่อแสน และคณะนางแต่ง ...” (สัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน ปราชญ์ชาวบ้าน วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์นางเทียม พบว่า “...เป็นผู้นำฝ่ายหญิงและได้เข้าร่วมพิธีการเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนพร้อมเจ้าพ่อกวน...” (สัมภาษณ์นางเทียม วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันเป็นผู้ติดตามเจ้าพ่อกวนเข้าร่วมพิธีการเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนกับ...” (สัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นคณะผู้ติดตามนางเทียมเข้าร่วมพิธีการเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน...” (สัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป พบว่า “...ทุกรูปมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน มิได้เข้าร่วมพิธีการเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนแบบทางการ...” (สัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ พบว่า บทบาทในกิจกรรมพิธีการเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนในพิธีเปิดแบบเป็นทางการ ผู้นำแบบทางการเป็นผู้ดำเนินการหลักในขั้นตอนพิธีการเปิดงาน การลำดับขั้นตอนพิธีการ เชิญประธานเปิดงาน เชิญส่วนราชการต่าง ๆ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการในจังหวัดเลย การแสดงการละเล่นผีตาโขนในบริเวณพิธีเปิด การจัดขบวนรถแห่ที่สวยงาม มีกิจกรรมหลากหลาย ส่วนผู้นำแบบไม่เป็นทางการได้เข้าร่วมในพิธีเปิดงานแบบทางการเท่านั้นไม่ได้มีบทบาทแต่อย่างใด

4.1.9 บทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีสู่ขวัญพระเวสสันดรและขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

จากการสัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้ายพบว่า “...นายอำเภอได้มอบหมายภารกิจในการประกอบพิธีสู่ขวัญพระเวสสันดรและขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองให้กับคณะกรรมการฝ่ายพิธีกรรมดำเนินการตามคำแนะนำของเจ้าพ่อกวน สนับสนุนเจ้าหน้าที่จัดเตรียมสถานที่ร่วมกับวัดโพนชัย อำเภอด่านซ้าย ให้เป็นไปตามประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา ได้เข้าร่วมขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง...” (สัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย สนับสนุนเจ้าหน้าที่ร่วมจัดทำบายศรี จัดขบวนผีตาโขนร่วมขบวนแห่พระเวสสันดร และเข้าร่วมขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง...” (สัมภาษณ์นายก-เทศมนตรี 2 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน พบว่า “... ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เชิญชวนประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลของตนเองเข้าร่วมพิธีบายศรีเจ้าพ่อกวนและแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง...” (สัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย พบว่า “...ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย นำกำลังผู้ใหญ่บ้านในตำบลด่านซ้ายร่วมจัดทำเตรียมเสลี่ยงใช้ในขบวนแห่พระเวสสันดร เชิญชวนประชาชนในตำบลด่านซ้ายผู้เลื่อมใส ศรัทธาเข้าร่วมขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง...” (สัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ร่วมจัดทำเตรียมเสลี่ยงใช้ในขบวนแห่พระเวสสันดรเชิญชวนประชาชนในหมู่บ้านของตนเองเข้าร่วมขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง...” (สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นบุคคลเดียวกัน พบว่า “...เจ้าพ่อกวนหรืออีกตำแหน่งคือครูภูมิปัญญาไทย เป็นต้นแบบของปราชญ์ชาวบ้าน ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี เป็นผู้นำฮีตครองประเพณีท้องถิ่น เจ้าพ่อกวนเป็นผู้แทนพระเวสสันดร และได้มอบหมายหน้าที่ให้พ่อแสนในการดำเนินการด้านพิธีกรรมประกอบพิธีสู่ขวัญพระเวสสันดรและจัดหาอุปกรณ์หลักในขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง...” (สัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน ปราชญ์ชาวบ้าน วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์นางเทียม พบว่า “...เป็นผู้นำฝ่ายหญิงในการจัดทำเครื่องบายศรี ดอกไม้ ดอกบัวเครื่องบูชาพระ และมอบหมายหน้าที่ให้นางแต่งร่วมจัดทำเครื่องบายศรี และได้เข้าร่วมพิธีสู่ขวัญพระเวสสันดรและขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง...” (สัมภาษณ์นางเทียม วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน พ่อแสน 1 คน ทำหน้าที่ในการประกอบพิธีสู่ขวัญพระเวสสันดร ส่วนคณะที่เหลือปฏิบัติหน้าที่จัดหาอุปกรณ์หลักในการทำบายศรี เสลี่ยงสำหรับแห่พระ และพระเวสสันดร ตามที่เจ้าพ่อกวนมอบหมาย และเข้าร่วมประกอบพิธีสู่ขวัญพระเวสสันดรและขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง...” (สัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติหน้าที่ตามที่นางเทียมมอบหมาย ทำบายศรี จัดทำดอกไม้ดอกบัวเครื่องบูชาพระ และเข้าร่วมพิธีสู่ขวัญพระเวสสันดรและขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง...” (สัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป พบว่า “...ทุกรูปมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นผู้ประกอบพิธีทางศาสนาในพิธีสู่ขวัญพระเวสสันดรและขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง...” (สัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ พบว่า บทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีสู่ขวัญพระเวสสันดรและขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง ผู้นำแบบไม่เป็นทางการมีหน้าที่หลักในการดำเนินการแบบพิธีกรรม พ่อแสน 1 คน เป็นผู้ดำเนินการทำพิธีกรรมบายศรีสู่ขวัญพระภิกษุประกอบพิธีทางศาสนา นางเทียม นางแต่งร่วมกันจัดทำบายศรี และเครื่องบูชาพระ และผู้นำแบบทางการได้เข้าร่วมในพิธีนี้ด้วยความพร้อมเพรียงเนื่องจากเป็นพิธีสำคัญทางพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ พร้อมทั้งสนับสนุนเจ้าหน้าที่ช่วยจัดเตรียมงาน ทำบายศรี และขบวนแห่พระเวสสันดรเพื่อสร้างความเลื่อมใสศรัทธาในพิธีกรรม

4.1.10 บทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่นพระมาลัยแสนของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ

จากการสัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้ายพบว่า “...นายอำเภอได้มอบหมายภารกิจในการประกอบพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสนให้กับคณะกรรมการฝ่ายพิธีกรรมดำเนินการให้เป็นไปตามประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตามคำแนะนำของเจ้าพ่อกวน สนับสนุนเจ้าหน้าที่ในการจัดสถานที่ ดูแลความสงบเรียบร้อย และเข้าร่วมพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสน พร้อมทั้งเชิญชวนประชาชน หน่วยงานราชการเข้าร่วมด้วย...” (สัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน จัดกำลังเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความสะอาด ความปลอดภัย การจราจร และช่วยประดับตกแต่งศาลาโรงธรรม และได้เข้าร่วมพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสน พร้อมเชิญชวนประชาชนในเทศบาลตำบลด่านซ้าย และเทศบาลตำบลศรีสองรักเข้าร่วมด้วย...” (สัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน พบว่า “... ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน สนับสนุนเจ้าหน้าที่ช่วยประดับตกแต่งศาลาโรงธรรม และได้เข้าร่วมพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสน พร้อมทั้งเชิญชวนประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลของตนเองเข้าร่วมด้วย...” (สัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย พบว่า “...ปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย จัดกำลังผู้ใหญ่บ้านช่วยจัดเตรียมอุปกรณ์โครงสร้างหลักประดับตกแต่งสถานที่ศาลาโรงธรรม เชิญชวนประชาชนในตำบลด่านซ้ายร่วมกันประดับตกแต่งศาลาโรงธรรม และเข้าร่วมพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสนด้วย...” (สัมภาษณ์กำนัน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย และได้เข้าร่วมพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสนด้วย...” (สัมภาษณ์ผู้ใหญ่ 14 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นบุคคลเดียวกัน พบว่า “...เจ้าพ่อกวนหรืออีกตำแหน่งคือครูภูมิปัญญาไทย เป็นต้นแบบของปราชญ์ชาวบ้าน ด้านปรัชญาศาสนา และประเพณี เป็นผู้นำฮีตครองประเพณีท้องถิ่น ได้มอบหมายหน้าที่ให้พ่อแสนเป็นผู้ดำเนินการในพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสนตามประเพณีดั้งเดิม จัดหาอุปกรณ์หลักในการประกอบพิธีกรรม เครื่องบูชาพระ ดอกบัวพันดอก ดอกผักตบชวาพันดอก ซึ่งทำด้วยไม้เนื้ออ่อน กระดาษสี ใบลาน ...” (สัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน ปราชญ์ชาวบ้าน วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์นางเทียม พบว่า “...เป็นผู้นำฝ่ายหญิงในการจัดทำเครื่องประกอบในพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสน เครื่องบูชาพระ ดอกไม้ พวงมาลัย ธงทิว ทำหมากพันคำ เมี่ยงพันคำ เทียนพัน ธูปพัน และข้าวตอกดอกไม้ และมอบหมายให้นางแต่งจัดทำเครื่องประกอบในพิธีกรรมด้วย...” (สัมภาษณ์นางเทียม วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย พ่อแสน 1 คน ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรม จัดหาอุปกรณ์หลักในการประกอบพิธีกรรม เครื่องบูชาพระ ดอกบัวพันดอก ดอกผักตบชวาพันดอก ซึ่งทำด้วยไม้เนื้ออ่อน กระดาษสี ใบลาน และได้เข้าร่วมพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสนด้วย...” (สัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย จัดเตรียมเครื่องบูชาพระ ดอกไม้ พวงมาลัย ธงทิว ทำหมากพันคำ เมี่ยงพันคำ เทียนพัน ธูปพัน และข้าวตอกดอกไม้ และได้เข้าร่วมพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสนด้วย...” (สัมภาษณ์นางแต่ง วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป พบว่า “...ทุกรูปมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นผู้นำประกอบพิธีทางศาสนาเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสน...” (สัมภาษณ์ พระภิกษุ 2 รูป วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ พบว่า บทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสน ผู้นำแบบไม่เป็นทางการเป็นผู้ดำเนินการหลักในพิธีกรรมต่าง ๆ พระภิกษุเป็นผู้นำประกอบพิธีทางศาสนาเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสน ร่วมทั้งจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธี ส่วนผู้นำแบบทางการได้เข้าร่วมในพิธีแต่ไม่ได้มีบทบาทในพิธีกรรมเข้าร่วมในฐานะผู้นำที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา และเชิญชวนประชาชน ส่วนราชการต่าง ๆ เข้าร่วมด้วย

4.1.11 บทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์งานประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ

จากการสัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้ายพบว่า “...นายอำเภอได้มอบหมายภารกิจในการประกอบพิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ให้กับคณะกรรมการฝ่ายพิธีกรรมดำเนินการให้เป็นไปตามประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตามคำแนะนำของเจ้าพ่อกวน และได้เชิญชวนให้ส่วนราชการหน่วยงานในพื้นที่เข้าร่วม...” (สัมภาษณ์นายอำเภอด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกเทศมนตรี 2 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย สนับสนุนเจ้าหน้าที่ช่วยจัดสถานที่ ประดับตกแต่งศาลาโรงธรรม เชิญชวนประชาชนในเทศบาลตำบลด่านซ้าย และเทศบาลตำบลศรีสองรักเข้าร่วมพิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์...” (สัมภาษณ์นายกเทศบาล 2 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย สนับสนุนเจ้าหน้าที่ช่วยประดับตกแต่งศาลาโรงธรรมและเข้าร่วมพิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์...” (สัมภาษณ์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน วันที่ 22 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย พบว่า “...ปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย สนับสนุนเจ้าหน้าที่ช่วยจัดสถานที่ ประดับตกแต่งศาลาโรงธรรม เจ้าหน้าที่รักษาความสะอาด ดูแลความปลอดภัย เชิญชวนประชาชนตำบลด่านซ้ายและเข้าร่วมพิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์...” (สัมภาษณ์ กำนันตำบลด่านซ้าย วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติภารกิจตามที่ได้รับมอบหมาย ช่วยกันเตรียมสถานที่ศาลาโรงธรรม เชิญชวนประชาชนในหมู่บ้านของตนเองและเข้าร่วมพิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์...” (สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน 14 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นบุคคลเดียวกัน พบว่า “...เจ้าพ่อกวนหรืออีกตำแหน่งคือครูภูมิปัญญาไทย เป็นต้นแบบของปราชญ์ชาวบ้าน ด้านปรัชญาศาสนา และประเพณี เป็นผู้นำฮีตครองประเพณีท้องถิ่น มอบหมายให้พ่อแสนดำเนินการในส่วนพิธีกรรม และจัดหาวัสดุอุปกรณ์โครงสร้างหลักที่ใช้ในการประกอบพิธี เป็นผู้นำฝ่ายชายเข้าฟังเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์...” (สัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน ปราชญ์ชาวบ้าน วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์นางเทียม พบว่า “...เป็นผู้นำฝ่ายหญิงในการจัดทำเครื่องประกอบพิธีกรรมในพิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ เครื่องบูชาพระ และมอบหมายหน้าให้นางแต่งร่วมจัดทำเครื่องประกอบพิธี...” (สัมภาษณ์นางเทียม วันที่ 17 พฤษภาคม 2566)

จากการสัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย จัดหาวัสดุอุปกรณ์โครงสร้างหลักที่ใช้ในการประกอบพิธี และเข้าร่วมพิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์...” (สัมภาษณ์พ่อแสน 19 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน พบว่า “...ทุกท่านมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย จัดทำเครื่องบูชาพระ ประดับตกแต่งศาลาโรงธรรม และเข้าร่วมพิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์...” (สัมภาษณ์นางแต่ง 4 คน วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป พบว่า “...ทุกรูปมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันเป็นผู้นำทางศาสนาคัดเลือกพระภิกษุขึ้นเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา...” (สัมภาษณ์พระภิกษุ 2 รูป วันที่ 17 มิถุนายน 2566)

จากการสัมภาษณ์ผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ พบว่า บทบาทในการประกอบพิธีกรรมเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนโดยผู้นำแบบเป็นทางการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะร่วมกันเข้ามาจัดสถานที่ในการเตรียมงาน เช่น นำชาวบ้านมาจัดเตรียมเครื่องกัณฑ์เทศน์ ธรรมาสน์สำหรับพระภิกษุ ส่วนผู้นำแบบไม่เป็นทางการจะเป็นผู้ดำเนินการในการ

ประกอบพิธี เช่น พระภิกษุเป็นผู้นำทางพระพุทธศาสนามีการนิมนต์พระสมณศักดิ์ขึ้นเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีที่ดีงาม ส่วนคณะพ่อแสน นางแต่งร่วมกันจัดเตรียมเครื่องประกอบพิธีซึ่งนับว่าเป็นการแบ่งหน้าที่ร่วมกัน การอนุรักษ์ประเพณีที่ดีงามของชาวอำเภอด่านซ้ายเป็นการสร้างความสามัคคีระหว่างผู้นำแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับชาวบ้านอีกด้วย

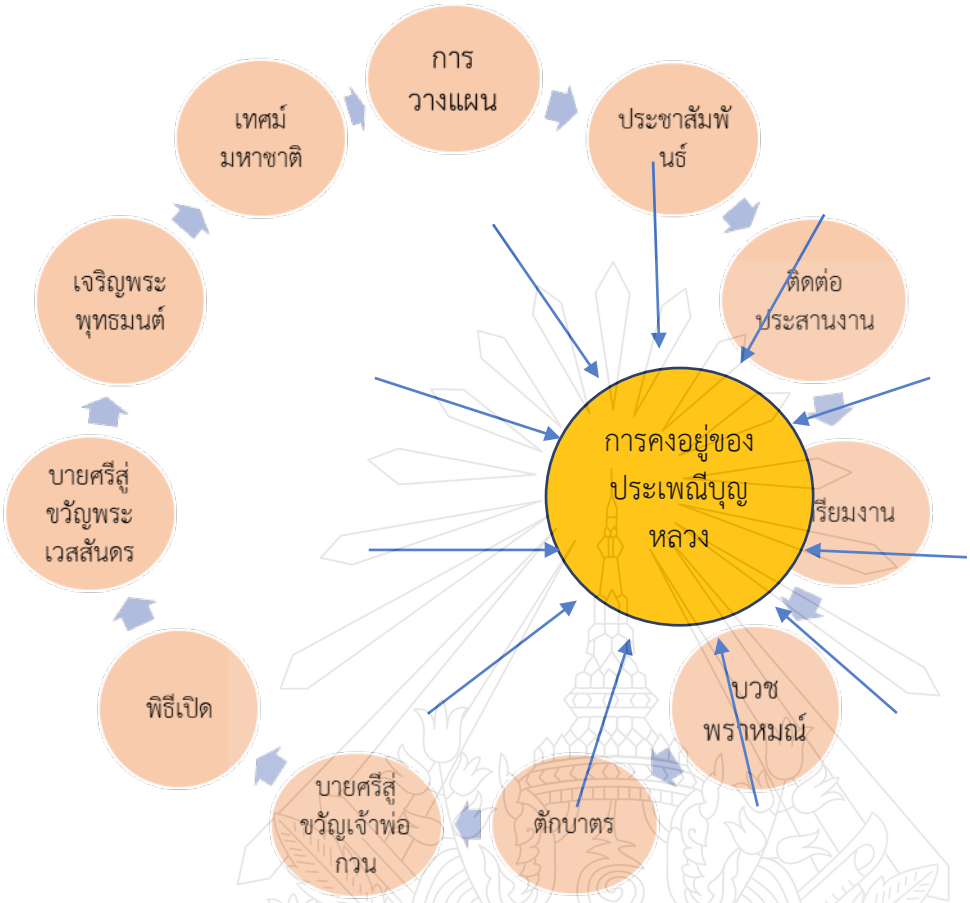
จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ว่า การคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย คงอยู่ได้เพราะมีผู้นำอย่างเข้มแข็ง มีขั้นตอนในการทำงานร่วมกันตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ให้ความสำคัญกับงานประเพณี มีการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากร ทำงานสอดประสานกันระหว่างผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ

4.2 เปรียบเทียบบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

ข้อ	ข้อเปรียบเทียบ	ผู้นำแบบทางการ	ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ
1	บทบาทในการวางแผนการจัดงานประเพณี	รับทราบวันจัดงานประเพณีจากผู้นำแบบไม่เป็นทางการและวางแผนการจัดงานในรูปแบบพิธีการ	เป็นผู้ทำหน้าที่ในการติดต่อวิญญาณเจ้านายเพื่อกำหนดวันในการจัดงานประเพณีบุญหลวง
2	บทบาทในการประชาสัมพันธ์การจัดงานประเพณี	มีบทบาทในการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาเที่ยวงาน	มิได้มีการประชาสัมพันธ์หลัก แต่ผู้ที่เข้ามาร่วมงานต่างมาด้วยความเชื่อ ความศรัทธา โดยรับทราบจากการบอกเล่าของผู้นำแบบไม่เป็นทางการ
3	บทบาทในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้งานด้านพิธีการสำเร็จลุล่างตามวัตถุประสงค์ของโครงการ	มิได้ติดต่อประสานงานหลักกับหน่วยงานต่าง ๆ
4	บทบาทในการจัดเตรียมงาน	จัดเตรียมงานสถานที่ในการจัดงานด้านพิธีการ	จัดเตรียมงานด้านพิธีกรรมแบบประเพณีดั้งเดิม

ข้อ	ข้อเปรียบเทียบ	ผู้นำแบบทางการ	ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ
5	บทบาทในกิจกรรมพิธีบวชพราหมณ์	เข้าร่วมและสนับสนุนเจ้าหน้าที่จัดสถานที่ในกิจกรรมพิธีกรรมบวชพราหมณ์	มีหน้าที่หลักในการดำเนินการ พิธีกรรมบวชพราหมณ์
6	บทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีทำบุญตักบาตร	เข้าร่วมและสนับสนุนเจ้าหน้าที่จัดสถานที่ในกิจกรรมประกอบพิธีทำบุญตักบาตร	มีหน้าที่หลักในการดำเนินการกิจกรรมประกอบพิธีทำบุญตักบาตร
7	บทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวนและขบวนแห่	เข้าร่วมและสนับสนุนกิจกรรมประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวนและขบวนแห่	มีหน้าที่หลักในการดำเนินการประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวนและขบวนแห่
8	บทบาทในกิจกรรมพิธีการเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน	มีหน้าที่หลักในการดำเนินการพิธีการเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน	เข้าร่วมพิธีการเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขน
9	บทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีสู่ขวัญพระเวสสันดรและขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง	เข้าร่วมและสนับสนุนกิจกรรมประกอบพิธีสู่ขวัญพระเวสสันดรและขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง	มีหน้าที่หลักในการดำเนินการประกอบพิธีสู่ขวัญพระเวสสันดรและขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง
10	บทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่นพระมาลัยแสน	เข้าร่วมและสนับสนุนกิจกรรมประกอบพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่นพระมาลัยแสน	มีหน้าที่หลักในการดำเนินการประกอบพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่นพระมาลัยแสน
11	บทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์	เข้าร่วมและสนับสนุนกิจกรรมประกอบพิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์	มีหน้าที่หลักในการดำเนินการประกอบพิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์

จากการเปรียบเทียบบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอ ด่ายซ้ายจังหวัดเลย ทำให้ทราบถึงหน้าที่ที่แตกต่างกันตามแต่จะได้รับมอบหมายจากภาครัฐและภาคเอกชน แต่ไม่ว่าจะมีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกันก็ต้องทำงานให้สอดประสานกันเพื่อให้เกิดความสามัคคี อันจะส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ดังแผนภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

4.3 ข้อเสนอแนะ

4.3.1 ผู้นำแบบเป็นทางการ พบว่า

1. ได้นำพิธีการจากทางราชการเข้ามาประยุกต์ในประเพณีบุญหลวงหลายอย่าง เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว กระตุ้นเศรษฐกิจ และให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณี เช่น ในปี 2566 ได้มีกิจกรรมประกวดวาดหน้ากากผีตาโขนชิงถ้วยรางวัลประทานจากพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตยาทรกิตติคุณ

2. ผู้นำแบบไม่เป็นทางการควรมีการติดต่อวิญญาณเจ้านายเพื่อกำหนดวันจัดงานประเพณีบุญหลวงให้ทันห้วงเวลา และมีระยะเวลาในการเตรียมการที่เพียงพอไม่กระชั้นชิดเกินไป

3. การประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีบุญหลวง ควรเป็นข้อมูลที่ออกจากหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกัน

4. ควรมีการวางแผนกำหนดให้มีการละเล่นผีตาโขนในทุกวัน ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมให้เห็นการละเล่นผีตาโขนตลอดงาน

5. ควรให้การสนับสนุนงบประมาณแก่กลุ่มผีตาโขนอิสระเพื่อเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณีงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนให้คงอยู่ตลอดไป

6. ควรให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดงาน

4.3.2 ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ พบว่า

1. ในปัจจุบันมีพิธีกรรมที่เพิ่มเข้ามาจากพิธีกรรมแบบดั้งเดิมเป็นอย่างมาก เช่น พิธีการตักบาตรซึ่งแต่เดิมนั้นไม่มี พิธีเปิดงานแบบทางการ และยังมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่วนราชการได้นำเข้ามาประยุกต์กับประเพณีบุญหลวงอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มากขึ้น

2. ผู้นำแบบไม่เป็นทางการจะต้องมีความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ประเพณีพิธีกรรมการจัดงานบุญหลวงแบบดั้งเดิม

จากการสัมภาษณ์ผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ พบว่า ผู้นำแบบไม่เป็นทางการมีหน้าที่หลักในการติดต่อวิญญาณเจ้าเมืองเพื่อกำหนดวันในการจัดงานประเพณีบุญหลวงและการประกอบพิธีกรรมแบบดั้งเดิม ได้แก่ การบวชพรามหณ์ การทำบุญตักบาตร การบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวนและขบวนแห่ การสู่ขวัญพระเวสสันดรและขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง การเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสน และพิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์ ส่วนผู้นำแบบทางการ มีหน้าที่ในการวางแผนการจัดงานแบบพิธีการ มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการเพื่อมอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจน โดยแบ่งออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ อาทิ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายพิธีการ ฝ่ายพิธีกรรม ฝ่ายสถานที่ ฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อยและการจราจร ฝ่ายรักษาความสะอาด และฝ่ายปฏิคม เป็นต้น

4.4 สรุป

บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย พบว่า มีส่วนในการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรในการจัดงานประเพณี เช่น จัดสรรเจ้าหน้าที่ในส่วนราชการต่าง ๆ ในการเข้าร่วมจัดงาน มีการประชุมส่วนราชการหัวหน้าสวนราชการเพื่อเข้ามามีส่วนในการจัดรูปแบบของขบวนแห่ด้านพิธีกรรมให้เกิดความโดดเด่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เข้ามาเห็นความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ นอกจากนี้ผู้นำแบบเป็นทางการยังได้สร้างรูปแบบของขบวนแห่ให้ทันสมัยปรับปรุงให้เข้ากับเวลาและสถานที่ พร้อมมีส่วนในการอำนวยความสะดวกให้เข้ากับนักท่องเที่ยว อีกทั้งมีการทำงานแบบสอดประสานกันกับผู้นำแบบไม่เป็นทางการทั้งนี้ เพื่อส่งผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ให้คงอยู่ ถ้าผู้นำแบบเป็นทางการไม่ทำงานแบบสอดประสานกับผู้นำแบบไม่เป็นทางการก็จะเกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชนคนในชุมชนก็จะไม่ให้ความเคารพนับถือเนื่องจากผู้นำแบบเป็นทางการมีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดโครงการให้เป็นที่รู้จักในปัจจุบัน

บทบาทของผู้นำแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย พบว่า มีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมจากเจ้าพ่อกวน นางเทียม พ่อแสน นางแต่ง และผู้นำทางจิตวิญญาณในชุมชนให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านพิธีกรรม เช่น การจัดเตรียมงานก่อนวันงานจริง มีการทำพิธีสงฆ์ให้สอดประสานกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านความเชื่อทางสังคมให้เป็นที่รู้จักและสืบทอดเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ในวัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิม อีกทั้งยังต้องให้ความร่วมมือและทำงานแบบสอดประสานกันโดยการเข้าร่วมประชุมกับผู้นำแบบเป็นทางการเพื่อที่จะให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเป็นการผสมกลมกลืนระหว่างพิธีแบบดั้งเดิมและการจัดรูปแบบขบวนแห่ในรูปแบบที่ทันสมัยให้ลงตัวโดยไม่ให้สูญเสียความเชื่อแบบดั้งเดิมอีกทั้งยังทำให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะโดยภาพรวม พบว่า ควรมีการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรในการจัดงานประเพณีเพื่อให้มีความโดดเด่นดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาเที่ยวให้มากขึ้นเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว และกระตุ้นเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กัน ส่งเสริมสถานศึกษาให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีบุญหลวงแก่นักเรียน นักศึกษารวมทั้งให้เข้ามามีส่วนร่วมในการละเล่นผีตาโขน และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรัก ความหวงแหนประเพณีท้องถิ่น และเป็นการอนุรักษ์ประเพณีให้คงอยู่สืบไป

มหามกุฏราชวิทยาลัย

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวงอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ผู้วิจัยได้อาศัยกระบวนการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการทางสังคมศาสตร์ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการโดยใช้เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักพรรณนาวิธีในการสรุปประเด็นต่าง ๆ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มเป้าหมาย ผู้นำแบบเป็นทางการ ได้แก่ นายอำเภอด่านซ้าย 1 คน นายกเทศมนตรี 2 คน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 9 คน กำนัน 1 คน และผู้ใหญ่บ้าน 14 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 27 คน ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ได้แก่ เจ้าพ่อกวน 1 คน นางเทียม 1 คน พ่อแสน 19 คน นางแต่ง 4 คน พระภิกษุ 2 รูป และปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 27 คน ผู้ศึกษาวิจัยจะนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ มานำเสนอโดยจำแนกการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย พบว่า มีส่วนในการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรในการจัดงานประเพณี เช่น จัดสรรเจ้าหน้าที่ในส่วนราชการต่าง ๆ ในการเข้าร่วมจัดงาน มีการประชุมส่วนราชการหัวหน้าสวนราชการเพื่อเข้ามามีส่วนในการจัดรูปแบบของขบวนแห่ด้านพิธีกรรมให้เกิดความโดดเด่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เข้ามาเห็นความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ นอกจากนี้ผู้นำแบบเป็นทางการยังได้สร้างรูปแบบของขบวนแห่ให้ทันสมัย ปรับปรุงให้เข้ากับเวลาและสถานที่ พร้อมมีส่วนในการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว อีกทั้งมีการทำงานแบบสอดประสานกันกับผู้นำแบบไม่เป็นทางการทั้งนี้ เพื่อส่งผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ให้คงอยู่ ถ้าผู้นำแบบเป็นทางการไม่ทำงานแบบสอดประสานกับผู้นำแบบไม่เป็นทางการก็จะเกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชนคนในชุมชนก็จะไม่ให้ความเคารพนับถือ เนื่องจากผู้นำแบบเป็นทางการมีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดโครงการให้เป็นที่รู้จักในปัจจุบัน

บทบาทของผู้นำแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย พบว่า มีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมจากเจ้าพ่อกวน นางเทียม พ่อแสน นางแต่ง และผู้นำทางจิตวิญญาณในชุมชนให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านพิธีกรรม เช่น การจัดเตรียมงานก่อนวันงานจริง มีการทำพิธีสงฆ์ให้สอดประสานกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านความเชื่อทางสังคมให้เป็นที่รู้จักและสืบทอดเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ในวัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิม อีกทั้งยังต้องให้ความร่วมมือและทำงานแบบสอดประสานกันโดยการเข้าร่วมประชุมกับผู้นำแบบเป็นทางการเพื่อที่จะให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเป็นการผสมกลมกลืนระหว่างพิธีแบบดั้งเดิม และการจัดรูปแบบขบวนแห่ในรูปแบบที่ทันสมัยให้ลงตัวโดยไม่ให้สูญเสียความเชื่อแบบดั้งเดิมอีกทั้งยังทำให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะโดยภาพรวม พบว่า ควรมีการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรในการจัดงานประเพณีเพื่อให้มีความโดดเด่นดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเข้ามาเที่ยวให้มากขึ้นเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว และกระตุ้นเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กัน ส่งเสริมสถานศึกษาให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีบุญหลวงแก่นักเรียน นักศึกษารวมทั้งให้เข้ามามีส่วนร่วมในการละเล่นผีตาโขน และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรัก ความหวงแหนประเพณีท้องถิ่นและเป็นการอนุรักษ์ประเพณีให้คงอยู่สืบไป

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบของการศึกษามีประเด็นที่น่าสนใจที่ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย พบว่า มีส่วนในการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรในการจัดงานประเพณี เช่น จัดสรรเจ้าหน้าที่ในส่วนราชการต่าง ๆ ในการเข้าร่วมจัดงาน มีการประชุมส่วนราชการ หัวหน้าส่วนราชการเพื่อเข้ามามีส่วนในการจัดรูปแบบของขบวนแห่ด้านพิธีกรรมให้เกิดความโดดเด่นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เข้ามาเห็นความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจ นอกจากนี้ผู้นำแบบเป็นทางการยังได้สร้างรูปแบบของขบวนแห่ให้ทันสมัยปรับปรุงให้เข้ากับเวลาและสถานที่ พร้อมมีส่วนในการอำนวยความสะดวกให้เข้ากับนักท่องเที่ยว อีกทั้งมีการทำงานแบบสอดประสานกันกับผู้นำแบบไม่เป็นทางการ ทั้งนี้ เพื่อส่งผลต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ให้คงอยู่ ถ้าผู้นำแบบเป็นทางการไม่ทำงานแบบสอดประสานกับผู้นำแบบไม่เป็นทางการก็จะเกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชนคนในชุมชนก็จะไม่ให้ความเคารพนับถือ เนื่องจากผู้นำแบบเป็นทางการมีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดโครงการให้เป็นที่รู้จักในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระวิชิต สุขศิริ (2561)** ได้ทำการศึกษาวิจัย บทบาทผู้นำชุมชนกับการธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวชุมชนท่าแร่ ตำบลท่าแร่ อำเภอเมือง จังหวดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า 1) อัตลักษณ์ของประเพณีแห่ดาวในปัจจุบัน ได้แก่ งานเทศกาลประเพณีแห่ดาวที่มีการนำระบบการจัดการเข้ามาใช้ทำให้มีรูปแบบการจัดงานที่เป็นระบบมากขึ้น 2) การก่อตัวของอัตลักษณ์

ประเพณีแห่ดาวในปัจจุบัน มีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางคริสต์ศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชุมชนที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ แต่เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจนำมาซึ่งการพัฒนาองค์ประกอบในประเพณีทั้งนามธรรมและรูปธรรมจนเกิดรูปแบบอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเช่นในปัจจุบัน 3) บทบาทผู้นำชุมชนในการก่อตัวและธำรงอัตลักษณ์ประเพณีแห่ดาวในการก่อตัวของอัตลักษณ์ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เอมอร แสนภูวา (2559)** ได้ทำการวิจัยบทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยมีข้อค้นพบ ดังนี้ 1) บทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ มี 2 ประเด็นคือ (1.1) บทบาทของผู้นำชุมชนในกรณีสถานการณ์เมื่อเกิดความไม่มั่นคงตามแนวชายแดน ได้แก่ สนับสนุน ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก ดูแลความเรียบร้อยให้เกิดความสงบภายในหมู่บ้าน สร้างขวัญกำลังใจ เป็นผู้ประสานงานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดตามและรับข้อมูลข่าวสารจากทางหน่วยงานราชการเพื่อนำมาถ่ายทอดให้ประชาชนได้เข้าใจ สร้างความเข้าใจพร้อมทั้งเป็นผู้นำในการสอดส่องดูแลชีวิต ทรัพย์สิน และความปลอดภัยของประชาชน เตรียมความพร้อมในการที่จะอพยพออกจากพื้นที่เมื่อเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบเป็นที่พึ่งให้กับประชาชน สนับสนุนการปฏิบัติภารกิจของหน่วยงานทหารเพื่อปกป้องอธิปไตย และตรวจสอบคนเข้าออกทั้งในและนอกชุมชน (1.2) บทบาทของผู้นำชุมชนในกรณีสถานการณ์ปกติตามแนวชายแดน ได้แก่ ช่วยเหลือดูแลประชาชน ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเตรียมความพร้อมทุกด้าน รับรู้และติดตามข้อมูลข่าวสาร เพื่อประชาสัมพันธ์ประชุมร่วมกับประชาชนในทุกเดือนเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานราชการ และรายงานความเป็นอยู่ในชุมชนให้หน่วยงานราชการทราบ ตรวจสอบดูแลความเสียหายรายงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมมือทำงานกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ ประชุมอบรมพัฒนาความรู้อยู่เสมอสร้างความเข้มแข้งในชุมชน สร้างความปรองดองสามัคคีให้ประชาชน เตรียมพร้อมหลุมหลบภัยร่วมเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของทั้งสองประเทศให้ดีขึ้น เฝ้าระวังเรื่องยาเสพติด การทะเลาะวิวาท และเรื่องที่ผิดกฎหมาย และร่วมกิจกรรมหรือร่วมประชุมกับหน่วยงานราชการอย่างต่อเนื่อง 2) เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านประชาชน ประกอบด้วย ความร่วมมือของประชาชนและความสามัคคีของประชาชนในพื้นที่ชายแดน ด้านผู้นำประกอบด้วย ขวัญกำลังใจของผู้นำความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อผู้นำ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่ดีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา และการทำงานร่วมกับเครือข่ายชุมชนตามแนวชายแดน และด้านภาครัฐ ประกอบด้วย การจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานราชการที่เอื้อเพียงพอเหมาะสมต่อการพัฒนาพื้นที่ชุมชนตามแนวชายแดน นโยบายของรัฐ และการทำงานร่วมกับเครือข่ายเพื่อแก้ไขปัญหา 3) การเตรียมความพร้อมของผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนในภาวะปกติของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็น 2 ประการ คือ (3.1) การเตรียมความพร้อมของผู้นำชุมชนในภาวะปกติ ได้แก่ สร้างความเชื่อมั่นให้

กำลังใจกับประชาชนในการประกอบอาชีพเตรียมความพร้อมตัวผู้นำเสมอ จัดทำแผนการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเชื่อมความสัมพันธ์กับผู้นำตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา จัดเวรยามสอดส่องดูแลชีวิตทรัพย์สินความปลอดภัยของประชาชน แจ้งเตือนประชาชนให้มีความพร้อมอยู่ตลอดเวลาและประชุมวางแผนประสานงานกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ (3.2) การเตรียมความพร้อมของสมาชิกชุมชนในภาวะปกติ ได้แก่ ดำเนินชีวิตตามปกติเตรียมความพร้อมตามที่ผู้นำได้ชี้แนะอยู่เสมอ เตรียมความพร้อมตามแผนที่ผู้นำซักซ้อมอพยพตลอดเวลา เข้ารับการอบรมตามที่หน่วยงานราชการมาพัฒนาในพื้นที่ ปฏิบัติตามกฎระเบียบของภาครัฐอย่างเคร่งครัด รับฟังข้อมูลข่าวสารจากผู้นำชุมชน ให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนคอยสอดส่องดูแลสิ่งผิดปกติให้กับหน่วยงานราชการ ปฏิบัติตามมติของประชาคมหมู่บ้านเข้าร่วมประชุมกับผู้นำ ทุกเดือน และร่วมฝึกซ้อมเคลื่อนย้ายในกรณีที่เกิดสถานการณ์ไม่ปกติหรือไม่มั่นคงตามพื้นที่ชายแดน 4) สัมพันธภาพระหว่างชุมชนในภาวะปกติกับภาวะตึงเครียดของชุมชนตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็น 2 ประเด็น (4.1) สัมพันธภาพระหว่างชุมชนในภาวะปกติได้แก่ สมาชิกในชุมชนใช้ชีวิตตามปกติรับฟังข้อมูลข่าวสารจากผู้นำตลอดเวลาเตรียมความพร้อมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนให้พร้อมมากที่สุดรักความสามัคคี สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนตามแนวชายแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นถอดบทเรียนเพื่อบอกเล่าข้อมูลข่าวสารของแต่ละหมู่บ้านในการเตรียมความพร้อมสมาชิกในชุมชนเคารพจารีตประเพณีของท้องถิ่น (4.2) สัมพันธภาพระหว่างชุมชนในภาวะตึงเครียด ได้แก่ มีความสามัคคีแน่นแฟ้นกันมากยิ่งขึ้น มีสติปฏิบัติตามแผนการอพยพที่ได้ฝึกซ้อมไว้อย่างเป็นขั้นตอน ช่วยเหลือกันในสิ่งที่ช่วยเหลือกันได้ ดูแลสอดส่องช่วยกันไม่ตื่นตระหนกกับข้อมูลเหตุการณ์และข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เชื่อในตัวผู้นำและปฏิบัติตามที่ผู้นำแนะนำร่วมมือกันกับหน่วยงานทางราชการ ระมัดระวังในการประกอบอาชีพและรับฟังข่าวสารจากผู้นำชุมชนและหน่วยงานราชการมากยิ่งขึ้น และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนตามแนวชายแดนลดถอยลงไปตามสัดส่วนของความมั่นคงเพราะต่างหวาดระแวงซึ่งกันและกัน 5) แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษาอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ แบ่งเป็น 10 ประเด็น ได้แก่ (5.1) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำและสมาชิกชุมชนตามแนวชายแดน (5.2) ประชุมผู้นำชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและอื่น ๆ (5.3) แสวงหาแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อความเข้มแข็ง (5.4) ภาครัฐเข้ามาช่วยผู้นำชุมชนให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับระเบียบกฎหมายที่ควรรู้ (5.5) ประชุมผู้นำชุมชนชายแดนเพื่อให้มีความสัมพันธ์สร้างความมั่นคงอย่างต่อเนื่อง (5.6) หน่วยงานทหารควรเข้ามากระชับความสัมพันธ์และช่วยเหลือผู้นำชุมชนในการให้ความรู้แก่ประชาชนเป็นระยะ (5.7) สร้างขวัญกำลังใจให้กับผู้นำ (5.8) ภาครัฐจัดให้มีการประชุมอบรมสัมมนาร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชาให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีเพิ่มความมั่นใจลดความหวาดระแวงระหว่างสองพื้นที่ (5.9) พัฒนาผู้นำชุมชนด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ (5.10) ชุมชนควรมีเครือข่ายองค์กรความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็ง

บทบาทของผู้นำแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย พบว่า มีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมจากเจ้าพ่อกวน นางเทียม พ่อแสน นางแต่ง และผู้นำทางจิตวิญญาณในชุมชนให้เกิดการถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านพิธีกรรม เช่น การจัดเตรียมงานก่อนวันงานจริง มีการทำพิธีสงฆ์ให้สอดประสานกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านความเชื่อทางสังคมให้เป็นที่รู้จักและสืบทอดเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ในวัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิม อีกทั้งยังต้องให้ความร่วมมือและทำงานแบบสอดประสานกันโดยการเข้าร่วมประชุมกับผู้นำแบบเป็นทางการเพื่อที่จะให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นการผสมกลมกลืนระหว่างพิธีแบบดั้งเดิมและการจัดรูปแบบขบวนแห่ในรูปแบบที่ทันสมัยให้ลงตัว โดยไม่ให้สูญเสียความเชื่อแบบดั้งเดิมอีกทั้งยังทำให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **อุษา พิทักษ์พิเศษ (2559)** ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือ ด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ของความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย (1) ความคงอยู่ของประเพณีและวัฒนธรรม (2) การมีจิตสำนึกในการร่วมกันดูแลรักษาประเพณีและวัฒนธรรม (3) เยาวชนได้เรียนรู้และรักษาประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่นตน (4) เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำ ประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านผู้นำในชุมชน (2) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ (3) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (4) ปัจจัยด้านบทบาทของชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุน 3) แนวทางการสร้างความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำ ประกอบด้วย (1) การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพในชุมชน (2) การพัฒนาชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (3) การพัฒนาการบูรการของหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนในชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **กาญจนา คำผา (2559)** ได้ทำศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการสืบทอดประเพณีฮีตสิบสองเพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1. บ้านสามหมื่นมีประวัติศาสตร์และลักษณะสังคมวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงสอดคล้องกับบ้านนาเวียง โดยมีหลักฐานสำคัญคือ วัตถุโบราณและขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกัน จึงมีความเป็นไปได้ว่าหมู่บ้านสามหมื่นเป็นหมู่บ้านบรรพบุรุษของบ้านนาเวียง โดยหมู่บ้านสามหมื่นเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวพวนที่ยังคงยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีฮีตสิบสอง และเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของบ้านนาเวียง 2. ประเพณีฮีตสิบสองมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสืบทอดพระพุทธศาสนา 2) ด้านการสร้างความมั่นคงแก่ระบบครอบครัวและเครือญาติ 3) ด้านการพัฒนาระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและต่างชุมชน ประเพณีฮีตสิบสองมีคุณค่าต่อการพัฒนาในระดับบุคคล 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านจิตใจ 2) ด้านสติปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ 3) ด้านความรู้ความสามารถของตนเอง และการพัฒนาในระดับสังคม 3 ด้าน

ได้แก่ 1) การสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) การสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการด้านงบประมาณ และ 3) ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ช่วยสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชน ส่วนคุณค่าต่อการพัฒนาชุมชน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสิ่งแวดล้อม 3) ด้านการศึกษา 4) ด้านการปกครอง 5) ด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี 6) ด้านสุขภาพและสาธารณสุข 3.แนวทางในการสืบทอดประเพณีฮีตสิบสองเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ 1) การกำหนดระยะเวลาการปฏิบัติประเพณีแต่ละเดือนให้ชัดเจนสอดคล้องกับสภาพสังคม 2) เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์งานประเพณีให้หลากหลายและทันสมัย 3) ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการสืบทอดประเพณีฮีตสิบสอง

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรมีการจัดสรรงบประมาณประจำปี นำเข้าเป็นโครงการระดับจังหวัด รวมทั้งส่งเสริมให้จัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นโดยให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนโดยมีครูภูมิปัญญา หรือปราชญ์เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีบุญหลวงแก่นักเรียน นักศึกษา

5.3.2 ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดประเพณีบุญหลวงที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจการเมืองในจังหวัดเลย

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดงานประเพณีบุญหลวงแบบดั้งเดิมและแบบเป็นทางการในเชิงวิเคราะห์นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยว

3) ควรมีการศึกษานโยบายการส่งเสริมประเพณีบุญหลวงที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการท้องถิ่น

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์. (2527). *จิตวิทยาการศึกษา.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

กระทรวงวัฒนธรรม. (ม.ป.ป.). *แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ. 2550-2559).* กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.

ก่อ สวัสดิพานิช. (2520). หลักการบริหารการศึกษา. ใน *เอกสารประกอบการอบรมเตรียมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2524*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

กาญจนา แก้วเทพ. (2538). *การพัฒนาแนวทางวัฒนธรรมชุมชนโดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง.* กรุงเทพมหานคร: สามัคคีสาส์น.

เกษม จันทร์แก้ว. (2550). *วิทยาศาสตร์กับสิ่งแวดล้อม.* กรุงเทพมหานคร: อักษรสยาม.

จรัญ พรหมอยู่. (2526). *ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย.* กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2549). *จิตวิทยาสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จารุพร เพ็งสกุล. (2545). *ความคาดหวังของผู้นำชุมชนต่อบทบาทนักพัฒนาในการสร้างเสริมความเข้มแข็งแก่ชุมชนพื้นที่การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อเผชิญปัญหาวิกฤตภาคใต้.* วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2537). *วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฑิตยา สุวรรณชฎ. (2527). *สังคมวิทยา.* กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

ณัฐนรี ศรีทอง. (2551). *การเพิ่มศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน.* กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ณัฐวุฒิ พงศ์สิริ. (2553). ใครคือผู้นำทางจิตวิญญาณ Spiritual Leadership. *กรุงเทพธุรกิจ.*

ดนัย ไชยโยธา. (2546). *สังคมวัฒนธรรมและประเพณีไทย.* กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ธิดา สาระยา. (2552). *อารยะธรรมไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธา.

บันเทิง พาพิจิตร. (2549). *ประเพณีวัฒนธรรมไทยและคติความเชื่อ.* กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

บุญเทียน ทองประสาน. (2531). *แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในงานพัฒนา.* กรุงเทพมหานคร : สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.

บุญธรรม สมรักษ์. (2552). *การจัดกิจกรรมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนในเขตอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา.* ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

บูรณชัย ศิริมหาสาคร. (2549). *ผู้นำพันธุ์แท้.* กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.

เบ็ญจา อ่อนท้วม. (2531). *กลวิธีในการทำงานเป็นกลุ่ม*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ.

ประชิด สกุณะพัฒน์. (2546). *วัฒนธรรมพื้นฐานประเพณีไทย.* กรุงเทพมหานคร: ภูมิปัญญา.

ประยุทธ์ สุวรรณโกตา. (2536). *การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม.* กรุงเทพมหานคร: พัฒนาชุมชน.

ประสาท หลักศิลา. (2511). *สังคมวิทยา.* กรุงเทพมหานคร: ก้าวหน้า.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อนุมานราชธน, พระยา. (2514). *วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย.* กรุงเทพมหานคร: ก้าวหน้า.

พัฒน์ บุญรัตน์พันธ์. (2527). *การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน.* กรุงเทพมหานคร: ไท ยวัฒนาพานิช.

พัทยา สายหู. (2529). *กลไกของสังคม.* กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ เครือแก้ว. (2518). *ลักษณะสังคมไทยและหลักการพัฒนาชุมชน.* กรุงเทพมหานคร: เลี่ยงเชียงจงเจริญ.

ไพบูลย์ ช่างเรียน. (2516). *สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา.* กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา.

มงคล ชาวเรือ. (2528). *การพัฒนาชุมชน.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). พระนครศรีอยุธยา: วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา.

มณี พะยอมยงค์. (2534). *ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย.* เชียงใหม่: ส. ทรัพย์การพิมพ์.

มนัส สุทธิการ และอิดริส ดาราไก่. (2556). *ผู้นำสูงสุดด้านจิตวิญญาณต่อการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนกรณีศึกษาชุมชนนาเคียน อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช.* มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา.

มัทนา บำรุงเชื้อ และชื่นกมล หนองหลวง. *บทบาทผู้นำชุมชน.* สืบค้น 20 กันยายน 2565. จาก http://lkbnfe-sd31003.blogspot.com/2017/11/61.html.

มูลนิธิพระธาตุศรีสองรัก. (2556). *พระธาตุศรีสองรัก อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ดินแดนแห่งสัจจะและไมตรี.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: รุ่งแสงธุรกิจการพิมพ์.

ยศ สันดสมบัติ. (2544). *มนุษย์กับสังคม.* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ยาเบ็น เรืองจรูญศรี. (2553). *ภาวะผู้นำทางการศึกษา.* สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2565 จาก https://www.kroobannok.com/blog/20426.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2522.* กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น.

วิทมนตร์ เหล่าหว้าน. (2553). *ศักยภาพชุมชนในการอนุรักษ์ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง เทศบาลตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร.* รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2555). *การธำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : กรณีศึกษาชุมชนม อ ญ บ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.* กรุงเทพมหานคร: จุ ฬ า ล ง ก ร ณ์ มหาวิทยาลัย.

ส. พลายน้อย. (2553). *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย.* กรุงเทพมหานคร: พิมพ์คำ.

สงวน ช้างฉัตร. (2541). *พฤติกรรมองค์การ.* พิษณุโลก: สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2543). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน.* กรุงเทพมหานคร: อักษรพิพัฒน์.

สมประสงค์ น่วมบุญลือ และคณะ. (2545). *ทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทย.* นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม : แนวทางศึกษาวิเคราะห์และวางแผน.* ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

สุชา จันทร์เอม และสุรางค์ จันทร์เอม. (2520). *จิตวิทยาการแนะแนว*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรบัณฑิต.

สุดคนึง อาญาเมือง. (2553). *การอนุรักษ์ประเพณีรำพาข้าวสารของคนมอญในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระแชง.* รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุพัตรา สุภาพ. (2549). *สังคมและวัฒนธรรม.* กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2536). *"ภาวะผู้นำ" ประมวลชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา เล่มที่ 2 หน่วยที่ 5*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

เสรี พงศ์พิศ. (2547). *แผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชน.* กรุงเทพมหานคร: ภูมิปัญญาไทย.

โสภา ชูพิกุลชัย. (2522). *บทบาทผู้นำชุมชนในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน*. ม.ป.ท.

อภิชัย พันธเสน. (2539*). พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรค : ความหวังทางออกและทางเลือกใหม่*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์.

อมรา พงศาพิชญ์. (2521). *วัฒนธรรม ศาสนาและชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวม า นุ ษ ย วิ ท ย า.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาคม วัดไธสง. (2547*). หน้าที่ผู้นำในการบริหารการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สงขลา: ภารกิจเอกสารและตำรามหาวิทยาลัยทักษิณ.

อานนท์ อาภาภิรมย์. (2516). *สังคมวัฒนธรรมไทยและประเพณีไทย.* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

อุทัย หิรัญโต. (2526). *สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มนุษย์วิทยา.* กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

อุษา พิทักษ์พิเศษ. (2559). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี.* ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

เอมอร แสนภูวา. (2559). *บทบาทของผู้นำชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ.* สถาบันพระปกเกล้า.

2. ภาษาอังกฤษ

Allport, G. W. (1967). *Reading in attitude theory and measurement*. New York: John Welley and Sons.

Broom, L. & Selznick,P. (1973). *Sociology*. New York: Harper & Row.

Huse, E.F., and Cummings, T.G. (1985). *Organizational Development and Change* .St.Paul, Minn: West.

Krech,D., R.S. Crutchfield and E.L. Ballachey. (1962). *Individual in Society.* Tokyo: *McGrae-Hill Kogakusha.*

Marvin, E Shaw & Philip R Costanzo. (1982). *Theory of Social Psychology.* New York: McGraw-Hill

McFarland, Dalton E. (1979). *Management Foundations and Practices. (*5th ed). New York: Macmillan.

Mitchell, T. R., & Larson, J. R. (1987). *People in Organizations : An Introduction to Organization Behavior.* (3rd ed). New York: McGraw-Hill.

Linton, Ralph. (1964). *The Study of Man.* New York: D. Appleton Century Crafts.

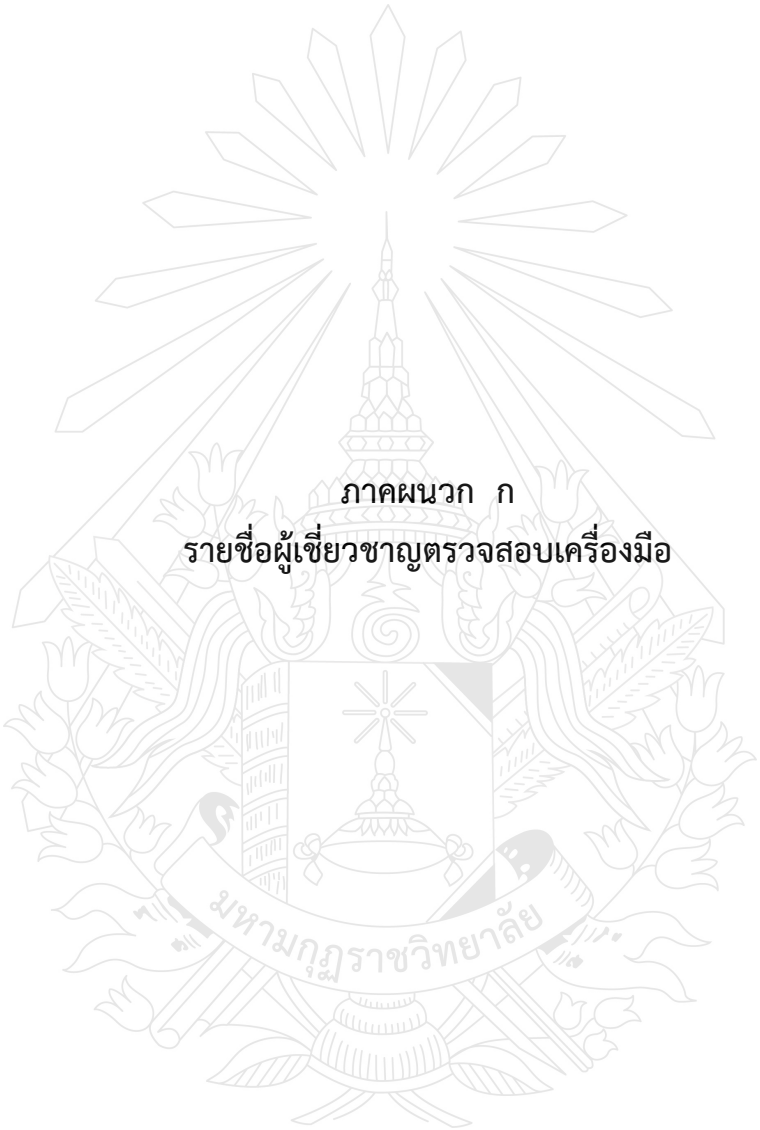
Stewart, D., & Shamdasani, P. (1990). *Focus groups: Theory and practice*. Newbury Park: Sage Publications.

Stogdill, R. M. (1974). *Handbook of Leadership : A Servey of Theory and Research.* New York; The Free Press.

Whitehead, Alfred N. (1967). *The Aims of Education and other Essay*. New York: The Free press.

Yukl, G. (1989). *Leadership in organizations.* (2nd ed). Englewood Cliffs,NJ: Prentice– Hall.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

1. รองศาสตราจารย์ ดร. ภาสกร ดอกจันทร์

วุฒิการศึกษา ปริญญาเอก Ph.D. (Social Science),
ปริญญาโท ศศ.ม. (รัฐศาสตร์),
ปริญญาตรี ศน.ม. (พุทธศาสน์ศึกษา)

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลย์สงคราม

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรเชษฐ์ โทอื้น

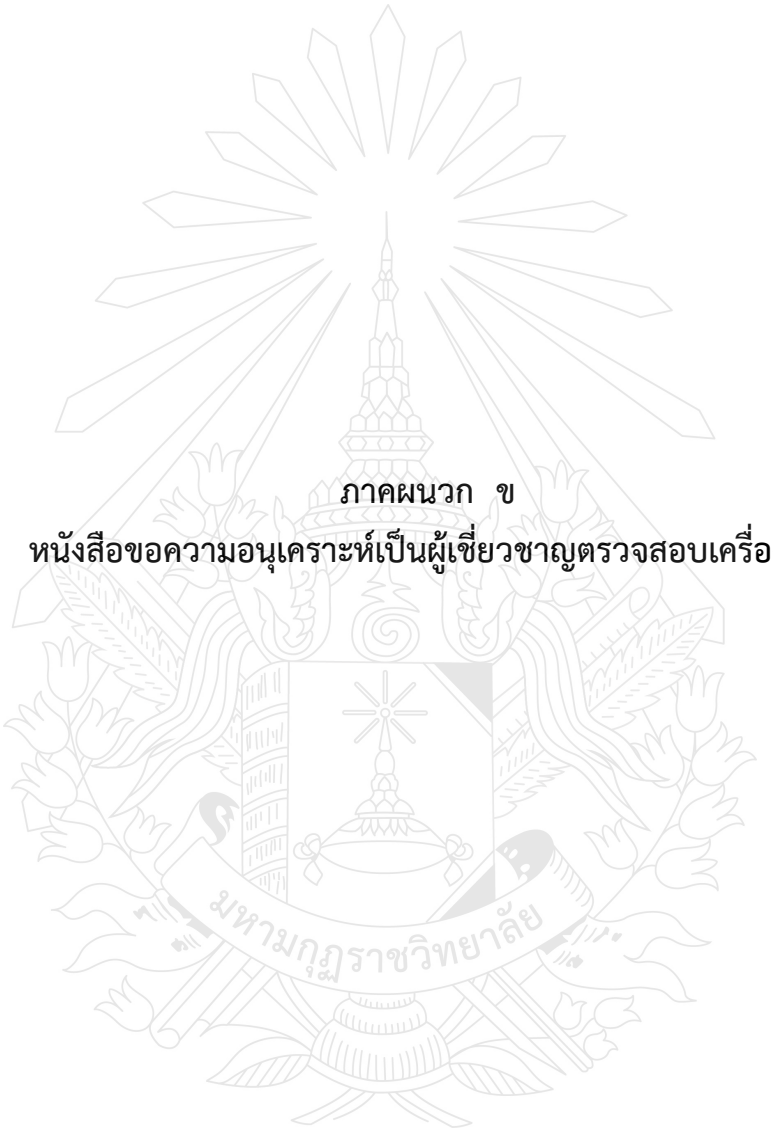
วุฒิการศึกษา ปริญญาเอก ร.ด. (รัฐศาสตร์),
ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.)
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์),
ปริญญาตรี (ศษ.บ.) สาขาวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร

3. ดร. กรรณิกา ไวโสภา

วุฒิการศึกษา ปริญญาเอก ปร.ด. (วิจัย วัดผล และสถิติการศึกษา),
ปริญญาโท ศษ.ม.(เทคโนโลยีทางการศึกษา),
ปริญญาตรี ค.บ. (การประถมศึกษา)

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร ๐-๔๒๘๑-๔๖๑๖

ที่ อว ๗๘๑๔/ ๖๐๖๑ **วันที่** ๓๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรเชษฐ์ ไทอื้น

ด้วยนางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษาระดับบริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง กำลังทำสารนิพนธ์ เรื่อง บทบาทผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์ประเพณีของอำเภอด่านซ้ายจังหวัดเลย โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชียวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้การดำเนินการทำสารนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และให้คำปรึกษา ตลอดถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือวิจัยที่นักศึกษาสร้างขึ้น รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

(พระมหาวิเชียร ธมมวชิโร,ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
โทร ๐๔๒ ๘๑๔ ๖๑๖
นางสาวนริศรา บังใบ ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๐๙๔ ๕๓๑๓

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๒๔

๒๑ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายอำเภอด่านซ้าย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง บทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

เพื่อให้การดำเนินการทำสารนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวนริศรา บังใบ เข้าสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
นางสาวนริศรา บังใบ ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๐๗๙ ๕๓๖๓

(นายนที พรมภักดี)
นายอำเภอด่านซ้าย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๑๒๔

๒๑ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายกเทศมนตรีตำบลด่านช้าย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง บทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านช้าย จังหวัดเลย โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

เพื่อให้การดำเนินการทำสารนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวนริศรา บังใบ เข้าสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

(นายปราโมทย์ แสงวิชาน์)
รองนายกเทศมนตรีตำบลด่านช้าย

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
นางสาวนริศรา บังใบ ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๐๗๙ ๕๓๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

ที่ อว ๗๙๑๘/ว.๑๗๔

๒๑ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร พระมหาสมชาย ภทฺทจารี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง บทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนันท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

เพื่อให้การดำเนินการทำสารนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวนริศรา บังใบ เข้าสัมภาษณ์ท่าน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

ขอเจริญพร

(นายชัยณรงค์ สุภาชี)
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกกสะทอน

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวิชโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
นางสาวนริศรา บังใบ ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๐๗๙ ๕๓๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

ที่ อว ๗๙๑๘/ว.๒๗๘

๒๑ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายก อบต. อีปุ่ย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษาระดับบริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง บทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

เพื่อให้การดำเนินการทำสารนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวนริศรา บังใบ เข้าสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

ขอเจริญพร

(นางยุบเรียง สุภาษี)
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอีปุ่ย

(พระมหาวิเชียร ธมมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
นางสาวนริศรา บังใบ ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๐๗๙ ๕๓๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

ที่ อว ๗๙๑๘/ว.๑๗๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายก อบต.โพธิ์ชัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษาระดับบริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง **บทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย** โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

เพื่อให้การดำเนินการทำสารนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวนริศรา บังใบ เข้าสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร รมฺมวิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
นางสาวนริศรา บังใบ ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๐๗๙ ๕๓๖๓

(นายกองชุน โสประดิษฐ์)
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพนสูง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๑๒๔

๒๑ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร กำนันตำบลด่านซ้าย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง บทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

เพื่อให้การดำเนินการทำสารนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวนริศรา บังใบ เข้าสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
นางสาวนริศรา บังใบ ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๐๗๙ ๕๓๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๑๒๘

๒๑ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง บทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนันท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

เพื่อให้การดำเนินการทำสารนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวนริศรา บังใบ เข้าสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
นางสาวนริศรา บังใบ ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๐๗๙ ๕๓๖๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๑๒๔

๒๑ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร เจ้าพ่อกวน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง บทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

เพื่อให้การดำเนินการทำสารนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวนริศรา บังใบ เข้าสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
นางสาวนริศรา บังใบ ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๐๗๙ ๕๓๖๓

(ดร. สมาร เชื้อบุญมี)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๑๒๔

๒๑ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางเพียง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง บทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

เพื่อให้การดำเนินการทำสารนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวนริศรา บังใบ เข้าสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
นางสาวนริศรา บังใบ ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๐๗๙ ๕๓๖๓

ขอประทานมาศ เรียนผู้ใหญ่
เจ้าแม่นางเทียม ผู้นำผู้ดูแลเพราะธาตุศรีสองรัก
(ปานธิง)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๑๒๘

๒๑ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร พ่อแสน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง บทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนันท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

เพื่อให้การดำเนินการทำสารนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวนริศรา บังใบ เข้าสัมภาษณ์ท่าน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
นางสาวนริศรา บังใบ ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๐๗๙ ๕๓๖๓

นาย พุญสอน เสือพุญมี

พ่อแสนบุรี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

ที่ อว ๗๙๑๘/ว๑๒๔

๒๑ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางแต่ง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษาระดับบริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง บทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

เพื่อให้การดำเนินการทำสารนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวนริศรา บังใบ เข้าสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
นางสาวนริศรา บังใบ ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๐๗๙ ๕๓๖๓

อุทัย เชื้อบุญมี
อุทัย เชื้อบุญมี
นายเทศบาลตำบลนาทา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

ที่ อว ๗๘๑๘/ว๑๒๔

๒๑ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน เจ้าอาวาสวัดไพนสัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับการอนุมัติให้ทำสารนิพนธ์ เรื่อง บทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

เพื่อให้การดำเนินการทำสารนิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ให้ นางสาวนริศรา บังใบ เข้าสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมมวชิโร, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖
นางสาวนริศรา บังใบ ผู้วิจัย
โทร ๐๘๖ ๐๗๙ ๕๓๖๓

ภาคผนวก ง
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์งานวิจัย
บทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ
ที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการวิจัย โดยข้อมูลเสนอเป็นการศึกษา ตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ประจำปีการศึกษา 2565 โดยแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นแบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการ

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เกิดประโยชน์สูงสุด กรุณาตอบคำถามตามความเป็นจริง ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น ผลการวิจัยจะนำเสนอในภาพรวมและไม่กระทบต่อผู้ให้สัมภาษณ์แต่อย่างใด

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

(นางสาวนริศรา บังใบ)
นักศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1.1 เพศ.....

1.2 อายุ.....

1.3 ระดับการศึกษา.....

1.4 สาขา (การศึกษาสูงสุด).....

1.5 ตำแหน่ง.....

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์บทบาทผู้นำแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย

2.1 ท่านมีบทบาทในการวางแผนการจัดงานประเพณีอย่างไร

2.2 ท่านมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์การจัดงานประเพณีอย่างไร

2.3 ท่านมีบทบาทในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างไร

2.4 ท่านมีบทบาทในการจัดเตรียมงานอย่างไร

2.5 ท่านมีบทบาทในกิจกรรมพิธีบวชพราหมณ์อย่างไร

2.6 ท่านมีบทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีทำบุญตักบาตรอย่างไร

2.7 ท่านมีบทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญเจ้าพ่อกวนและขบวนแห่อย่างไร

2.8 ท่านมีบทบาทในกิจกรรมพิธีการเปิดงานบุญหลวงและการละเล่นผีตาโขนอย่างไร

2.9 ท่านมีบทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีสู่ขวัญพระเวสสันดรและขบวนแห่พระเวสสันดรเข้าเมืองอย่างไร

2.10 ท่านมีบทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีเจริญพระพุทธมนต์เทศนาพระมาลัยหมื่น พระมาลัยแสนอย่างไร

2.11 ท่านมีบทบาทในกิจกรรมประกอบพิธีเทศน์มหาชาติ 13 กัณฑ์อย่างไร

2.12 ข้อเสนอแนะ

ภาคผนวก จ
ผลการหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างวัตถุประสงค์

ข้อคำถาม (ข้อที่)	ผู้เชี่ยวชาญ			ค่าดัชนีความสอดคล้อง	
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	แปลผล
1	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
2	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
3	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
4	0	+1	+1	0.67	ใช้ได้
5	+1	0	+1	0.67	ใช้ได้
6	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
7	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
8	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
9	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
10	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
11	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
12	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
13	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
14	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
15	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
16	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
17	+1	+1	+1	1	ใช้ได้
รวม				**0.96**	

จากสูตร $$I.O.C = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ I.O.C. คือ ดัชนีความสอดคล้อง (Index Of Consistency)

$\sum R$ คือ ผลรวมของการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

จากตาราง พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมกับแบบ ทดสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน จากแบบสัมภาษณ์ 17 ข้อ ผลที่ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.6 ถึง 1.0 ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.96 ถือว่าแบบทดสอบมีความสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์

ภาคผนวก ฉ
ภาพประกอบผู้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลสำคัญ

สัมภาษณ์เจ้าพ่อกวน

ที่มา: นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต วันที่ 17 พฤษภาคม 2566

สัมภาษณ์นางเทียม

ที่มา: นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต วันที่ 17 พฤษภาคม 2566

สัมภาษณ์พระภิกษุ

ที่มา: นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต วันที่ 17 พฤษภาคม 2566

สัมภาษณ์กำนันตำบลด่านซ้าย

ที่มา: นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต วันที่ 17 มิถุนายน 2566

สัมภาษณ์พ่อแสน

ที่มา นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต วันที่ 17 มิถุนายน 2566

สัมภาษณ์นางแต่ง

ที่มา: นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต วันที่ 17 มิถุนายน 2566

สัมภาษณ์รองนายกเทศมนตรีตำบลด่านซ้าย ปฏิบัติหน้าที่ราชการแทน
นายกเทศมนตรีตำบลด่านซ้าย

ที่มา: นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต วันที่ 22 มิถุนายน 2566

สัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโพนสูง

ที่มา : นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต วันที่ 22 มิถุนายน 2566

สัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกกสะทอน

ที่มา: นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต วันที่ 22 มิถุนายน 2566

สัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอิปุ่ม

ที่มา : นางสาวนริศรา บังใบ นักศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต วันที่ 22 มิถุนายน 2566

ขบวนแห่และการละเล่นผีตาโขน

ที่มา: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย วันที่ 24 มิถุนายน 2566

พิธีมอบถ้วยประทานพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอทิตยาทรกิติคุณ

ที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย วันที่ 24 มิถุนายน 2566

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล : นางสาวนริศรา บังใบ

วัน เดือน ปีเกิด : วันที่ 2 พฤศจิกายน 2524

ชาติภูมิ : จังหวัดเลย

ที่อยู่ปัจจุบัน : 95 หมู่ที่ 3 ตำบลธาตุ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ประวัติการศึกษา

: พ.ศ. 2552 ปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการทั่วไป)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2561 ปริญญาตรี รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
การบริหารทรัพยากรมนุษย์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ประวัติการทำงาน

: พ.ศ. 2555 - พ.ศ. 2559 เจ้าพนักงานธุรการปฏิบัติงาน
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2559 - พ.ศ. 2562 เจ้าหน้าที่ปกครองชำนาญงาน
ที่ทำการปกครองจังหวัดหนองบัวลำภู
กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

พ.ศ. 2562 – ปัจจุบัน นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ
สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย
กระทรวงวัฒนธรรม

คำสั่งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ที่ ๑๑๕๐/๒๕๖๖
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการสอบปากเปล่าขั้นสุดท้ายสารนิพนธ์

เพื่อความสมบูรณ์ในการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ตามระเบียบมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๙ และประกาศบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เรื่อง ขั้นตอนการทำและการสอบดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และ/หรือ สารนิพนธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ ข้อ ๕.๑๓ การสอบปากเปล่าขั้นสุดท้าย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๔๐ และคำสั่งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ ๔๑๑/๒๕๖๓ เรื่อง มอบอำนาจในการปฏิบัติการแทนอธิการบดี จึงแต่งตั้งผู้มีรายนามต่อไปนี้เป็นคณะกรรมการสอบปากเปล่าขั้นสุดท้ายสารนิพนธ์ เรื่อง "บทบาทของผู้นำแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของประเพณีบุญหลวง อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย FORMAL AND INFORMAL LEADER ROLE THAT EFFECT EXISTENCE OF THE BOONLUANG TRADITIONS DAN SAI DISTRICT, LOEI PROVINCE" ของ นางสาวนริศรา บังใบ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๔๒๐๘๓๑๐๓๒๐๑๕ หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ในพุธที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ เวลา ๑๖.๐๐ - ๑๗.๓๐ น. ณ ห้องประชุมกว้างรอบคอบ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ดังมีรายนามต่อไปนี้

๑. ดร.อาทิตย์ แสงเฉวก	ประธานกรรมการ
๒. รศ.ดร.สุขพัฒน์ อนนท์จารย์	กรรมการ (ที่ปรึกษาสารนิพนธ์)
๓. ผศ.ดร.สุรพล พรมกุล	กรรมการ
๔. ดร.วีรนุช พรมจักร์	กรรมการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

(พระมหาฉัตรชัย สุฉตฺตชโย, ผศ.ดร.)
รองอธิการบดี
ปฏิบัติการแทนอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหามกุฏราชวิทยาลัย